

II
C.36029
f.

36029, II, C. f.

Obrambni govori.

Slovincem v premislek in prid

sestavil

dr. France Lampe.

Quam speciosi pedes evangelizantium
pacem, evangelizantium bona!

Rom. 10, 15.

V LJUBLJANI.

Založila »Katoliška Bukvarna«. — Tiskala »Katoliška Tiskarna«.

1890.

Obrazinski govori.

Slovenem v premiskah in prih

skanji

dr. France Lampe

izdane v Ljubljani pri
K. in K. Cenzurbehtovni
Knj. tisk. zavod. št. 13.

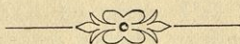

LJUBLJANA

NAŠE K. in K. CENZURBEHTOVNI KNJ. TISK. ZAVOD. LJUBLJANA

1910.

Obrambni govori.

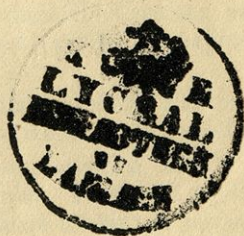
Slovincem v premislek in prid

sestavil

dr. France Lampe.

Quam speciosi pedes evangelizantium
pacem, evangelizantium bona!

Rom. 10, 15.

— V LJUBLJANI.

Založila »Katoliška Bukvarna«. — Tiskala »Katoliška Tiskarna«.

1890.

Obrazložni govor.

Slovenem v premislek in prid

veščini

dr. France Lampe

1. Izdaja, 1927. Ljubljana, Slovenski narodni inštitut za raziskovanje in izdajanje knjig.

1W-030007691

Slovenski narodni inštitut za raziskovanje in izdajanje knjig - Ljubljana

1927

Predgovor.

Misli teh govorov so se rodile v onem času, ko smo Slovenci — ni še dolgo od tega — imeli hude notranje boje. Namen teh govorov je, da bi se obzorje razjasnilo in da bi se vzbudila na vseh straneh močna želja po miru. Pač treba vedeti, kako moremo skleniti mir in na kakšni podlagi utrdimo narodu stalno edinost.

Ti govori bi se dali porabiti ob raznih prilikah, in g. duhovski bratje naj jih nikar ne zanemarjajo. Vedno naj povedó resnico naravnost in naj pridejo vsaki stvari do dna ali jedra. Samo prepirati se, vleči na razne strani in ne vedeti za kaj se gre, je slepo, nespametno in škodljivo. Zlasti duhovniki moramo delati vedno z jasnim spoznanjem, s trdnim prepričanjem. Ako ni v nazorih jasnosti, vzbujajo se strasti, in male napake ter zmote so včasih jako pogubne ali vsaj škodljive. Dobro bi bilo napraviti tu pa tam na deželi shode: tu bi se domenili o takih rečeh, katere delajo veliko razburjenost, zlasti vsled ostre pisave časopisov. Tu ne govorim nič o časopisih, o njih potrebi in o njih dolžnostih, a nekaj moram opomniti ter želim, da si vsi časnikarji, pa tudi čitatelji dobro zapomnijo. V časnikih se največkrat kažejo strani drugačne, kakor so v resnici. Majhna stvar se poveča, iz komarja se naredi slon, iz malega madeža naredi časnikar grozno pregreho. Pa tudi narobe: velike napake zamolči in zakrije časnikar, ako mu veleva njegov prid. Ljudje naj bi ostro sodili novine, zlasti takemu časopisu naj bi ne verjeli, kateri je svoje čitatelje ob raznih prilikah počastil z lažmi in jih potem ni preklical. V obče naj bi časniki delali odločno, naravnost, vendar zmerno.

Smešno, vendar kvarljivo je, ako se v časopisih razpravljajo na široko in pretirano take malenkostne, zasëbne, ničvredne stvari, da bi jih v navadnem pogovoru nihče ne omenjal. Časnikar naj vedno misli, da izmed imenitnih reči spadajo v časnike — najimenitnejše in da je treba še te dobro preresetati.

O — dober, res dober časnik je zlata vreden! Naj bi bilo občinstvo izbirčno ter ne gledé na stranko izbralo, kar je dobro.

Sestavljalca teh govorov bi veselilo neizrekljivo, ako bi kaj pripomogel do mirú. A zakrival nisem nikakor, kakšen si mislim pravi mir. S samo popustljivostjo ga ne dosežemo nikdar: le jasnost, krepkost v načelih, miloba pa in bratovska prijaznost v obliki (*fraterna correctio!*) ta nam pomore do sloge in do večje narodove sreče.

KAZALO.

	Stran
Uvod	1
I. Govor: Slovenskemu narodu	3
II. Govor: Slovenski duhovščini	14
III. Govor: Slovenskim rodoljubom	48
IV. Govor: Narodnost slovenske duhovščine	72
V. Govor: Za kaj se gre	82
VI. Govor: Mir in sprava	89

UVOD.

Pacificusne est ingressus tuus? Et
ait: Pacificus. I. Reg. 16, 4. 5.

Je-li tvoj prihod miren? In je od-
govoril: miren! I. Kralj. 16 4. 5.

 naslednji govori niso bojeviti, izzivali ne bodo nikogar, ampak pomirjevali bodo. In mir je narodom, kakor tudi posameznikom, velika sreča, — umeva se samo, ako je pravi mir, ako izvira iz srca, ako sloni na prepričanju ter blagi volji in ga ne podpira le ostro orožje. Dva prijatelja, mož in žena, živita v miru, ako se ljubita. Dva nasprotnika vzdržujeta mir, ker se drug drugega bojita in nečeta imeti v boju škode. Tak mir je nestalen, tudi ne ponuja veselja in sreče mirujočima strankama.

Slovinci si želimo mirú. Dovolj se je o tem govorilo in pisalo; vsaj to je gotovo, da nam je mir potreben. A kakšen mir? Oni mir — druge vrste? Tak mir je hujši in sitnejši nego boj. Marveč pravi mir — prijateljski, iz prepričanja izvirajoči mir moramo imeti, da smo zares srečni. Za tak mir nameravajo delovati ti govori. Bliža se božič, in nebesa nam oznanjujejo mir: sprejmimo to božje oznanilo z dobro voljo!

»Apologetični razgovori« so zagovarjali in bodo zagovarjali glavne resnice o človeku, o Bogu in o cerkvi, zagovarjali proti zmotam, in sicer s strogo znanstvenim namenom. Da-si je tako pisateljsko delovanje koristno in potrebno, vendar vabi in goni duh časa pisatelja tudi ven iz učenjaške sobe, da stopi med istiniti svet in da deluje med njim naravnost, da prime tam za delo, kjer je sila. Tudi jaz nisem mogel strpeti v sponah strogega znanstvenega dokazovanja; gnalo me je, da bi milim rojakom govoril naravnost o onih zadevah, ki nas morajo najbolj zanimati v sedanjosti, ki so pa tudi važne ob vsakem času. Rad bi govoril besedo mirú, a ne za gnili in škodljivi mir, ampak za pravi nebeški mir. Da dosežemo ta mir, moramo se porazumeti, biti

mora jasno med nami. Strast se redi najraje v temotni zaslepljenosti uma; kjer je doma žalostna nevednost, tam večinoma tudi kruta strast. Izkušnja potrjuje te besede. Tudi nam Slovencem se mora zjasniti, vedeti moramo, pri čem smo in kaj hočemo, vedeti moramo, zakaj se zopet in zopet rodi prepir sredi nas, ki nas razdvaja in cepi v nasprotno stranke. In kadar se je mir umaknil boju, vedeti moramo, kdo je mir skalil, kdo je kriv, vedeti moramo, zakaj se je mir krušil.

Kaj? Bodo-li ti govori politični? Tega imena jim ne dajem; toliko pa rečem, da se trudijo govori za resnico in pravico; to jim je namen in to jim geslo.

A kdo je, ki se drzne tako oblastno, tako ošabno govoriti? — Ugovor mi teži srce, a ne moti mi prepričanja in ne zadržuje mojih sklepov. Kakšna je pisateljska ponižnost? Ne morem govoriti drugače, nego mi veleva prepričanje; to pa odločno in zavedno. Bog mi daj v življenju tisto ponižnost, ki mi je potrebna za božjo milost in za izveličanje, a kot pisatelj moram res govoriti — ne ošabno, pač pa — zavedno, odločno, krepko, oblastno. Oni, ki mi je dal pisateljski poklic, dal mi je tudi oblast, da govorim javno.

Zakaj pa sem se odločil za govore? Neko obliko sem si moral izbrati, oblika govorov se mi je zdela za moj namen najprimernejša. Upam, da bodo čitatelji to sami priznali.

Te govore imenujem: obrambne govore, da kaže ime, kakšen namen imajo. Braniti hočejo mir, narodovo svetinjo — sv. vero in njegovo večno srečo proti domačim in tujim sovražnikom. Ti govori se niso nikdar glasili z govorniškega odra: a Bog daj vnetim in blagim narodnjakom prilike, govoriti te in enake govore!

Govori se bodo vrstili v naravnem redu, kakor členi na verigi. Vendar bode vsak govor za-se celota — imajoča svoj namen in svoj pomen.

O drugem mi ni treba že tukaj govoriti. Imej dragi čitatelj, imej slovenski narod vsaj toliko blage volje proti govorniku-pisatelju, da sprejmeš pazno njegove besede.

I. Govor: Slovenskemu narodu.

Quis dabit ex Sion salutare Israel?

Kdo bode dal s Sijona Izraelu rešenje?

Psalm 13, 7.

Nečeš-li srečen biti, slovenski narod? Čemu neki vprašam? Zato, da dobim odgovor, trden in jasen odgovor, ki nam more biti za premišljevanje podlaga. In odgovor ta je, da nam je že narava dala to teženje po sreči, in slovenski narod ne more biti v tem izjema. Vsi ljudje iščemo sreče, a ne vsi iste sreče. Pravični mož je išče v Bogu, sovražnik je išče v najhujšem sovraštvu do Boga. Ti sreči sta različni kot nebo in pekel. Torej pač ni narava sama za nas dovolj poskrbela, ko nam je dala nagon in hrepenenje po sreči v srce, ni pa nam pokazala jasno dovolj, kje in katera je prava sreča. Prava sreča? Ali ni vsaka sreča tudi prava sreča? Modroslovci so si ubijali glave ob tem vprašanju, a priprosta zdrava pamet nam pravi, da more biti za človeka le ena sreča prava: ona, ki je čista, trajna — večna in najvišja. Ako bi se po telesu čutil zadovoljnega, trla bi te pa srčna žalost: ali bi to bila prava sreča? Včeraj si bil zdrav in vesel, danes te lomi neusmiljeno krč po udih: je-li to prava sreča, katero si užival včeraj? Ako si pridobiva revež s hudim naporom kruha za-se in za svojo družino: ali je srečen, da si ne more in ne sme želeti nič boljšega? Ne, le ena more biti prava sreča. Naj si je domišljeval v sanjah ubežni kralj, da caruje, kaj mu je bila ta sreča, ki se je podrla v trenutku! Da, so navidezne sreče; človek jih objema, ker se dá varati: toda katera zmota traja vedno? Tudi ti, narod slovenski in vsi tvoji udje, imate samo eno pravo srečo: tista je tvoj namen; da to dosežeš, imaš potrebne moči, in pamet ti veleva, vest ti kliče, da se trudi za pravo svojo srečo. Katera pa je?

Odgovor je kratek: katoliška vera — tukaj na zemlji, bivanje pri Bogu — tam v nebesih. Oboje pa je tako skleneno,

kakor vrata in dvorana: skozi prva se pride v drugo. In to je vrhunec vse narodne modrosti in smoter narodnega napredka. A treba dokazati, da veš, komu in zakaj si verjel. Kdo bode dal rešitev slovenskemu narodu? Prihaja z novega Sijona, prihaja iz Rima.

Tako neznatno, tako vsakdanje se glasi naš odgovor, tako površno, da mu zapirajo um in srce modri naši narodnjaki. „I brez vere katoliške, da, prav brez te vere mora biti narod naš srečen in celó namen naš mora biti, da ga osrečimo brez vere,“ tako govore mnogi, in njih glas se čuje blizu in daleč. Da vidimo! S čim ga hočete osrečiti vi, narodni voditelji, veri katoliški neprijatelji? Odgovarjate:

„Z gmotnim blagostanjem.“ Tako menite, da bode te osrečili celi narod? Ali ste otroci, da vas ni poučila niti izkušnja, niti zgodovina, da družba človeška ni nikdar bila brez revežev in tudi največje „narodno“ gmotno blagostanje ne odpravi revščine? Ali poznate bogatejši narod, nego so Angleži? Ali pa tudi veste, da poleg kupov zlata in srebra, poleg zapravljivosti in razkošnosti poginja od lakote dan na dan v Londonu premnogo ljudij? Ali ne veste, da imetje samo še nič ne pomaga, ako ga ne dá okusiti ubogemu trpinu usmiljeno srce? Gmotno blagostanje? Ali so bili takrat Španci in Portugaleci srečni, ko so njihove ladije sipale na domovinsko obrežje dragocenosti brez mere? Ali ni prav z bogastvom začela Španija biti nesrečna in je izgubila narodno moč, izgubila poštenost? In kako kmalu se je obrnil bogastva tok proti drugi strani! Molčite mi o samem gmotnem blagostanju, ki osrečuje za kratek čas izmed naroda nekatere, a drugim daje okušati tem več grenkosti, bede in uboštva, čim večje je sorojakov bogastvo! Ne trdim pa, da se naj brani narod gmotnega blagostanja: naj si ga pridobiva, a poprej naj skrbi za kaj drugega. Obleci bolniku najlepšo obleko, nališpaj mu kožo z umetnimi barvami: ako je telo bolno, zaman je tvoj trud, kmalu zagledaš pod krasno odejo — mrliča.

A porečeš mi: „Svoboda je najvišja sreča narodov, svoboda je vir razvoja, vir najlepših in najplemenitejših činov. To je treba narodu priboriti, da je srečen.“ — Da, svoboda! Kdo ne pozna moči, katero ima za posameznike in za narode že ta čarobna beseda! Kdo ne pozna slavnih in neumrljivih dejanj, katera so izvršili borilci za svobodo domovine! Ali svoboda je tudi na eno stran nabrušen meč: en mahljej njegov je lahko samo za igračo, a je tudi smrten. Svoboda

enega naroda — je lahko vzrok suženjstva za druge narode, svoboda ene stranke je vzrok tlačjenja in robstva druge stranke. Kaj je svoboda? Zmožnost, da storiš, kar hočeš? Da, da, vemo, kako je bil Špartanec svoboden, Rimljan, German, — — — en svobodnik — na stotine sužnikov. „A proti temu suženjstvu se borimo“, praviš. Tudi vemo: pred sto leti ste deli svobodo na prestol, a žrtvovali ste ji na tisoče nedolžnih ljudi; ta kruta boginja se je morala krvi napiti, potem je začela životariti. In kakšna je ta svoboda? Kakšna svoboda vlada na Francoskem? Znano je, da je ni dežele, v kateri bi se tako pobijale stranke, kakor na Francoskem. Znano je, da mora tam katoliška cerkev živeti v vedni brambi in v vednem boju zoper najhujše napade in smrtne sovražnike. Znano je, da zahteva ta svoboda mnogokrat krvavih žrtev, kakor ob prekucijah, ob državnih prevratih, in kadar se podere celó popolnoma državni red ter zagrozi brezvladje (la commune). Ne, kjer sme storiti vsakdo, kar hoče, kjer sme silovitež in prekanjenec mirne ljudi tlačiti in proti njim vse krivice počenjati, kjer ni nikakega varstva za nravnost in versko prepričanje: tam ni svobode. Zato učita zgodovina in pamet, da človeška družba more imeti svobodo le v nekotiki meri, prav zato, ker je družba, in ker je prevelika svoboda enega človeka za drugega v nesrečo in pogubo.

Res je, narava sama je vdahnila človeku hrepenenje po svobodi, res je, da so svobodni narodi mnogo storili: a narava sama je dala nekaterim večjo, drugim manjšo moč, nekaterim več, drugim manj strasti, poželjivosti, vladoželjnosti: vsled tega hoče narava sama, da je poleg prostosti tudi veljava, tudi moč, tudi zakon, ki omejuje svobodo. Le tam, kjer se svoboda in oblast v lepem soglasju vjemata, tam je prava sreča. Kdo pa ne vidi iz tega, da ne more tega soglasja doseči nihče drugi, nego narod sam s svojim trudom in s svojo voljo, ako namreč dovoljeno svobodo prav rabi in zakone tudi rad izpolnjuje. Le tedaj je srečen narod. Zato lahko rečemo, da je narodom svoboda potrebna, toda najvišja in edina sreča nikakor ni. Tudi jed je človeku za življenje potrebna, a najvišja sreča naša ni jed ali pijača.

Poleg tega uči zgodovina novejših časov, da je prav malo verjeti tistim, ki govoré mnogo o svobodi. Tirjajo svobodo zase, a ne dovoljujejo je drugim, radi jo porabijo sami, a ne pusté je drugim. Tako se godi skoro v vseh državah, in zakaj bi se temu čudili? To je človeško, to je tako, ker bolj ljubimo sami sebe, nego ljubimo bližnjega. Izkušnja novejših časov uči, da je prav to prizadevanje za napačno

svobodo vzrok velikim nesrečam, velikemu trpljenju narodov. Kakšno strankarstvo je na Francoskem, kakšno v Belgiji, kakšno v Španiji in drugodi! Stranke se sovražijo do smrti, preganjajo se, grenijo si življenje, celó v družine zahaja strankarstvo in razdvaja posamezne ude. Odgovarjate: kriva je tega človeška nepopolnost. Da, tako: a to nepopolnost morate vedno poštovati v svojih računih in gledati, da ne zahtevate, česar ne prenaša narava, česar ne more v prid svoj rabiti človeštvo.

O svobodi bi utegnili tudi njeni zagovorniki nazadnje priznati, da sama na sebi res ne more osrečiti človeka, ker mu ne sega dovolj globoko v srce. „A vse drugače je z omiko,“ pravijo. Njeni hvalilci nam ne morejo dovolj razložiti, kako čudotvorna je omika, ki človeka dviga više in više in ga nazadnje pripravi do nekake „polu-božje“ časti. In to tem več, ker izvira omika prav iz ljudij samih, ker je njih delo, torej jih mora dvigati kvišku, mora jih blažiti, mora jih osrečevati, ker više popolnosti, torej tudi sreče pač ni, nego je v omiki. — Tudi v tem besedovanju je nekoliko resnice. Omika je pač blaginja za človeka, veliko ceno ima zanj in veliko koristi mu donaša. A omika — dasi je ena sama prava, torej dobra — je različna, kakor jo kdo umeva, rabi in goji. Najrazličnejše strani mora zaznamovati beseda: omika. Ako se v kaki deželi porabi mnogo mijla, imenuje se to omika; ako se potрати mnogo papirja, je to znamenje omike; ako ima mnogo ljudij na nosu naočnike in lase počesane po naj-novejšem načinu, imenuje se to po pravici omika — itd. Kaj hočete torej z omiko? Povejte poprej, kakšno omiko želite dati narodu? Ako so nasprotniki odkritosrčni, pojasnijo nam pomen omike ter pravijo, da omika je prepričanje veri nasprotno. Ono mišljenje, ki se ne briga za vero, ona prezvetnost, oni napuh, ona predrznost se imenuje po vaše omika.

Pa bodisi kakor koli, omika sama ne more osrečiti narodov. Čimbolj so napredovali Grki v zunanji omiki, tembolj so propadali politično, zato so se Rimljani dolgo branili grške omike. V resnici ni sama omika mnogo pomagala Rimljanom, ampak državna previdnost in spretnost voditeljev ter vojskovodij. Zlasti francoski narod nam je jasen vzgled, da omika ni sama po sebi narodov sreča. Omike so imeli Francozi dovolj v 18. veku. A kakšen sad je rodila? Omika jih ni obvarovala najhujše grozovitosti in krvoločnosti, krivičnosti, nasilstva. Celó pred 20 leti ni bilo v najomikanejšem mestu sveta, v Parizu, dosti bolje. V spominu so še grozni prizori, katere je povzročila „komuna“. Dalje: nihilizem, socijalno demokratstvo in anarchizem: ali ti elementi zaničujejo — vsaj po svojih besedah —

omiko? In vendar kdo more pričakovati, da bode kaj dobrega došlo narodu iz teh grozних družb, ki so podobne viharnim, grozečim oblakom? Le prav živo si mislimo, kako delujejo take omikane družbe: požigati, ropati, daviti, podirati — to znajo in so znale take družbe, a kakšna sreča je to za človeško družbo? Morebiti je ni omikanejše dežele, nego je Belgija, tam je omika prodrla v vse kroge. A ni prišla med narod vselej prava omika, ampak tudi mnogo brezbožne omike. In kako se kaže ta omika? Nikakor ne tajim, da so mnogokrat gospodarji sami krivi neredov in uporov pri delavcih. A največ so kriva napačna načela napačne omike.

Ako torej kličejo mnogi: „dajte narodu omike“, kličem tako tudi jaz, toda pristavljam: prave in resnične omike, ki izvira iz temeljitega znanja in trdnega značaja. Omika, kakoršno trosijo dandanes narodovi prijatelji, sloneča na samih prevarah, mora biti narodom v pogubo.

Nekateri posebno radi povdarjajo umetnost, češ, ta more popolnoma nadomestiti vero in ponuditi narodom čistega uživanja in torej prave sreče. A taki pisatelji zabijo, da vsi ljudje ne živé v mestih, in da le majhen del človeštva ima priliko ogledovati si zbirke slik, obiskovati gledališke predstave in koncerte. Kaj je težaku umetnost, kaj onemu, ki prebije znaten del svojega življenja v rudokopih!

S takimi nazori si morejo narodi malo pomagati, taka sreča je jako dvomljiva, ako ne celó pogubna.

Kako pa morejo vendar biti srečni narodi? Recimo brez nepotrebnega besedičenja: Ljubezen do Boga in do bližnjega je edini pomoček, ki osrečuje kakor posameznike, tako tudi narode. Ljubezen do Boga uči narode, naj bodo pravični; ljubezen do bližnjega pa uči, naj bodo drug drugemu prijazni, dobrotni, mili. Kjer velja ta ljubezen, tam je sreča, kjer ne velja, tam je ne more biti. Umeva pa se, da mora veljati ta ljubezen kot splošna podlaga vsemu življenju, bodisi javnemu, bodisi zasebnemu. Ako bi jo tirjal kdo samo od drugih, sam bi je pa ne hotel izvrševati, taka ljubezen bi bila kot raztrgana in razkosana obleka: ni ne greje, niti ni lepa.

Ko trdimo, da more le taka ljubezen narode osrečevati, ne zametujemo niti omike, niti svobode, niti blagostanja. Narobe: pamet sama in izkušnja učita, da je vse to koristno. Osrečuje pa to le one narode, ki izpolnjujejo zakon ljubezni. Brez ljubezni je imetje samo pomoček, s katerim kujejo verige za bližnjega, kakor se godi zlasti dandanes. Kapitalisti, to je taki, ki imajo veliko imovine, veliko glavnice, ti napravijo z denarjem tovarne, začnó delati hitreje in nekoliko ceneje, nego dela rokodelec, in vsled tega mora rokodelec

popustiti svoje delo in se podati tovarnarju, ako hoče vsaj uborno živeti. Da, prav velika imovina nekaterih posameznikov, ki jo napačno in s slabim namenom rabijo, kriva je tolike bede med današnjimi delavci. Kako drugače bi bilo, ako bi veljal zakon ljubezni do Boga — pravica, in do bližnjega — spoštovanje, dobrotelost, usmiljenje! — Prav tako je svoboda brez ljubezni za nekatere državljane prava zatiralka. Nezmožnejša stvar in pa oni, ki se ne mara bojevati divje za svoj obstanek in za svoje pravice, mora trpeti; čim mirnejšega srea in mišljenja je kdo, tem neraje se bojuje z nasprotniki. A le prerado se zgodi, da imajo prvo besedo in večjo moč oni, ki so najpredrznejši, „najbrezobzirnejši“, kakor se včasih same sebe imenujejo. In prav to geslo imajo po vseh deželah „liberalci“, da delajo drzno, silovito, brezobzirno, ne meneč se za božje zakone in za večno pravico. Taka svoboda — je res dvomljive vrednosti in ima le nekaj dobrega, namreč, da sili in goni vse posamezne dele družbe v javno življenje, v boj, k delu za lastno in občno blaginjo. Vendar boj lahko vodi do sreče, a sam še nikakor ni sreča. — Tudi omika brez ljubezni narodom ne koristi. Omika brez ljubezni trga ljudi od Boga, da se ne brigajo za njegove zakone, uči jih zabiti, da imajo dušo, da jih čaka večnost, kaže jim, da ni razločka med živaljo in med človekom, da ni nobenega božjega zakona, da ni nobene veljave, da je življenje samo boj vseh zoper vse: take nauke imenujejo omiko in radi jo imajo, ker jih uči, ne se brigati za Boga in ne za bližnjega. Taka omika pa je v največjo škodo človeški družbi, kakor smo videli že preje.

Nikdo ne more temu ugovarjati, kajti popolnoma resnično je, in trdno to dokazuje zgodovina. Torej vprašamo še enkrat: kaj daje narodom srečo? Ali, kar je isto: kaj podaje narodom pravo in močno ljubezen do Boga in do bližnjega? Tudi na to odgovarjamo kratko: Krščanska vera. In ker je izmed krščanskih „konfesij“ ali ver samo ena prava, namreč katoliška, zato je v istini samo ta zmožna narod prav osrečiti. Rekli smo pa z namenom: „zmožna je“, to se pravi, ta vera more izvrševati, moč in sposobnost ima, da osrečuje narode. Osrečuje jih toliko bolj, kolikor bolj se ravna po teh naukih, kolikor bolj hodijo po teh potih. Najboljši vodnik ne more potovalca varno voditi, ako neče ta hoditi za prvim; najboljši zdravnik ne more ozdraviti bolnika, ako neče ta uživati zdravil njegovih.

Vem, da bi nasprotnik utegnil tako ugovarjati: „To se pravi samó trditi, ne pa dokazati. Saj živé narodi tudi po drugih verah in so srečni; zakaj bi torej ravno katoliška vera edina mogla narodom

ponujati pravo srečo?“ — Na to odgovarjam: Zato, ker le ta vera uči pravo ljubezen do Boga in do bližnjega, ker sloni le ta na temelju resnice in ker je le ta tudi v dejanju pokazala svojo osrečevalno moč. Ni težko pokazati, da je tako. Kamor koli se ozremo, vsako verstvo uči človeka več sebičnosti, kakor vera katoliška. Protestantu ni všeč, da bi se postil ali sploh kaj storil zaradi Boga, grku ali pravoslavcu ni všeč, da bi imel kdo oblast nad njim, zato zametuje oblast duhovsko, seveda mora toliko bolj občutiti oblast posvetno. Pa tukaj ne nameravamo dokazovati, da je katoliška vera resnična, saj to nam mora kot katoličanom jasno biti. Poglejmo na drugo stran! Da bi drugi narodi, ki ne živé po katoliški veri, res bili srečni, o tem prav zeló dvomim. Izkušnja dokazuje prav nasprotno. Da bi n. pr. protestantska Prusija bila srečna, tega ne verjame nikdo: veliki davki, vojaška vlada, zatiranje svobode, vesti in vere, to so blaginje pruske mogočnosti. Zunanji blišč ne dela države srečne, ampak samo zadovoljnost podanikov. Pa o tem bomo še govorili, ako Bog dá, ob drugi priliki. Tukaj se ozirajmo Slovenci le na-se in premislimo, ali je za nas vera katoliška edino osrečevalna, ali pa morebiti kaka druga. Kajti, da bi mogli Slovenci sedaj živeti brez vere, tega pač ne trdi nihče. Torej katero naj imajo? Žalibog, da so se čuli v zadnjem času tudi med Slovenci glasovi, kakor se čujejo v nekaterih drugih razburjenih deželah, naj bi popustili vero očetovsko in se poprijeli druge. Res je, da so prihajali ti glasovi od takih ljudij, katerim ni mari niti katoliška, niti kaka druga vera, od ljudij, kateri bi najraje z narodi igrali, kakor se igrajo s svojimi psički, od ljudij, kateri nimajo niti trohice pojma, kaj je zgodovinska resnoba, politična treznost. Zato je popolnoma prav, da se takim lahkomišljencem, zmotnjavcem in zapeljivcem pošteno posveti, da se njih hudobija po vrednosti potolče. Tukaj premišljajmo to zadevo resnobno! Kaj bi bilo, ako bi Slovence kdo zavodil na tako stran, na katero je krenila ena slovenska vas? Prvič premislimo, da vera pomeni zvestobo do Boga. Zvestega prijatelja imenujemo tudi vernega prijatelja. Ali ohrani zvestobo, kdor ne ohrani vere? Ako bi v resnici sprejel drugo vero, ali bi ostal isti, kateri si bil preje? In ali se Bog za to nič ne briga, kakšen si in kako se vedeš proti njemu? Kaj pa še le, ako bi hotel kdo pripraviti za tak odpad cel narod! Narod bi prelomil svojo zvestobo — vernost do Boga, in prelomil bi jo preje ali sleje tudi do ljudij. Pretrgal bi vezi, katere ga vežejo in družijo z Bogom, a pretrgal bi tudi vezi človeške — posebej še na tle in državne. Zlasti pomislimo, kako bi bilo z narodnostjo, ako bi kdo

pripravil ljudi do nezvestobe proti veri. Zvestoba do Boga ima gotovo najtrdnjšo podlago, kolikor si je sploh mogoče misliti. Kdor pa je Bogu nezvest, ali more biti zvest narodu svojemu? ali more biti zvest o hudih časih jeziku svojemu, domoljubju svojemu? Ako se mu ponuja dobiček pri tujcu, kaj bi ga zadrževalo, da ne bi segel po dobičku, tudi ako mora za to dati svetinjo narodnosti svoje? — Pa to je skoro še malo, ako pomislimo na druge posledice, ki jih mora imeti nezvestoba do vere.

Ako pogledamo na one narode, ki so premenili svojo vero, vidimo, da so rušili državo, divjali med seboj, v ljutih bojih se je kri prelivala. Prav to dokazuje dovolj, da so take premembe nesreča časna, ako se tudi ne oziramo čisto nič na nesrečo večno. Znano je, da je katoliška vera pridobivala narode za-se mirno, s samim prepričevanjem. Kjer se je godilo drugače, godilo se je proti volji in namenu katoliške cerkve, zato ne more biti ona odgovorna za take svoje nepoklicane razširjevalce. Kjer so pa katoličane pripravili, da so odpadali od vere katoliške, tam je res gospodovala groza razdejanja in pustošenja, tam so se udirale strasti čez svoje bregove in preplavljale cvetoča polja domače sreče. Kako je bilo na Nemškem ob reformaciji, in kako je pri nas švigal plamen upora in domače vojske po sicer mirni domovini! Da, res je: raztrgaj vez svete vere in raztrgal si vse vezi, premenil si narod v divjo čedo, ki se bode gonila in pokončavala, dokler ne bode upehana pocepala na okrvavljena tla.

Kdor opazuje zgodovino natančno, kdor motri bistro sedanje razmere, lahko vidi neusahljiv studenec notranjih homatij, preprirov in raznih bojev prav v različnih verah, v tem, da je velik del naroda odpadel od katoliške vere. In prav ta del naroda se odlikuje v sovražstvu, preganjanju in divjanju, ki je popustil svojo katoliško vero. Kdor bere časopise prihajajoče iz Nemčije, pozna to sovražstvo in divjanje protestantov proti katoličanom.

In take razmere naj bi se zanesle tudi med naš mali, ubogi narod? Slovenski narod je bil udan katoliški veri, odkar je zapustil poganstvo. Le za malo časa in le po nekaterih krajih se je začelo širiti v 16. stoletju luteranstvo. A ni nam znano, da bi bili v onih krajih dospeli do boljše sreče, prav narobe: zato so hitro popustili oni Slovenci zmote in se še z večjo odločnostjo poprijeli vere katoliške in se je tudi držali. In to je zelo važno. Vera ni obleka, ki bi se dala brez škode danes odložiti, da se obleče jutri druga. Vera je celi človek. Zato je tudi za obstanek in za srečo slovenskega naroda

bistveno važno, da ostane stanovitven v svoji veri. Ako bi mu kdo iztrgal in pokončal vero, ali ne bode tudi narod sam pokončal vse svoje svetinje? Ali bi ne bila torej neizrekljiva nesreča, ko bi bil naš narod pahnen ali ko bi padel v razkol? Zato je pač res, da more le katoliška vera prav osrečiti naš slovenski narod.

Sklicujejo se nasprotniki kaj radi na nekatoliške narode in trdè, da so srečni, da jih prava njihova nekatoliška vera dela srečne. — Dasi nasprotniki neprenehoma tako govore, vendar ne kažejo s tem svoje modrosti, ampak svojo nespamet. V protestantovskih in razkolniških deželah imajo državni ali posvetni oblastniki poleg posvetne tudi duhovsko oblast. Naj se imenuje tisti oblastnik car, ali kralj, ali knez, ali minister — vsi so si enaki v tem, da radi rabijo duhovsko ali duhovno oblast za posvetne in tudi za čisto sebične namene. Človeško slabost poznamo preveč, kakor da bi mogli ugodno soditi o ravnanju posvetnjakov v duševnih zadevah. Vera ni nič drugega, kakor orodje za nizke namene. To je dovolj znano iz zgodovine ruske in iz zgodovine protestantovskih dežel. Zlasti jasno se kaže to na Angleškem. Tam je določil parlament, koliko verskih členov naj velja, določil službo božjo itd. — vse svojevoljno ali po naročilu kraljevem. Kako needina, kako ne-božja, ampak golo-človeška se kaže taka vera! Ali more taka vera človeka voditi do srečne večnosti? Ali je v taki veri potrebna svoboda? Saj vemo, kako je še katoliški cerkvi trdo v državah, kjer sega svetna oblast le preveč v duhovsko, (kakor je bilo v Avstriji ob času Jožefa II.), kako izgublja cerkev veljavo, kako pozabijo celó duhovniki v takih državah svoj poklic in svojo nalogo: in vendar je v katoliški cerkvi duhovska oblast popolnoma ločena od svetne oblasti. Kako mora torej to nenaravno vtikanje svetne oblasti v duhovsko škodovati tam, kjer je svetni oblasti ta pravica priznana po cerkvenih ali verskih zakonih!

Kako prav bi bilo, da bi enkrat hvalilei razkola in protestantovstva pokazali, kaj sta neki dobrega učinila na svetu, zakaj ju mora svet zahvaliti! V istini ne najdemo ničesar. Postavimo se nekoliko na stališče nasprotnikov, da se ž njimi lože pomenimo. Kdo je pridobil svetu omiko? Ali ne katoliška vera? Ali so protestantje začeli še le učiti pravo omiko? Ali niso protestantovski Nemci verno hodili za katoliškimi Francozi in se vsega učili od njih, res poleg dobrega tudi slabega veliko, a vendar to kaže, da je napačno hvalisanje Nemcev, ki pravijo, da so le oni zaradi protestantovstva iznašli vede, umetnosti, sploh omiko. Dokler so bili Nemci vsi katoličani, hodili so po svoji poti in so se brigali malo za Francoze. Ko so pa odpadli

od cerkve, zapadli so v surovost in hvaležno prejeli od Francozov, kar so jim ti ponudili. Tudi Angleži so se radi zatekali k Francozom v vedah. Kar so pa Angleži sami dosegli in iznašli, to je pač majhen napredek. Edino v mehanskih spretnostih so bili Angleži zaradi svoje kupčije in obrtnije, zaradi gmotnega prizadevanja od nekdaj prvi. A to štejejo težko k pravi duševni omiki. — Ali so protestantje in razkolniki pridobili svetu svobodo? Predrznost za razgrajanje, ropanje, sploh za prevrate, — to so pridobili svetu protestantje. A taka svoboda je pogubnejša nego sužnost. Pravo državno svobodo so si znali pridobiti Angleži. Toda niso je pridobili toliko v protestantovskih, kakor v katoliških časih. Prvi odpadli kralj Henrik VIII. je bil samosilnik in grozovitež prve vrste. Ta pač ni pridobil Angležem svobode. Pozneje so si res Angleži priborili še nekaj svoboščin, toda h krati so kovali v verige s trdimi postavami katoličane, bodisi na irskem otoku ali drugodi. Kar se pa tiče lepih umetnostij, naj si le zakrijejo razkolniki in protestantje svoj obraz in naj se sramujejo, da so umetnine pokončali, podobe teptali, oltarje razdirali. Umetnost je v svoji popolnosti in krasoti katoliška: bodisi slikarstvo, kiparstvo, glasba ali poezija. Največji epični pesnik krščanskih narodov — Dante, je vseskozi katoličan; največji dramatik vseh časov, Shakespeare, je pisal v katoliškem duhu. Rafaeli, Tiziani, Mozarti — ali so protestantje? — Pa naj je dosti, ker priča dovolj, da katoličanstvo povzdiguje in osrečuje narode, ako se hočejo dati osrečiti, ne pa protestantizem. Zato recimo raje in resničnejše: Na vzlic protestantovstva in razkola so Nemei in Rusi nekoliko napredovali, nikakor pa ne vsled prvega ali drugega. In dalje ne smemo sreče narodove meriti po kaki posebnosti, ki se razodeva v obilni meri slovstva ali vednostnega delovanja ali umetnosti. Kak vladar ali kaka vlada utegne biti prav prijazna slovstvu ali umetnostim, toda malo se briga za to, da bi osrečevala narode. Dandanes n. pr. trosijo vlade na Francoskem, v Belgiji in drugodi milijone za take šole, katerih se narod brani; za kmeta, za delavca storé pa malo. Sicer pa izprevidi vsakdo, da bi res zašli pregloboko, ako bi hoteli natančno meriti srečo vsakega posameznega naroda posebej in določiti, od kod izvira sreča njegova in od kod nesreča.

A o Slovencih smemo to ponoviti in trditi s popolnim prepričanjem, da le katoliška vera in njena popolna veljava jim more odpirati neusahljive studence prave sreče.

Katoliška vera pa je trdna, kadar prešinja posameznike in kadar je po zunanje tudi vez med narodom in vidnim poglavarjem katoliške

cerkve na zemlji močna in živa. Zato smemo brez obotavljanja reči, da prihaja res iz Rima, z novega Sijona rešitev kakor drugim, tako tudi slovenskemu narodu. Prav dandanes, ko je med ljudmi toliko blodnje in toliko krivih nauk, uči sv. oče papež narode, kaj jim je v srečo, kaj jim je v pogubo, spominja jih večne božje postave, kaže jim blaginjo katoliške vere. Ali more Slovincem škodovati, kar se s toliko svetostjo naznanja celemu katoliškemu svetu?

Naposled moramo povedati, da tudi narodi, kakor posamezniki, morajo priti pred sodbo večnega sodnika — Sina božjega, in morajo priti ali v srečo ali v pogubljenje po sodbi. Sedaj živeči slovenski rod lahko določuje svojo tukajšnjo osodo: ta čas ne trpi večno. Za 90 let ne bode več imel oblasti nad osodo sedanji rod, ampak nad njim bode druga oblast. Ali ni potrebno, da se tudi celi narod za to briga? Ako bi izmed slovenskega naroda mnogi, mnogi dosegli večno srečo, štel bi se narod res srečnim. A brez te sreče — nobena druga nič ne pomaga.

To so znane resnice. A kolikor bolj so znane, toliko bolj je treba, da tudi obveljajo in da se mi po njih ravnamo. In spoznati moramo čim dalje bolj, ter širiti moramo čim najdalje je mogoče to zavest, to prepričanje, da tudi na narode poklada neskončni in vsegamogočni gospodar narodov merilo — večnosti, da tudi od narodov bode tirjal odgovor rekoč: Daj račun od svojega hiševanja — od delovanja med drugimi narodi! Za ta račun pripravlja narode — torej i slovenski narod — najbolje vera katoliška. „To je vrhunec narodne modrosti in smoter narodnega napredka“, rekli smo zgoraj, in še ob koncu ponavljamo: Bog daj slovenskemu u milemu našemu narodu edino pravo in stalno srečo!

II. Govor.

Slovenski duhovščini.

Hoc praeceptum commendo tibi, fili Timothee . . . ut milites in illis bonam militiam, habens fidem et bonam conscientiam.

I. Tim. 1, 18. 19.

To zapoved ti priporočam, sin Timotej. . . , da se dobro vojskuj v vojski, in ohrani vero in dobro vest.

I. Tim. 1, 18. 19.

Dandanes pišejo o vsaki stvari zgodovino, bodisi o dobri, bodisi o slabi. Pišejo tudi zgodovino o stanovih in o njihovem delovanju, o posameznih delih človeške družbe. Zeló zanimiva bi gotovo bila tudi zgodovina katoliškega duhovstva. Koliko slavnega in veličastnega bi se dalo povedati o dejanjih katoliške duhovščine, o njenih krepostih, o zaslugah, o svetnikih, ki so prišli do svetosti iz duhovskega stanú, o junakih od prvih stebrov katoliške vere in cerkve — od aposteljnov, pa do sedanjega cerkvenega glavarja, modrega Leona XIII. Nasproti bi se kazale temne strani: človeške slabosti in strasti, človeška pohlepnost in častilakomnost, kazala bi se zla dejanja, kazale velike hudobije proti Bogu in sv. cerkvi. Najprej je bil kriv Izveličarjeve smrti apostelj Juda Iškarijot, duhovnik Arij je v začetku četrtega stoletja spravil sv. cerkev v velike težave, homatije in v nesreče; duhovnik Focij je razkosal sv. cerkev v dva dela, latinsko in grško cerkev, in ni se bal javnih krivic in goljufij, da bi le sedeti mogel na patrijarhovskem prestolu. Koliko drugih zmôt in krivih ver so začeli učiti duhovniki! Angleški krivoverec Wicleff, češki novotarec Hus in naposled nesrečni Luter — bili so duhovniki. Kako so se nekateri duhovniki vèdli ob francoskem prevratu, o tem je bolje molčati nego pisati. Toliko je iz tega razvidno, da morejo tudi duhovniki storiti mnogo zla med narodom in celó med mnogimi narodi, da, več zla kakor ga more storiti kdor koli drugi.

Iz tega pač kratkega zgodovinskega ozira se vidi, kako važno mesto je ono, na katerem stoji katoliški duhovnik, kajti pri mnogih

izmed omenjenih nesrečnih môž ni odločila osode njihove in njihovega nauka kaka posebna zmožnost bistrega uma ali dobrega srea, ampak drznost in pa stan. Tako je bilo pri Ariju, Husu, Lutru i. dr., ki so imeli srednje dušne zmožnosti, a veliko napuha in veliko trmoglavosti. Zaradi svojega stanú so vzbujali pozornost in tirali za seboj mnoge.

Ako se oziramo še dalje na duhovski stan, koliko drugih razločkov opazimo! Seveda tu ne govorim o zunanji razliki, kakoršna je zaradi hijerarhijskega reda — vsled katerega je enemu samemu dana najvišja oblast na zemlji, papežu, ampak o tem, da more kak duhovnik zaničevan, da, na nižji zunanji ali društveni stopinji biti, kakor rokodelec ali kak drug samostojen môž. Kaj so bili nekdaj in so še dandanes oni grajščinski kapelani, ali kakor so sicer imenovali, kaj so dandanes po zunanjem svojem stališču mnogi duhovniki? Zaničevani, ubožni, zapuščeni, res pomilovanja vredni. Kaj so ti, da je med njimi in med drugimi istega stanú tolika razlika? Velika razlika je mnogokrat tudi v mišljenju, v prepričanju o nekaterih nebitvenih pa tudi bistvenih zadevah; s kratka: v nobenem stanu ni tolike razlike in toliko posebnosti, kakor v duhovskem stanu. Zaradi tega bi bila to res zanimiva zgodovina tega stanú.

Pa čemu govorim o tej zadevi, ki je za posameznika brez pomena ali brez posledic — čemu govorim celó v govoru, in čemu sem naslovil ta govor: „slovenski duhovščini“? Razmer res ne morejo in ne smejo preminjati posamezniki, toliko manj, ker je v duhovskem stanu mnogo določeno naravnost po božji volji. A zaradi tega vendar ni nekoristno o tem razgovarjati se, ker sme pač vsak posameznik o svojih razmerah soditi, in zakaj bi ne smel katoliški duhovnik? Soditi pa sme toliko bolj, ker mu le resnični in čisti nazori o njegovem poklicu, o njegovi nalogi, o njegovih pripomočkih kažejo pravo pot, po kateri naj hodi. Ako naj slovenski duhovnik v sedanjih težavnih in mnogokrat nevarnih razmerah najde pravo pot, ozirati se mora na vse strani: dobro mora poznati svoj stan, poznati njegovo veljavo in njegov poklic, poznati tudi svoje torišče — ono polje, na katerem deluje. To poznavanje ima pa dvojno stran: na eni strani spoznavamo, kaj in kako bi moralo biti, na drugi strani pa, kako je v istini. Navadno premišljujemo prvo, in to je prav ter najpotrebnejše. Duhovnik naj premišlja, kakšen mora biti. A kar je istinito, smemo tudi spoznati ter zato smemo pač premisliti, kako je v istini v duhovskem in z duhovskim stanom. Resnica je, da je mnogo naukov zaradi tega nepraktičnih in neuspešnih, ker se ne ozirajo na istino, na to, kar

je in kakor je. Ako hočemo slovenski duhovniki biti kos svoji nalogi, moramo spoznati, kaj nam vevajo božji in cerkveni zakoni, in moramo se natančno po njih ravnati. Toda tudi premisliti je treba, kako se neki izvršujejo v tem stanu božji zakoni, in kako doseza ta stan svoj vzvišeni namen.

A naj nihče ne misli, da bodem razkladal, kaj se je kdaj hudega zgodilo v duhovskem stanu; to je za nas nepotrebno in brezkoristno. Marveč le na to se bodemo tukaj ozirali, kako se je delovanje duhovnikov ob raznih časih preminjalo, kako se je ravnalo po razmerah, kako je prav tako delovanje, ki je bilo razmeram primerno, imelo obilo uspeha. Ako se bodemo o tem prepričali, mogli bodemo soditi, kaj je tudi za nas potrebno ali primerno, kako je treba uravnati svoje delovanje, da bodemo zidali in utrjevali kraljestvo božje in se ustavljali onim, ki je rušijo in podirajo. Zato sem omenjal preje, kako se moramo ozirati na istinite razmere; ozirali se bodemo namreč tudi mi čim največ mogoče na istinite razmere, ki so bile v raznih časih, in videli bodemo, kakšen sad je rodilo eno, kakšen sad je doneslo drugo delovanje. Predmet našega govora je: Določiti oni dobri način, po katerem se moramo uspešno bojevati, določiti, kako moremo v onem boju (po besedah aposteljniovih, katere je pisal svojemu učencu Timoteju,) imeti vero in dobro vest. Pokazalo se bode, tako upam, da prav to dvoje: vera in dobra vest, more poleg umnosti in neustrašenosti duhovniku pomagati najbolj in najgotovejše do zmage. Kako važno pa je to razmišljanje, to se bode videlo v govoru samem. Naj bi ga slovenska duhovščina resno premislila.

I.

Mislimo si, da smo v onem času med pogani, ko so začeli delovati aposteljni. Človek ne bi bil mogel po svoje soditi, da bode možno ljudem priporočati tako vero, kakoršna je bila Kristusova, še manj pa jih zanjo pridobiti. Sv. Pavel sam pravi iz svoje izkušnje, da je ta vera poganom nespamet. (I. Kor. 1, 23.) Kako so se pa aposteljni lotili dela? Pogumno, s popolnim zaupanjem, da bodo svoj namen dosegli, z nekako zavestjo, kakor bi bil celi svet njihova last, lotili so se dela. Šli so med svet trdno prepričani, da more le Kristusov nauk svet rešiti, v srcu so imeli plamtečo ljubezen do Boga in človeštva; ni se ustavljala noga ob težavah, niso se bali nevarnosti, niso se sramovali iti med ljudi vsake vrste in govoriti jim, bodisi priložno ali nepriložno. In prav to zadnje je bila največja

umetnost in kazali so največjo umnost v občevanju z ljudmi: „Kako so ti priprosti, neuki, neznatni možje mogli zaiti med družbo, kako so prišli tako med ljudi, da so se ti zanje zanimali, poslušali jih in jim verjeli?“ Tako se moramo nehoté vprašati, ker vemo, kako se ljudje povsodi držé svojih navad, svojega reda in svojega mišljenja. Zakaj jim niso zapirali vrat, zakaj se niso odvrnili od njih brez brige? Deloma so se pač od njih odvracevali, a drugi so jih poslušali in sicer tudi zato, ker so aposteljni znali prav lotiti se ljudij z ono nepremagljivo močjo, katero daje človeku trdno prepričanje, odločni značaj in močna ljubezen. Res je, da so imeli moč čudežev, toda brez onih osebnih lastnostij bi moč čudežev ne bila pomagala. Reči moram, da izmed vsega delovanja prav to omenjeno spretnost in umnost najbolj občudujem, kako so poznali aposteljni človeško sree, da so mu ugajali s svojimi govori, kako so imeli oni in njih učenci neupogljivo trdno voljo, da se niso dali ostrašiti, kadar jim ni šlo vse po sreči! Kako so se morali znati modro gibati v najrazličnejših okoliščinah, da so mogli biti vsem vse! Svet jih ni iskal, oni so morali iskati ljudij, svet jih ni poznal in častil, sami so morali kazati svetu svoj nauk in svoje poslanstvo.

O tem nam govori in priča oni izmed aposteljnov, ki se je kakor sam pravi, najmanj brigal za take človeške pripomočke. „Jaz, ko sem prišel k vam, bratje, nisem prišel z visokostjo govorjenja ali modrosti, ko sem vam oznanjeval pričevanje Kristusovo.“ (I. Kor. 2, 1.) In vendar je rabil tudi drugače pomočke. Zakaj bi bil sicer „s šibami tepen, enkrat kamnjan, zakaj bi se bil potopil z ladijo, zakaj bi bil na potih, v nevarnostih na vodah, v nevarnostih med razbojniki . . . v nevarnostih v mestu, v nevarnostih v samoti, v nevarnostih na morju, v nevarnostih med lažnivimi brati, v trudu in revih, v mnogem čuvanju, v lakoti in žeji, v pogostnih postih, v mrazu in nagoti?“ (II. Kor. 11, 25—27.) In kakšne nauke daje učencema Timoteju in Titu! Koliko previdnosti, koliko poguma, koliko odločnosti so morala vzbujati ona pisma v obeh učencih in v drugih kristijanih, ki so jih brali! Kar je pisal Timoteju (II. 4, 2. 4.) to nam razjasnjuje uspehe aposteljnov in prvih oznanjevalcev sv. vere: „Oznanjaj besedo, ne jenjaj, bodisi priložno ali nepriložno, prepričaj, prosi, svari z vsem potrpljenjem in ukom . . . Ti pa čuj, vse pretrpi, opravi delo evangelista, izpolni svojo službo, bođi trezen.“ Da, ker so tako delovali aposteljni, bili so zmagoviti, milost božja je prihajala res v vredne in trdne posode. — Enako so razširjali sv. vero nasledniki aposteljnov, kar nam spričujejo dela „apostolskih očetov“,

ki so pisana skoro v apostolskem duhu. Oznanjevalci so bili prepričani, da je sv. vera nova moč, ki more premagati in za-se pridobiti svet, da je moč iz nebes, delo božje, in da opravljajo tudi sami delo božje. To prepričanje jih je neizrekljivo navduševalo; nasproti temu je izginjala vsaka zapreka, zdela se ničeva ali celó prijeten dogodjaj in slučaj, kateri jim more le koristiti za večnost.

Posebna vzora iz te dôbe sta na zapadu sv. Irenej in sv. Ciprijan. Koliko skrb sta imela za svoji čredi kot škofa, koliko zlatih nauk sta zapisala za svoj in pa za poznejši čas! Treba bi bilo izpisati iz teh spisov nekaj lepih mislij, treba bi bilo iz tedanje zgodovine navesti brezštevila vzgledov stanovitnosti v najhujših mukah, ako bi hoteli s trdnimi dokazi podpreti to, kar trdimo. Pa to ni namen temu kratkemu pregledu.

Vedno dalje se je širila krščanska vera, in ko je vladal cesar Dijoklecijan, videlo se je lahko, da je krščanstvo že utrjeno. Kar je poskušal ta cesar in njegovi tovariši, moralo je biti le kot hud vihar, ki zrak čisti, nikakor pa ne v pogubo krščanstva. Minulo je tudi to preganjanje in krščanstvo je dihala prosto, dobilo razne pravice in tako moglo delovati brez zadržka. Sedaj pa pomislimo: Skoro tri stoletja se je moralo krščanstvo — rekel bi — skrivati, in vse njegovo delovanje je bilo po razlagi rimskih oblastnikov protipostavno, in vendar so razvili katoliški duhovniki toliko moč, da so premagali vse ovire. Kakšno misijonsko delo! To nas uči, da naj nikdar ne izgubimo srčnosti in naj nikdar ne mislimo, da so težave prevelike: vse je mogoče pred Bogom in z Bogom, da človek le hoče. Da, uspehi so čudoviti, a imeti moramo pred očmi neštete stopinje mašnikov po raznih krajih, raznih mestih, raznih hišah; slišati moramo v duhu vnete besede, goreče prošnje; gledati moramo zaničevanja, katera so trpeli, neumorni trud, ki je slabil njih ude, a noč jih ni mogla krepiti, noč jim ni dala počitka. Na to se moramo ozirati, da prav cenimo delo katoliškega duhovstva in njegovo moč v svetovni zgodovini. Kako je torej delovalo duhovstvo v tej dôbi, po katerem pravilu in katerem načelu? Bojevali so se, pa vedeli, da zmagajo; bojevali so se, pa ne za-se, marveč za Boga. Sami sebe so imeli za orodje božje in zato niso gledali nič na svojo zložnost, prijetnost in čast, ampak samo na Boga in na svojo nalogo. To je odgovor na našo uganko; tako duhovstvo je moglo premagati svet, ker je Bog deloval zanj in ž njim.

Pa idimo dalje v zgodovini! Krščanstvo si je priborilo državljanske pravice, dobilo je splošnje veljavo, in duhovstvo se je moralo

najprej za to truditi, da je delalo za notranje kraljestvo božje. Tako je stopilo na pot mirnega delovanja, in duhovski stan je od sedaj bil res, kar imenujemo po navadi, stan, to je, neki del človeške družbe, ki ima posebno nalogo in posebne dolžnosti, ki pa ima tudi kolikor toliko pravice, postavno zavarovane, da more od svojega dela živeti. Umeva se pa, da drugače ne more biti. Vsako delo, bodisi katero koli, ako naj se opravlja dobro, živiti mora delavca; to zahteva pamet. A v tem je razloček, ali kdo opravlja delo samo zaradi kruha, ali pa zaradi višjih ozirov. Možno je, da bi kdo tudi v duhovski stan stopil samo zaradi kruha, dasi vendar ni to tako lahko v tem stanu, kakor v drugih. Toda v nobenem stanu se ne kaže v toliki meri, da je treba imeti najprej višje ozire, kakor v duhovskem stanu, katerega jedro ali bistvo je duhovno, vzorno, vzvišeno: delati edino za čast božjo in izveličanje duš. V nevarnih ali hudih časih pač iz slabega namena nikdo ne stopi v stan duhovski, pač pa lahko v mirnih in za cerkev ugodnih časih. Kakor hitro pa število takih udov tega stanú naraste, kakor hitro se opravlja vsako opravilo brez zanimanja in gorečnosti, rekel bi, samo uradno, da poteče čas: tako hitro poneha tudi ona krepkost, ona razširjevalna moč, katero je kazal duhovski stan v prvih časih. In tako se je pokazalo kmalu, ko so bili časi mirnejši, da one prvotne vnetosti tu pa tam ni več bilo, seveda nikakor ne splošno, ampak le posamič. Zaradi tega nahajamo pri nekaterih očetih tako ostre opomine in huda svarila (Hieronym. ad Nepotianum), zaradi tega so napisali spise o duhovskem stanu (Gregor. Naz. de fuga, Chrysostom. de sacerdotio, i. dr.).

Iz takih spisov se vidi, kako važno se je zdelo cerkvenim očetom, da je duhovščina krepstna, pa tudi navdušena za svoj poklic in sposobna za svoje delo. In prav mirni časi so nevarni v tem oziru. Zgodovina nam to kaže takoj, ko so minula preganjanja. Izcimil se je namreč iz napuha, iz trdovratnosti in napačne, lažnive vede arijanizem ter celó veliko škofov pridobil na svojo stran. Tako je mogel sv. Hijeronim potožiti: *Ingenuit orbis et Arianum se esse miratus est*. Gotovo ne smemo teh besedij umeti v čisto pravem pomenu: prav tako gotovo je pa tudi, da je moralo biti mnogo gnilega v arijanski duhovščini. Tako ni bilo nikdar poprej ob času preganjanja. In ponovile so se tudi v poznejših časih krivovere, najraje takrat, kadar je imela duhovščina mir in je cerkveno življenje nekako zastajalo. Vendar ni nikdar izginila ona prvotna moč iz duhovščine, ampak se je ob raznih prilikah pokazala in tako oživila celo cerkev. Navdušenost za sveto stvar božjo, za verski nauk, ljubezen do bližnjega

je mnogokrat vsplamtela živejše v duhovskih sreih, in o takih nam pripoveduje cerkvena zgodovina slavna dejanja. Kako sta vladala sv. cerkev Leon Veliki in Gregor Veliki! Kako srčno je šel sv. Avguštin v Anglijo oznanjevat sv. vero, enako potem sv. Bonifacij na Nemško in sta šla sv. Ciril in Metod k Slovanom! Veliki cerkveni očak in učenik, sv. Avguštin Hiponski, se je povzdignil do učenosti in do svetosti v nepretrganih bojih. — Tako se tudi v tej dōbi, po Nicejskem cerkvenem zboru do devetega stoletja, kaže resnica, da so boji vzgojili največje može, da je navdušenost za vzvišeno stvar božjo in za sv. cerkev vlivala tem možem nepremagljivo moč v srce.

V 10. stoletju se nam kaže marsikatera temna pega na katoliških duhovnikih. „Ker so bili mnogi škofje nemarni, posvetni in meseni, pokazale so se tudi v duhovščini poleg velike nevednosti razne pregrehe: nečistost, pijančevanje, pohlepnost. Nevednost je bila večkrat vzrok krivih naukov, kakor v Vicenci antromorfizma . . . Nikoli pa ni bilo brez razsvetljenih mož, ki so brez strahú svarili in žugali, kakor tudi grajali ter tako v nemali duhovščino, naj izpolnjuje svoje dolžnosti. Sploh je bilo ljudstvo tako, kakoršna je bila duhovščina. Ako je bila duhovščina krepostna, bilo je tako tudi ljudstvo; dasi je bilo zeló praznoverno, ni se pogrezalo v velike hudobije. Kjer pa so duhovniki zabili svojih dolžnostij in svojega stanú, tam je propadalo tudi ljudstvo. Mnogokrat so zeló koristile zunanje poskušnje, potresi, kuge, lakote in pričakovanje konca sveta.“¹⁾

A bilo je treba nenavadnega junaka, da je sv. cerkvi pomagal očistiti se, s tem, da je očistil duhovščino posvetnega duha. Ta mož je bil Gregor VII. Marsikateri drugi na njegovem mestu bi se ne bil lotil velikanskega dela. A on je spoznal, da je tukaj treba nenavadno poprijeti za krmilo, da ne velja hoditi vedno le po navadni poti. In uspešno je izvršil svojo nalogo, dasi je sam kot pravi vojak padel častno v tem boju. — Zato je zeló poučna ta dōba za zgodovinarja, pa tudi za duhovske razmere vseh časov. Kaže nam, da lahko ta stan, ki je dolžan drugim stanovom biti za vzgled svetosti, globoko zabrede, a kaže nam tudi, da je ni rane v katoliški cerkvi, ki bi se ne dala previdno in pogumno ozdraviti.

Ne smemo se muditi dolgo pri posameznih dōbah, zato preskočimo veselejšo dōbo od 11. do 15. stoletja, v kateri je sv. cerkev tako čvrsto delovala in kazala svojo moč v notranjem in zunanjem življenju: postojmo še le v tako zanimivi, kakor osodni dōbi severne

¹⁾ Hergenröther, »Kirch. Gesch.« 1879. I. str. 639.

reformacije. Iz one dôle očitajo duhovščini mnogo, morebiti še hujše reči, kakor smo jih brali zgoraj. Vendar je dovolj dokazano, da podtikajo protestanti po krivici marsikaj katoliški duhovščini, česar ni kriva. A naj mislimo tako ali drugače, vsaj del duhovščine je bil te grozne nesreče kriv, zakaj nekateri nezadovoljni in spačeni duhovniki so bili najbolj zagrizeni novotarci. — Nasledki reformacije so bili strašni. Katoliška cerkev je bila v mnogih deželah pokončana, stari red prevržen. Vpraša se: ali bi ne bila mogla ustaviti tega propada, te nezgode katoliška duhovščina? Mnogo bi bila pač mogla storiti, a da bi bilo možno odvrniti nesrečo, to se ne dá lahko trditi. Vsakako pa je bilo premalo boja, premalo apostolskega duha. To je svarilen vzgled: kar se je zgodilo enkrat, more se zgoditi v drugič. Vidi se tudi v tem vzgledu, koliko je na duhovščini, koliko pomena in koliko odgovornosti ima. Vidi se, kako mora biti ob najmanjšem povodu pozorna, da se ne zamudi pravi in ugodni čas, ko se dá nesreča še odvrniti. Poslušajmo, kako sodi o tem nemški zgodovinar Ritter: „Kaj so pa storili neki nemški škofje? Še v 10. in 11. veku bi se bili zbrali v cerkveni zbor, preiskali prepir in ga obsodili. Sedaj so déli roke križem, in po takratnem cerkvenem pravu tudi niso mogli nič drugega storiti. Ako bi tudi ne bil Luter zavarovan proti škofom s pravicami svojega reda, vendar bi se ne bili smeli lotiti te stvari, ker je bila takoj s prva poslana v Rim, tam sprejeta in tako odvzeta škofom. Še nikoli ni zgodovina tako jasno pokazala, kako škodljivo je združevati vso oblast v eni osebi in na enem kraju, kakor v tem boju. Zaradi tega so se tudi škofje večinoma bolj brigali za svoje posvetne, kakor za duhovske zadeve.“¹⁾ Dasi je v zgodovinskem poročilu marsikaj resnice, ni pa resnično, da škofje niso mogli ničesar storiti. Lahko bi se bili zbrali k posvetovanju, lahko bi bili Lutro obsodili, mogli bi bili zavirati Lutrovo počenjanje, a niso se dovolj brigali, ker so bili preveč uverjeni, da se ne more zgoditi nič hudega. In česar niso pričakovali, to je prišlo.

Zgodovinski dogodki iz te dôle so znani. Ako si mislimo sedaj, da bi bila ostala cela Nemčija zvesta katoliški cerkvi, da bi bile druge sedaj odpadle dežele po veri še vedno združene z Rimom, kako drugače bi se razvijala politika, in kdo vé, ali bi Rusija ne bila že prestopila v krog drugih katoliških držav! Katoliška cerkev se je prenovila v tridentinskem zboru, duhovščino je začel prevevat nov duh, ali recimo resničnejše, nova moč, nova energija jo je prešinila in tista

¹⁾ Ritter, »Kirch. Gesch.« 1851, II. str. 163.

moč jo prešinja še dandanes. Pač je tudi od takrat dalje doživela duhovščina mnogo: mnogo se je premenilo v vnanjih razmerah vsled francoske prekucije, mnogo tudi vsled državnih uravnav pred in po 1848. letu. Splošno se mora reči, da je duhovščina po zunanji ali posvetni veljavi čimdalje več izgubivala. Na Nemškem so izgubili škofje svoja svetna posestva in drugodi se godi polagoma, a dosledno isto, kar se je začelo v veliki meri l. 1803.¹⁾ Seveda se ne dá o vseh deželah ob enem času reči isto, a glavni znaki so skoro povsodi enaki. V naši Avstriji n. pr. je imela duhovščina od Jožefa II. sem mnogo sitnosti pretrpeti od državne oblasti, vendar je splošno duhovski stan bil spoštovan in imel tudi med omikanci veljavo. Od tedaj deluje časopisje dosledno v to svrhu, da prežene katoliško duhovščino, kakor bi rekli, iz vseh njenih pozicij. Tudi zakonodajstvo pomaga mnogokrat v isti namen. Dandanes je ta tok pri nas zelo nagel, na Slovenskem tako, kakor drugodi. O slovenskih razmerah izpregovorim pozneje še posebej. Na Francoskem se vrši protiduhovsko gibanje v silni meri in težko je sedaj določiti, kakšen konec bode to imelo. Enako, ako ne še huje, godi se na Laškem, kjer se množica, zlasti pa mladina, do prave besnosti tira proti duhovščini. Reči se mora, da je to rovanje v prvi vrsti protiduhovsko, vsaj tako pravijo, seveda je v istini le protiversko.

Ni lahko reči, kaj je pravi vzrok temu počenjanju; vsaj pravega povoda za to nikdar ni od strani duhovske. Vendar moramo priznati, da se godi to brez dvoma po božji previdnosti. Boj ni škodljiv za cerkev, pač je za posameznike. Tudi za duhovščino ni, samo da res umeva znamenja časa in se zna prav bojevati.

Napis temu govoru je: „Slovenski duhovščini“. Zato se ne moremo govoreči o sedanjem času ozirati toliko na druge dežele, kakor na domovino, na slovenske dežele. Večinoma se je Slovenec od nekdanj odlikoval v tem, da je spoštoval duhovski stan. Starejši duhovniki pripovedujejo nam mlajšim, kako prijazno, kako zaupno je bilo nekdanj občevanje drugih stanov, tudi omikanih po mestih, z duhovskim stanom. O ljudstvu ne govorim: temu je duhovnik večinoma priljubljena oseba še dandanes. A tudi omikancem ni mrzela črna suknja. Zato so pa tudi duhovniki radi zahajali v take družbe; dobro so vedeli, da jih ne opažujejo in se jim na skrivaj ne posmehujejo, ampak da čislajo njih stan in cenijo njihovo izobraženost. Tudi po mestih je bilo enako. Oni župniki ljubljanski, ki so se preselili zadnja

¹⁾ Reichsdeputationshauptschluss.

leta v večnost, zlasti pokojni prošt Zupan, so govorili radi o tej zapuščini in o prijateljstvu med duhovščino in omikanci. Prav tako so pa tudi tožili, kako se je vse premenilo v novejšem času. Ne samo, da je namesto prijaznosti prišla mržnja, tudi nasprotovanje se je vdomačilo vedno bolj v različnih družinah posebno zaradi vedno rastočih in vedno hujših narodnih bojev. Duhovščina je večinoma stala na slovenski strani in s tem si nakopala jezo drugače mislečih. O tem bodem še v posebnem govoru govoril, a sedaj treba vsaj omeniti, da spoznamo razmere. Iz tega se tudi vidi, kako malo hočejo ceniti napeti narodnjaki to čustvo slovenskega — posebno mestnega — duhovnika, zakaj kar nič nečejo vedeti o njegovih težavah z nasprotno strani. Dalje se je naše razumništvo v novejšem času zelo odvrnilo od vere. Ta stvar je dovolj znana in tudi priznana, a težko je o njej govoriti javno. Naposled so na vrsti še čudni nazori, da hočejo duhovniki le vladati, da jim je samo za prvaštvo: vse to in še nekateri manjši vzroki so odtrgali omikance slovenske v velikem, zelo velikem številu od duhovščine in začel se je oni nesrečni razdor, ki zavira naš narodni razvoj, a kar je mnogo huje, mnogim dušam je v večno pogubo. Ta stran naših narodnih razmer je neizrekljivo žalostna, a žalibog ni ga, ki bi hotel priskrbeti zdravil. Zatorej si oglejmo mi, ali bi se ne dalo v sedanjih razmerah pomagati in odpraviti zlo, ki nas tlači.

Ko smo nekoliko ogledovali zgodovino preteklih, zlasti prvih časov sv. cerkve, uverili smo se, da je stanoviten in odločen boj poleg nepremagljive potrpežljivosti privedel katoliško cerkev do zmage. Kakšen je bil tisti boj, videli smo in tudi določili z nekoliko znaki.

Najprej se moramo o tem domeniti, ali je dandanes tudi pri Slovencih nevarnost za katoliško vero. V tem vprašanju ne smemo biti preveč črnogledi, pa tudi ne smemo preveč ugodno misliti. Gotovo je, da so dandanes katoličani veliko bolj vzbujeni in vsaj lepo število jih je zavednejših i pri nas, kot nekaj. Toda nasprotno — kar je še važnejše — ne smemo prezreti, da so nevarnosti za vero od drugodi neprimerno večje, nego so bile nekaj. In to je treba dobro pomisliti, dobro uvažati, da ne bode prepozno. Vsled svobodnega gibanja prihaja k nam mnogo tujcev, drugovercev ali brezvercev, ki so posebno v poletnem času našemu narodu v pohujšanje. Dušni pastirji dobro vedó, kako je z letovišči. Mnogi se naselijo pri nas stalno, jemljó v delo katoličane, ki postanejo vsled tega mlačni ali nemarni za svojo vero. — V veliko škodo so tuji časopisi, ki žal tudi v našo deželo prihajajo in vanjo zanašajo brezverstvo. Neizrekljivo moramo

obžalovati, da so bila in tudi neki so še nekatera narodna društva naročena na take protiverske, kakor protinarodne liste. Pa tudi domači časopisi naši delujejo večkrat najodločneje na to, da naj se jemlje duhovnikom spoštovanje in potrebna veljava, vsled česar bi utegnil kak verski preobrat toliko lažji biti, kolikor bolj so verniki odvrnjeni od svojih dušnih pastirjev. Tega res javno ne izrekajo, toda spoznati mora vsak razumen človek. Na eni strani duhovnikom žugati in pretiti, zvrčati nanje razne krivde, ščuvati nanje in buditi proti njim jezo in sovraštvo, na drugi strani trditi, da to ne velja veri, katero uče duhovniki: to je popolno nasprotje. Zato je nevarno, ako bi si prelahko mislili to zadevo. — Naposled nam je še prav živo v spominu, kako je bilo lansko leto z občino podražko na Vipavskem. Lahko rečemo, da je prav tam še vedno iskra pod pepelom, ki utegne napraviti še velik ogenj. Bati se sicer ni toliko, da bi mnogo občin ali celó velik del Kranjske prestopil k pravoslavju, zakaj pravoslavje se nikakor ne more meriti s katoliško cerkvijo, in našemu Slovencu bi ta vera nikakor ne ugajala. Toda homatije niso pogubne, ker imajo morebiti kak določen namen, ampak zato, ker prevrnejo stari red, in ker se iz nereda porodé največje nesreče za čas in za večnost. Pravoslavje nam ni nevarno, nevaren je verski prevrat, vzbujanje strastij, nevarno je brezverstvo, katero bi začelo še gotoveje in groznejše gospodariti po Slovenskem, ko bi pravoslavno gibanje postalo splošnejše, nego pravoslavje samo. Ozrimo se na starokatoličanstvo na Nemškem! Pravega povoda za odpad ni bilo drugega, nego napuh nekaterih profesorjev, duhovnikov in nezadovoljnežev. Ako bi bila vlada na Nemškem katoliški cerkvi tako prijazna, kakor je dandanes avstrijska, starokatoličanstvo bi se bilo takoj izgubilo. Toda kdo nam je porok, da bi za nekaj let kaka vlada v Avstriji ravno tako ne podpirala razkola ali kakega drugega gibanja, kakor pred dvajset leti na Nemškem proticerkveno, posebej protirimsko gibanje? Saj vidimo, kako trdovratno je dandanes bavarsko ministerstvo, da si ne dá vzeti iz naročja svojih priljubljenih starokatoličanov.

Zato bi bilo napačno, ko bi se zavili v debel plašč neskrbnosti in zadovoljnosti s sedanjimi razmerami na Slovenskem in bi mislili, da je vse dobro, vse v redu in nevarnosti za vero nikjer.

Seveda bi tudi ne bilo umestno, da bi preostro prijeli vsakega sumljiveca in ga imenovali ali krivoverca, ali brezverca, ali kaj drugega: s tem bi ga sami kar gonili v tabor sovražnikov sv. cerkve. Tem vzrokom bi morebiti pritegnili še drugi, in ko bi se kdaj kako gibanje prav resnobno in v večji meri začelo, Bog vedi, ali bi se dalo ustaviti.

Naj mi nikdo ne oporeka, da je to pretemno, preveč črnogledo: Ko bi bilo o pravem času dovolj črnogledih duhovnikov, ali sploh čuvajev v sv. cerkvi, ne bi bilo marsikake krive vere ali druge nesreče, ki je razdevala sv. cerkev. Pristaviti je treba tudi to, da mnogokrat že mali vzroki napravljajo grozne učinke. Res je: nevarnosti ni mogoče dokazati jasno, dokler ne pridere nesreča sama. Ali naj torej mi čakamo nesreče in skrajnih slučajev? Ali se ne sme poprej opozarjati, opominjati, svariti?

Rad priznavam, da se ne bojim nikakega očitanja, tudi se ne sramujem nikakega pogreška zaradi tega, ker se ne morem iznebiti neugodnih mislij o naši bodočnosti. Pač menim, da, prepričan sem, da se dadó neugodnosti sedaj še odvrniti, in v ta namen tudi pišem; enako pa sem prepričan, da bode neizogibno tudi na naše dežele prišla še hujša preskušnja, ako se nam ne posreči obrniti toka sedanjega protiverskega mišljenja in teženja na drugo stran.

Kdor se ne ozira na vse pojave današnjega javnega življenja, skoro ne verjame, kake ostrine izkušajo včasih razsekati vezi med prostim narodom in duhovščino, ne vé, kako sodijo omikanci naši dandanes o duhovščini.

To je zelo zanimiva stvar, res tudi dosti žalostna. Prav zato si je pa ne smemo prikrivati. Ta sodba se dá kratko tako izraziti, da duhovščina dandanes ne velja več kot stan od Boga postavljen za to, da uči vernike in jih vodi do nebes: ampak kot stan med drugimi stanovi, ki se bori za bori kruhek in za svoj obstanek, kot stranka in sicer sebična, hudobna, prevzetna, vladoželjna, tako, da se sme po pravici imenovati izmeček naroda. Duhovščini ali vsaj nekaterim duhovnikom se dadó najhujši pridevki, kakor bi sploh ne bilo slabših ljudi na svetu, kakor so slovenski duhovniki. Res je, da je osoda duhovnikov ta bila in še bode, tudi duhovnikom samim tako delovanje proti njim nič ne škodi, marveč jim more biti v veselje: žalostno je le to, da škodi to vernikom. Verniki izgubljajo spoštovanje do duhovščine, potem do cerkve in do vere, kar se pač tudi dovolj javi.

Namen tem obrambnim govorom ni naravnost, da bi se pečali s časniki, vendar jih prezirati ne morejo, ker imajo časniki največjo moč, kadar naj se širi kako mnenje. Česar morebiti moje besede ne morejo doseči, da bi namreč duhovnike preverile o nevarnosti sedanjega gibanja, to bodo dosegli trije izpiski. Prvi je iz dopisa, ki se nahaja v učiteljskem listu „Popotniku“ št. 6. t. l. Čislam, kakor učiteljski stan, tako tudi njegovo delovanje in njegovo napredovanje. A žal, da hoče to napredovanje kreniti na čudno pot. Dotični dopis je odgovor na neki

dopis v „Soči“, ki je imel malo stvarne vrednosti in je kazal, da pisatelj ne umeva te stvari dobro in da tudi ni svojih besedij dobro premislil. Urednik sprejme včasih kaj takega, da čitatelji spoznajo mnenje raznih krogov. Jaz bi ne bil dal kot urednik takega dopisa natisniti. Dopisniku v „Popotniku“ ne zamerjamo, da je sploh odgovoril in se potegnil za svoj stan, tudi mu ne zamerjamo nekoliko nevolje; a marsikaj drugega je v tem dopisu, kar nam veleva, da stvar resno premislimo. Mimogredé naj opomnim, da dopisnik „Popotnikov“ neče imeti za dopisnika v „Soči“ (K.) drugega, nego duhovnika, urednika samega, dasi je oni dopisnik še pozneje trdil, da ni duhovnik, najmanj urednik. Tako-le piše odgovorivši na nekatera očitavanja zastran sedanje ljudske šole:

„Do tu se je trudil g. K. „dokazovati“, kako slaba, da, škodljiva je naša ljudska šola, kako nevedna in nevredna stvar je ljudski učitelj. Da se mu to ni kaj posebno posrečilo, čutil je vže sam. Zato se je zatekel k zadnjemu pripomočku, zato je potipal kmečkega čitatelja (kajti za tega je članek spisal) za najtanjšo žilo: za možnjo — mislé si: bode pa na to stran več vspeha. In res mož ni tako celo zabit, ali recimo, dovolj je hudoben, da je poiskal najobčutljivejšo stran našega kmeta, in ta je plačevanje davkov. Ni nam na umu šteti to kmetu za zlo. Uradnikom, služabnikom, rokodelcem se dohodki vekšajo, a ubogemu kmetu se delavne moči krčijo in slabe letine množé. Ni čuda torej, da je njemu plačevanje davkov občutljivejše, nego komu drugemu. A kdor ni zmožen tej nadlogi kmetovej opomoči s pravimi in izpeljivimi nasveti, naj o davkih molči, tembolj, ako sam ve, da njegov glas ne sega v „deveto vas.“ Največa hudobija je pa vže, ako dotičnika malo briga kmetova beda, katero kar naravnost zlorabi, da ga hujska zoper bližnjika ki prejema pošteno zasluženo pičlo plačo iz blagajnice, v katero se stekajo skupni davki. Tak hujskač je g. K. in bližniki, smo mu mi ljudski učitelji. Davek, kojega plačuje kmet kakor vsak drug davkoplačevalec, zadošča različnim državnim in deželnim potrebam: „za c. k. uradnike, profesorje, vojake, puške, kanone, brodove“ (besede g. K.-a.) in tudi — naj nam bode dovoljeno dostaviti, kar je g. K. zamolčal — profesorje teologije . . . Vse te potrebe so g. K.-u same ob sebi umevne, le davek za domače šolske potrebe ga bôde v oči. Čudno! Naj nam pove, ali ima kmet več dobička od goldinarja davka za gorenje potrebe, za katere mora vrhu goldinarja še najhujši davek, krvni davek plačevati, ali od 46 krajcarjev davka, koje plačuje za vzobrazovanje lastnih otrok, kateri davek ostane v domači deželi ter ga uživa sin domačega

naroda! In pa g. K. je še nekaj pozabil, ali hotel pozabiti. Kdo pa plačuje cerkvene potrebe, kdo skrbi za plačo ali biro duhovniku, kdo honoruje duhovnika za maše, poroke, pogrebe, za najpriprostejši „očenaš?“ Pač menda le kmet. G. K-a bistrournosti prepuščamo torej, da izračuni, koliko bi znašali vsi ti troški na goldinar državnega davka, ako bi je plačeval kmet v davkariji. Trdno smo prepričani, da bi to znašalo drugače več od 46 krajerjev na goldinar. —

„Učitelji se potegujejo vže zdaj za više plače“ . . . Prav naravno! Ali se ne potegujejo tudi vikarji? Ali se niso potegovali tudi profesorji bogoslovja? Zakaj bi bilo učiteljem greb, kar duhovniku ni? Učitelj je tudi oče družine, za katero duhovniku ni treba skrbeti. Zakaj naj bi se torej država in dežela manj brigala za učitelja nego za duhovnika!? Da so troški za domače šolstvo v novejšem času narasli in še naraščajo, je prav naravno. Tega so pred vsem krive zanemarjene šolske potrebe v polupreteklem času. Ako bi se bile cerkvene zadeve tako zanemarjale, rasli bi tudi dotični troški, in kmet bi je tudi bolj občutil nego zdaj, če tudi bi bili morda manjši nego so zdaj. Iz natančnega naštevanja kmetovega plačevanja za šolo in učitelja, in popolnega ignoriranja še večega kmetovega plačevanja za cerkev in duhovnika se pač lahko sodi (ne gledé na pisavo), da gosp. Kmet ni kmet, ampak „gospod“, duhovnik — po poklicu ali po sili. Vkljub temu je zloben, kar se dá! Ali ni to vže več kot rafinirana zlobnost, da se drzne kdo, kogar stan ima tako vzvišeno, nadčloveško nalogo, frivolno smešiti, v blato teptati tako človeško ustanovo, kakoršna je šola, katero so vsi omikani narodi vseh časov visoko cenili in gojili z največjimi žrtvami, katerej so posvečevali najblažji možje-učenjaki moči svojega uma, in katero dandanes najpriprostejši seljak, ki se je le nekoliko popel do više razumnosti, spoštuje, kakor svoje oko. In tu se drzne človek, kojega je strast popolnoma oslepila, javno izustiti, da je ta šola človeštvu (ne na dobiček, ampak celo) na kvar! In pomisliti še, da je člankarju kumoval celo deželni poslanec!! — Pa g. K. ni le zloben, ampak tudi naiven, ker se tako nerodno skriva za kmeta. Takega kmeta, kakoršnega igra g. K. v svojem članku, ne najdemo na celem svetu. To bi bil prav izrodek! Kje je mogoče, da bi se našel kmet, ki plačuje davek za šolo med drugim davkom v davkariji, a davek, večji davek duhovniku v roko, ter bi ta večji davek kar nič ne občutil, a le zoper davek za šolo zabavljaj! Res je pač, da tak kmečki hudobnež, kakoršnega igra g. K., preklinja zarad davka „šumoštra“, a tudi „farja“.

H koncu piše g. K.: „Zakaj bi ne zadostovali za naše šole duhovniki, tega ni lahko razumeti. Zna-li mladi učitelj več, kakor duhovnik, in je-li tudi posebne znanosti treba, da se naši otroci za potrebo brati, pisati in računati naučé?“ — No, na to abotno vprašanje pač ni težek odgovor. In ta je: Duhovnik ni sposoben za učitelja, ker je treba za to posebne znanosti, katera je njemu neznana. Pa da bode g. K. ta odgovor bolje razumel, naj si odgovori na sledeče vprašanje: Zakaj bi ne zadoščeval za naše cerkve kdo drugi, saj je duhovnikov tako malo in morda bi kdo drugi bil tudi **boljši kup** za kmeta? Izvrstna misel! In „našemu kmetu“ bi bil prihranjen marsikak goldinarček! Ali ugaja ta predlog g. K—u? Pač gotovo ne! On bode rekel: „Kdo bi naj bral mašo?“ Saj še vseučilišni profesor, ki je bolj učen, nego duhovnik, kaj takega ne more. — Vrlo dobro! G. K., nadomestite v zadnjem svojem stavku izraz „duhovnik“ z izrazom „učitelj“ in izraz „vseučilišni profesor“ z izrazom „duhovnik“, pa imate najboljši odgovor na gorenje svoje vprašanje. „Ein Gelehrter ist noch kein Lehrer“. Metodika nove šole je dandanes tako velikansko napredovala, da zahteva za-se posebnega pouka. Tega g. K. seveda ne razume, ker pridobitev nove šole ne pozna. O tej pomanjkljivosti v pripravljanju mladih duhovnikov se je v tem listu vže pisalo in tožilo, kako mladi katehetje katekizem po šolah učé. A ne le o mladih, tudi o starih duhovnikih z malimi izjemami velja to. To vemo mi ljudski učitelji najbolje. Zato je žal preresnično, da ni v metodičnem pregledu noben drug predmet v zadnjem desetletju tako zaostal kakor krščanski nauk. Čas bi bil vže nehati s tradicionalnim poukom v katekizmu, z njegovo abstraktno-sistematično osnovo in dogmatično-deduktivnim učbenim načinom. Katekizem ni učbena knjiga sistematičnega bogoslovja — piše neki pedagog — in šolski otroci niso bogoslovci. Zaradi tega ni v ljudskeji šoli na mestu teologizovalno in sistematizovalno obravnavanje katekizma. To obravnavanje mora biti po početku in svrhi katekizma biblično-genetično. Dogmatizovalno poučevanje v katekizmu ne more vzbujati ali oživljati vere v otroškem srcu; ono vceplja v glave le verske resnice in povspešuje le mrtvo besedovanje, kar je verskemu življenju gotovo na kvar. Verovati in po veri živeti se ne uči otrok z reki verskega in npravstvenega nauka, ampak sè zaznanjem konkretnih oseb, pred vsemi osebe Jezusa Kristusa. Zato mora biti on v poučevanju v katekizmu solnce, ki razsvetljuje in oživlja ves pouk. — Nalašč sem tu navedel pedagogične nazore o poučevanju v katekizmu, s katerimi je dosedanje učenje

naših gg. katehetov večinoma navskrižno, da g. K. bolje razume, „zakaj ne zadostujejo za naše šole duhovniki“. Njim to v greh šteti, bilo bi krivično. Tega je krivo pač le njih pomanjkljivo pripravljanje v bogoslovju. In to bodi na uho povedano g. dr. Mahnič. Tu sem naj obrne g. Mahnič svojo pozornost. Ta nedostatek v lastnem zavodu naj dobro pouči ter naj ga skuša sè svojo velemožno besedo in svojim vplivom odpraviti. In ko to doseže, naj bode gotov, da si je pridobil mnogo več pravih zaslug za vero, nego z vsem dosedanjam in prihodnjim pisarjenjem v „Rimskem katoliku“ in v stari „Soči“. Bogoslovcem je postavljen za učitelja, te naj osrečuje sè svitlobo svojega uma. — O drugih pomislekih zarad pomanjkanja časa duhovnikov za poučevanje v šoli, kakor tudi o drugih vzrokih vednega krčenja „šol za silo“ itd. nočem tu niti govoriti.

Toliko naj bode g. Kmetu v podroben odgovor zadosti. Hvaležnosti naj pri nas učiteljih ne išče, niti za svojo hinavsko skrb za bodočnost naših otrok. Tudi mi imamo srce za našega kmeta, tudi mi poznamo njegovo bedo, katero znamo gotovo še bolje ceniti nego gosp. K., ker živimo sami med njim (kmetom) v pomanjkanju. Skušamo pa kmetu pomagati na drug plemenitejši način: s poukom, ker vemo, da je na svetu najdražja stvar nevednost, v katero bi g. K. tako rad obsodil naše kmečko ljudstvo. Toliko hudobni nismo, da bi se veselili pomanjkanja svojega bližnjika ter bi je skušali še povečati s hujskanjem koga drugega, kakor dela g. K. z nami in s kmetom. S tem hujskanjem pa škoduje tudi kmetu samemu; kajti zapeljuje ga k uporu zoper postavo, ki mu veleva pošiljati otroke v šolo. Ta postava je bila največja „napaka“ nove šole v očeh neukega ljudstva. Marsikak kmečki kljubovalec je moral svojo upornost zoper to določbo poplačati z globo ali zaporom. Vsak pravi prijatelj nevednega ljudstva je gotovo svaril pred takim nespametnim in nevspešnim protivljenjem. Pa kaj je g. K. mar postava, kaj blaginja ljudstva! Strast in sovraštvo do učiteljstva mu je prva postava. In ako zapelje kmeta, ki se je večinoma udal sili postavne oblasti, da se skuša znova upirati, to mu je še posebna slast. Hinavec potem še zavijaje svoje oči vzdihuje: „Ubogi kmet!“

K sklepu si dovoljujemo reči resno besedo še gospodom duhovnikom na Goriškem, ne onim, ki so pri „Novi Soči“ — in teh je hvala Bogu večina! — ampak onim, ki so se dali od hujskajoče trojice v Gorici zvabiti na pot, ki utegne postati duhovščini zares opasna. Ako trezno premislijo socialno stališče ljudskega učiteljstva sedanjega z nekdanjim, morajo nam priznati velik napredek. Ljudski

učitelj, nekdanj podložnik duhovnikov, hlapec občinski, postal je sam svoj gospod, kakor duhovnik ali vsak drug uradnik — žal, da ne še z dostojno plačo. Zavest tega napredka se je udomačila tudi v našem kmečkem ljudstvu, in v splošnem govoréč, lahko rečemo, da uživa dandanes učitelj ne manj spoštovanja nego duhovnik. Ako se to ravnotežje v kakem kraju moti, bodi-si na jedno ali drugo stran, kriv je tega dotični posameznik. Da vpliva tako ravnotežje na ljudstvo blagodejno, ni treba dokazov. Za to ravnopravnost v vzgojnej nalogi duhovnikovej in učiteljevej povzdignil je „Popotnik“ vže večkrat svoj glas, in da za to ravnopravnostjo ne skrivamo učitelji kakih slavohlepnih namenov, je pač najboljši dokaz, da radi pripuščamo duhovniku nekako nadveljavo, bodi-si z ozirom na studije, bodi-si zarad vere, katero visoko cenimo. Modrost pa od duhovnika zahteva, da se te nadveljave ne prevzame ter si ne domišlja nekdanjega gospodstva. Nekaj podobnega se pripravlja sedaj pri nas na Goriškem. Gori imenovana trojica v Gorici, ki ima menda premalo dela a preveč plače, in katera bi morala kot vzgojiteljica duhovnikov pač najlepši zgled dajati svojim sostanovnikom, začela je v starej „Soči“ oživljati v duhovščini stare želje po nekdanjem gospodarstvu. Dovoljujemo si svariti gg. duhovnike pred temi sirenskimi glasovi, ki so imeli do sedaj le jedini vspeh, da so razcepili duhovščino goriške nadškofije v dva tabora. Ako pa menijo, da je privede robati način Mahnič-evega bojevanja za „vero“ do cilja, dobro, naj poskusijo! Izid boja nas ne skrbi. Mahnič-evo diktatorično razgrajanje za „vero“, ostane — tega smo prepričani — „glas vpijočega v puščavi“, dokler se njegovemu peresu ne pridruži zvrševalna moč. Tako postopati more le državna oblast, ki razpolaga čez vojaštvo in policijo. Vera se po Mahnič-evem receptu ni širila in se ne bo. Mahnič n. pr. lahko tisočkrat velewa: Čitalnice in bralna društva zapeljujejo ljudstvo z „besedami“ in plesi k zapravljivosti, torej proč ž njimi. A posvetni razumniki in prostaki (da ne govorim o duhovnikih) so nasprotnih misli. Oni zahajajo pridno k „besedam“ in plešejo. Naj pošlje Mahnič nad nje svoj regiment vojakov in policistov, ako jih ima.

Ako smo v tem dopisu na nekih mestih preblizo stopili duhovščini, naj nam tega ne jemlje za zlo. Mi nismo nameravali žaliti, bili smo izzivani, odvrnili smo napad, ki se je tako zlobno uprizoril izza njenega (duhovščine) hrbta. Od tu je bilo treba izvleči nasprotnika na dan. To pa se ni dalo, ne da bi se bili duhovščine dotaknili. Mi hočemo z duhovščino v miru živeti, dokler nam bo mogoče.

V svesti smo si, da smo govorili tu iz srca vsega učiteljstva slovenskega, tudi one peščice gg. tovarišev na Goriškem, ki so „zarad ljubega miru“ zatajili v sebi čustvo, ki je ima vsak omikan človek, t. j. ljubezen do svoje časti. Miroljubnost je res lepa čednost, a če se ima spremeniti v hlapčevstvo, takrat mora tudi miroljubnost prenehati. Koliko jim je ta sprajljivost zdala, prepričali so se lahko iz članka „Kam pridemo!“ List, kojega urednik je tako samosvestno vihal svoj „veleučeni“ nos nad urednikom „Nove Soče“, češ, „še pred letom dni je otroke abe ce učil“, list, koji je nesramno predrzen trditi, da je naše delovanje v šoli nevspešno in celo kvarljivo, list, koji si je postavil nalogo nas moralno uničiti, kateri prigovarja deželni poslanec, naj bi ne glasovali za morebitno zvišanje učiteljskih plač (na Goriškem), list, katerega pravni zastopnik se je baje izrazil, da nimamo učitelji pričakovati kakega denarnega poboljška, dokler velja kaj njegova beseda v deželni hiši v Gorici, tak list, — pravim — ni vreden, da zahaja pod streho učiteljevo, ampak zasluži, da ga vržemo skozi duri in „ako so stopnice, še po stopnicah dol“. In zdaj, ko prihaja ugodnejši letni čas, ter bodo pričela zborovanja naših učiteljskih društev, naj merodajni gg. tovariši premislijo, ali bi ne bilo umestno, da bi učiteljska društva izjavila svoj protest zoper nesramni napad na našo čast.

Učitelji slovenski, ne dovoljimo nikomur, da bi nam pljuval v usta!“

Razkladati, pojašnjevatí tega dopisa ni treba, tudi ga z name-nom nečem zavračevati. Samo to prosim, naj bi vsak duhovnik, do katerega pridejo te besede, resno in natančno premislil in se vprašal: iz kakšnih nazorov, iz kakšnega mišljenja prihajajo te besede? Na drugi strani: ali ne utegnemo res tako daleč zaiti, da bode pridigar sicer govoril in klical, a zanj se ne bode nihče zmenil, marveč hodil po svojih potih. Kar je tu rečeno o plesu, to velja sploh o onem, česar si želi pokvarjena narava, o vseh nasladnostih in poželjivostih; gorjé bodo vpili duhovniku, ki se drzne kratiti ljudem to uživanje, tako sladko veselje.

Da ne sme duhovnik pričakovati nikake milosti, kadar bodo njegovi nasprotniki dovolj močni, da bodo rabili tudi silo, to se je tudi javno napovedovalo. Sicer je to naravno: surov nasprotnik si želi nad nasprotnikom ohladiti jezo tudi s pestjo, in to tudi stori, kadar more. Tudi bi ne bilo to nič novega: ni še dvajset let, odkar so v Parizu postrelili mnogo duhovnikov in samega nadškofa. A znamenito je to, da poznamo tudi svoje stanje, da slišimo, kaj se nam

tukaj obeta. Dnevnik „Slovenski Narod“ je pisal v 15. številki, dne 20. januarja t. l. tako-le: „Tudi se tak nasprotnik, če mu sapo zapreš in če ga ošvigaš z brezovko, le prerad skrije za svojo častljivo duhovniško obleko, kričeč: moje telo je blagoslovljeno, kaj me biješ. Ali ne poznaš zapovedi: „si quis suadente diabolo itd. itd.“

Naša želja je, da bi nepotrebni prepiri zavoljo malenkostij mej nami ponehali. Mi dobro vemo, da je stališče duhovnika težavnejše, nego ono posvetnjaka, če se je podal v politično gibanje. Od duhovnika se ne sme zahtevati, da bi v sebi zatajil vsa tista načela, s katerimi so ga napolnili v semenišči. Zategadel je naše prepričanje, da posvetnjaki nemamo nikdar pozabiti tistih ozirov, katere so v političnih bojih naših že od nekdanj naroda voditelji izkazovali slovenski duhovščini. Posvetnjak in duhovnik lahko zložno delujeta za narod, če jih vodi pri tem jedna in ista zvezda: ljubezen do slovenskega naroda. V tem, da moramo svoj narod čez vse ljubiti, smo jedini vsi . . . Kako mora biti vera goreča, kolikor najbolj mogoče, tako mora tudi biti narodna zavest razvita in goreča mej nami, kolikor najbolj mogoče. Mi nočemo katoliški cerkvi kratiti najmanjše pravice. Ali ravno tako občutni smo gledé svoje narodnosti. Naš list je od nekdanj zastopal načelo, da mora biti slovenska narodnost fanatična in če hoče g. dr. Mahnič tudi absolutna. To načelo bode list tudi v prihodnje zastopal. Če bode kdo mej Slovenci nastopil, ter bo pričel oznanovati krivo vero, „da je pretiranost v narodnih vprašanjih škodljiva, da moramo mi Slovenci gledé narodnosti postati popustljivi ali mlačni, kakor na pol pogreta voda, potem ga bodemo vselej šteli mej najhujše sovražnike svojega naroda. Tak človek je slep ter hoče narodu vzeti najboljše orožje, s katerim se bode morda še obdržal proti navalom, ki mu preté od vseh stranij. Kdor hoče razširjati mlačnost gledé narodnosti mej nami, tega moramo zatreti kakor gada. In če tak prorok nosi duhovsko obleko ali pa še celo purpur prelata, to nič ne dé: „hic niger est, hunc tu, Romane, caveto!“ Brez usmilenja po njem! In kakor volka v logu morali bi ga zasledovati vsi, komur je na sreci obstanek slovenskega naroda.

Dr. Mahnič ni več posamezna oseba, ki je nekdanj s svojimi kozolci, katere je preobračala po svojem „Rimskem Katoliku“, razveseljevala nas Slovence s humorističnim berilom. Okrog moža se je nabrala nekaka stranka, posebno od tedaj, odkar sta ga brata Tonkli-ja vzela pod svoje varstvo. Ko je pri nas na Kranjskem nekaj veselih družb (pri vinu se človek z različnim kratkočasi) dr. Mahniču skovalo peticije, zbrala se je tudi takoj okrog imena stranka, obstoječa večinoma

iz mlajših duhovnikov, kateri večinoma nimajo tistega znanja, kot ga ima dr. Mahnič. Vzlic temu pa neso nič manj nestrpljivi in ošabni, kot je profesor v Goriškem malem semenišči. Ta stranka se je torej ustanovila tudi mej nami na Kranjskem in ker so njeni člani delavni in polni mladostnega ognja, je vsekako mogoče, da bode ta stranka vsaj nekaj časa slabo uplivala na razvitje našega naroda. Veseli nas zategadel, da je prerok goriški nam svoj koran nekoliko globokeje odprl ter na trg postavil nekaj več politične svoje modrosti, kakor je to storil do sedaj. Čutili smo že davno, da tako imenovani skrajni katoliški stranki, koji načeluje dr. Mahnič v Gorici, v oči bôde mej Slovenci tista živa narodna zavest, ki diči naš narod od pričetka njegovega probujenja. Ti ljudje bi radi zatrli mej Slovenci vsako knjigo, izvzemši molitvenih knjižic, koje zalagata Ničman in „Katoliška tiskarna“, zatrli bi radi vsako društvo — izvzemši bratovščine, ali kar je najhujše, njihovi naklepi merijo v to, da bi Slovenec počasi pozabil na svojo narodno zavest, da bi bil potem kakor vosek v rokah Mahničeve stranke. In ker ti ljudje dobro čutijo, da z grčanko svojega duha ne morejo vsega skupaj stolči, potem pa kličejo vlado na pomoč: češ, pridi ti, ti si močna in zadavi narodna društva in v ječo vrzi pretirane Slovence! Da ima skrajna goriška stranka malo sreca do naroda, mislili smo zmirom. Da pa je njeno srce tako ostudno, kakor se je sedaj pokazalo dr. Mahniču izpod njegovega plašča, tega do danes nismo vedeli. Danes pa smo popolnoma poučeni in Bogu dajmo hvalo za to! Zdaj vemo, kateri so zadnji cilji skrajne stranke mladih duhovnikov, zdaj vemo, da ta stranka ničesar družega ne namerava, nego s pomočjo vlade — in vlada, ki bi mej Slovenci narodnost giljotinovala s tistim ognjem, kakor je nekdanj „krvavo stegno“ na Francoskem obglavljalo aristokrate, bi se prav lahko dobila — zadušiti mej Slovenci narodno zavest, tako da bi nas konečno tujei brez vseh težav pograbili in potlačili. S tako stranko ni nikacega kompromisa! Kdor je pošten Slovenec, s takimi ljudmi se ne brati! Kdor je zavesten Slovenec, nosil bode zmirom brušen meč ter ga sukal proti tej stranki, ki je sedaj po svoji prvi glavi jasno in očitno izrekla svoje sovraštvo proti slovenski narodnosti. Če pride v vašo sredo, ki bi vam hvalil to stranko, vrzite ga skozi vrata, in če so tik vrat še stopnjice, vrzite ga tudi po stopnjicah navzdol, da ga nikdar več nazaj ne bode! Pri tem ne glejte na obleko, naj je taka ali taka, v njej tiči izdajalec slovenskega naroda, ki služi vsaki pošteni slovenski družbi v sramoto in gnjus!“

Tudi tega spisa, te izjave ne razlagam, ampak jo poročam prav po zgodovinarsko. Premislimo, ali je res kak slovenski duhovnik tega kriv, in ker dobro vedó neprijatelji duhovščine, da nihče, sklepajmo, kam merijo take grožnje.

In da se tu ne gre v resnici za taka načela ali za take stvari, o katerih govori, ampak da se gre tu za pravo bistvo sv. vere, to se je pokazalo sedaj, ko so škofje kot višji pastirji, v imenu vseh avstrijskih škofov, ter v imenu cele katoliške Avstrije stavili zahteve zastran verske šole. Da so škofje naši duhovski poglavarji, namestniki Kristusovi, to vé vsak katoličan; da je šolsko vprašanje res vprašanje, o katerem more odločevati po svojem božjem pravu sveta cerkev, vemo tudi dobro. Noben katoličan ne more resno oporekati oni škofovski zahtevi, ako neče prevrniti vsega reda, veljavnega v katoliški cerkvi. Vendar je isti „Slovenski Narod“ takoj razodel svoje mišljenje in svoje težnje. In te težnje so: Stari šolski zakoni, katere je imenoval Pij IX. „abominabiles“, naj ostanejo, škofje naj pusté to zadevo. Pa poslušajmo besede same („Slov. Narod“ 62. št. 15. marca t. l.):

„Marčevi dnevi so v zgodovini avstrijski znameniti in tudi dvanajsti dan letošnjega marca ne bode v tem oziru delal izjeme. Izjava škofov, katero smo priobčili na drugem mestu predvčerajšnje številke, je tako odločen in morda tudi usodepoln korak, da bode baš zaradi nje dvanajsti dan marca znamenit.

Izjava je kratka, jednostavna, a njena vsebina je popoln, daleč segajoč program, po katerem bi škofje radi korenito preosnovali sedanjo šolo. Samo pet točk so naveli, a v njih je povedano vse. Šolski zakoni z dnè 14. maja 1869 in 2. maja 1883 imajo se predrugačiti tako, da bodo zadoščevali opravičenim zahtevam katoliške cerkve, katera zahteva konfesionalno šolo in vse vodstvo in nadzorstvo nad njo.

To je razložno govorjeno in brez ozira na še vedno obstoječe državne osnovne zakone, niti na pristojnost državnega in raznih deželnih zborov. Ker se bodemo s to škofovsko izjavo gotovo še večkrat bavili, omejili se bodemo za danes samo na to, kar o njej pišejo nekateri listi.““

In izmed teh listov so trije: Praška „Politik“, „Narodne Listi“ in „Neue freie Presse“, ki se zaganjajo vsi v izjavo škofov, kakor bi bili ti samo trojica državnih poslancev predlagajočih kako zeló pogubno in grozno novo postavo. „Politik“ pravi: „Prva sodba, ki

se o njej čuje mej poslanci vseh strank, izimši člane centrskega kluba, je izraz globoke razburjenosti . . .“

O tretjem listu piše „Slov. Narod“: „Naših Nemcev najvažnejše glasilo, „Neue freie Presse“ tudi obširno razpravlja škofov izjavo, ki še veliko dalje sega, nego zloglasni Lichtensteinov predlog in s katero bi škofje predpisavali zakone, ne pa vlada. Rečeni list piše mej drugim: „Lichtensteinov predlog zahteva od učitelja, ako naj poučuje veronauk, da ima za to kanonično sposobnost. Škofje zahtevajo, da ima biti vsak učitelj ne le katolik, ampak da mu je tudi dokazati usposobljenje svoje za poučevanje katoliškega veronauka in ker je podelitev sposobnosti od škofa zavisna, se dosledno brez dovoljenja škofovega noben učitelj namestiti ne more, kar je v škofovskem programu tudi izrečno povedano.“ In na drugem mestu piše: „Kar škofje zahtevajo, je z jedno besedo ne več samo konfesionalna, to je cerkvena šola, to je popolno razdržavljenje ljudskošolskega pouka, skoro popolni povratek h konkordatski šoli.“ Na to dostavlja:

„V enakem zmislu pišejo, izimši klerikalna glasila, vsi ostali listi, mej katerimi se odlikujejo celo oficijozni listi s tem, da se ostro protivijo škofovski izjavi. Velika večina javnega mnenja izreka se proti izjavi škofov, večina jedina je v tem, da so zahtevane točke brez radikalne premembe ustave neizvedljive, a da bode škofovski „pronunciamento“ razdrobil desnice železni obroč. To bode nekda njen uspeh.“

Zopet poudarjam, da se tu ne spuščam v prepir s tema listoma: naj čitatelj sam sodi in misli. Treba je pa, da se ozremo na take izjave, ako hočemo vedeti, pri čem smo.

II.

Nespametno in otroško je, mirno hoditi po navadni in gladki poti svoje službe in misliti: kako bi moglo in smelo biti drugače? Popolnoma trdno zaupanje mi živi v srečo, da bode katoliška vera oživela v nepozni bodočnosti in da bode cerkev zacvela iz nova, ker znamenja vidimo; a nič manj gotovo se mi ne zdi, da bomo do te zmage prišli le s hudimi boji.

Povsodi namreč opažamo, da se v sedanjem času razvija vedno večje sovražstvo proti katoliški cerkvi in njenim napravam. Res, da ne splošno, toda tako gibanje je očitvidno v širnih krogih. Pač je nasprotno pri prijateljih vere in cerkve vedno več odločnosti, poguma in požrtvovalnosti. Zakon zgodovinski pa je ta — in to je čisto nedvomno — da prikipi vsak razvoj do vrhunca, potem se začne vsled hudih in odločnih dogodkov gibanje na nasprotno stran. To bi mogel dokazati z mnogimi vzgledi. Vsaj po nekaterih deželah se bode raz-

vijalo proticerkveno in protiduhovsko gibanje še dalje in bode pritiralo človeško družbo do osodnih dogodkov. Tedaj bode imela tudi duhovščina svoj osodni dan. Upajmo, da bode zmagala, ako tudi le z mnogimi žrtvami, in da se bode tedaj začela nova doba.

To niso sanjarije. To so sklepi, povzeti iz zgodovine. Kdor méni, da bode zaradi njegovega miru in njegove zložnosti vse šlo lepo tiho in gladko, naj se naseli tje, kjer imajo ljudje drugačno naravo, nego jo ima naš zemeljski rod.

A taki „hudi dogodki“, take katastrofe so večinoma strašne. Torej veleva previdnost, da vse storimo, kar bi moglo odvrniti nevarnost. Kdo ne vé, da nam veleva zapoved Gospodova in zapoved sv. cerkve, naj čujemo nad seboj in nad vero, ki nam je izročena, kdo ne vé, da se mora katoliški duhovnik do skrajnosti truditi za sv. vero in za dušno blaginjo vernikov? Pa da predolgo ne govorim, naj ob kratkem razložim svoje misli, kako bi se mogli uspešneje bojevati za izročeno nam vero katoliško in izveličanje bližnjega.

1. Treba nam je odvaditi se one prijetne tolažbe, katero imamo za vsakdanjo rabo, češ, dobro, dobro! Treba je popustiti ono zložno mišljenje, da ni tako hudo, kakor govorijo ljudje in pišejo najeti pisači. Kaj pa, ko bi pisači ne bili najeti in ne pisali tje v en dan, marveč iz najtrdnjšeega prepričanja? Kaj, ko bi pisači pisali v oni vzvišeni zavesti, da izpolnjujejo višjo dolžnost in delajo poklicani po božji volji? Ni vse pisanje dandanes le časnikarsko delo, ki velja od danes do jutri. Kakor se dandanes hudobija razširja po spisih, tako skrbi Bog, da se tudi dobro, da se opominjanje, svarjenje in vzbujanje širi po spisih.

2. Ne bodimo duhovniki samó uradniki! Kadar so se začele kodi homatije, kadar je vihar pribučal in se zagnal v stari red, takrat se je zamajalo najprej staro, zaprašeno uradništvo. Uradnik pozná le svoja uradna dela: ob določenem času je v pisarni, ko odbije ura, koraka iz nje; vse se mora goditi strogo po pravilih, vse se mu zdí nekako višje nad navadnim redom, kar je „uradno“. Duhovnik-uradnik opravlja svoj uradni posel, kadar gre na prižnico, uradno daruje sv. mašo, za spovedovanje ima samo uradne dneve in uradne ure. Ako duhovnik-uradnik sliši o tem in onem, kar deluje njegov sosed, imenuje vse neumnost, ali vsaj pretiranost. On bere „svoj časnik“ in se zato nič ne briga, ali je prijazen, ali poln zabavlje proti duhovščini. Take zabavlje mu pri zajutruku dobro teknejo, in tudi sam prav zadovoljno prikimuje, češ, da je list duhovit, dovtipen. Za dobro časopisje in za verske napore nima duhovnik-

uradnik razuma. Zdi se mu, da je to nespamet, ali pa, da je treba za take reči brigati se v deveti deželi. — To je pač malo preveč, odvrne mi marsikateri duhovnik. Morda; toda v nekoliki meri se nahaja tako mišljenje in delovanje pogostoma. Le prerեսnično je, da se mnogi zakopljejo v občudovanja vredno nebrižnost gledé na one zadeve, ki so dandanes tako silno važne. Da bi hoteli vendar uvideti, da vedno „ne bode vse tako“, da bi hoteli dolžnost svojo spoznati, dolžnost, da čujemo, dolžnost, da podiramo in zidamo, da govorimo bodisi prilično, bodisi neprilično, da se poganjamo (insta!), da se ne bojimo . . . da bi hoteli čitati preroke in sv. Pavla! Naj bi pomislili, je-li bil uradnik prerok Elija, prerok Jeremija, naš Gospod? O, ko bi bilo manj onega otrpnelega uradniškega duha v duhovskem stanu in več duha evangeljskega, duha svobodnega, ki se ne drži uradnih in navadnih potov, kakor polž svoje lupine! Koliko pripomočkov, koliko sredstev ima duhovnik, da dela za čast božjo in izveličanje duš! Ta sredstva morajo biti seveda vedno dobra in poštena, njegovo delovanje vedno brez graje: toda ni treba, da bi bila ta sredstva vedno navadna, vedno ista. Kadar so potrebe izredne, morajo biti tudi pomočki izredni. In taki so: da se ustanovi kaka družba, da se napravijo posebne pobožnosti, da se dotični z milo besedo, vendar pa z apostolskim pogumom opominjajo, da se razširjajo dobre knjige in časopisi, naročujejo ter brezplačno razdeljujejo, da se pa vseskozi ravna z veliko previdnostjo. Nobenega izrednega pripomočka pa ne morem toliko priporočati, kakor svete misijone, o katerih bomo slišali še poseben govor.

Tako naj bi sploh vsi slovenski duhovniki, ki želé ohraniti svoj narod v veri, popustili tesnosrčnost, boječnost, malenkostne ozire, kadar je treba kaj storiti za dobro stvar, ampak samo premislili, ali je dobro in koristno, potem pa delovali.

3. Neizmerno važno je dandanes slovstvo, posebej časopisje. Naš narod je sedaj ravno na tem, da se prime v veliki meri časopisja. Ako pomislimo, da imamo za ljudstvo pet listov, ki izhajajo redkejšje in so po ceni, in da vendar ti listi še dosti dobro delujejo in štejejo nekateri več tisočin naročnikov, moramo reči, da se je naš narod res vzbudil in začel pridno čitati. Kaj bi bilo, ako bi se sedaj vgnezdilo slabo časopisje! In ako ne bi pazili, ako ne bi duhovniki delali z vso marljivostjo, da ohranimo dobre liste in jih še razširimo, prišel bi naš narod v hudo nevarnost. Te zadeve ne morem dovolj poudarjati. Razpravlja se sicer dostikrat po časopisih, škofje pišejo o njej, sv. oče papež sam je o mnogih prilikah priporočal veliko

skrb za časopisje: splošno pa smemo reči, da mnogi duhovniki vse premalo storé za dobro časopisje. Ni treba, da bi vsakdo žrtvoval denarja za naročbo, — ako ga nima, tudi ne more dati: vsakdo pa more priporočati, more svetovati in poučevati in sicer ne samo more, marveč tudi mora. Ker ima dolžnost, da odvráčuje zlo, ima dolžnost, da odvráčuje močno zlo, ki je v časopisih nakopičeno. Pa v svetem pismu ni ničesar o časopisih in take zapovedi, božje ali cerkvene, nikjer ne nahajam, ki bi mi velevala truditi se, da preženem slabe knjige in časopise. — Da, da, to je ravno! Človek stare korenine, starega mišljenja méni vedno, da je vse tako, kakor je bilo nekdaj. Treba se je bojevati tudi z novim sovražnikom, ako se je pokazal, treba je na pomoč klicati novega prijatelja, ki se ti ponuja.

4. Stopimo brez strahu pred svet, kadar je treba braniti sveto stvar, ne skrivajmo se v zatišje, kadar je v nevarnosti cerkev ali kaka cerkvena zadeva, a za osebo svojo bodi nam malo mar. Ako nas obrekujejo, ako vpijejo na nas in nas blatijo: pustimo jim blato, ker z osebnimi boji si ne pomagamo dosti. Tudi je vedno jako nevarno, ako se tako važne cerkvene in verske zadeve premené v osebne. Strasti vsplamté in sveta stvar se mnogokrat gazi po blatu. Ako je pa treba dotikati se oseb, bodimo zeló zeló previdni.

Dalo bi se še mnogo reči o pripomočkih, s katerimi se moremo uspešno ustavljati današnjim nevarnostim in utrjevati katoliško mišljenje, toda v ta splošni razgled ne spada natančnejše preiskovanje in opisovanje. Raje si oglejmo tu vzgled, ki nam stavi živo pred oči, kako je treba delovati v nenavadnih potrebah. Res je ta vzgled iz življenja svetnika — Frančiška Saleskega, vendar zaradi tega nima manj veljave. Ali niso bili svetniki tudi ljudje? — Znano je, da se je Calvinova kriva vera razširila v 16. veku po Švici in se najtrdneje ugnezdila v Genevi. Calvinov naslednik v onem mestu je bil Beza. Okoli Geneve je bilo vse polno krivovercev. Škof genevski ni mogel stolovati v Genevi, ampak je bival v Annecy-u. Tu izberó sv. Frančiška, ki je bil malo poprej (1593) postal mašnik, za misijonarja, da bi pridobil zaslepljeno ljudstvo zopet za katoliško vero. Z največjo radostjo gre Frančišek na misijonsko pot. Prizor, katerega je gledal svetnik, ganil ga je globoko: videl je povsodi podrte cerkve, razdejane samostane, podrte križe, razdejana mesta, vasi in gradove, žalostne ostanke besnosti, katero je tako imenovana reformacija in vojska v lepi pokrajini Chablais provzročila. Gledajoč te žalostne podrtine katoliške vere, ki je nekdaj krasno cvetla v pokrajini Chablais, ni mogel zadržati solz; od bolesti prevzet je vzkliknil: „O Gospod,

tebi in tvojemu Maziljencu uporni narodi so pridrli v tvojo dedščino; onečastili so tvoja svetišča, odpravili bogočastje! Vstani, o Gospod, in sodi sam o tem, a sodi jih po svojem usmiljenju!“ Baron Hermance, tamošnji kraljev zastopnik, ga je poučil o položaju v tej pokrajini. Papeža so imeli ljudje še vedno za Antikrista, škofo in duhovnike za njegove pomagače, mašo za javno malikovalstvo, katoličane za malikovalce, cerkvene zapovedi za neprenesljivo samosilstvo; povedal mu je, da bode imel največ opraviti s kalvinskimi pridigarji, ki so večinoma veliki predrzneži, ki ménijo, da so jim ta ljudstva podvržena, in ki nikakor ne bodo pripustili, da bi se jim odtrgala. Iz tega je sklepal baron Hermance, da je treba zelo previdno, s prijaznostjo in milobo iti na delo ter se ogibati vsake neprevidne gorečnosti, ker bi lahko škodovala; treba je velike potrpežljivosti; najmanjša pre nagljenost bi mogla vse pokvariti.

Po teh svetih se je ravnal Frančišek Saleški. Imel je sabo samó svojega stričnika Ludovika in enega služabnika, čegar pridnost in zvestoba mu je bila znana. Cela njegova potna oprava je bila vreča, v kateri je bilo samo sv. pismo in brevir, in katero je pogosto sam nosil. Hodil je peš, s palico v roki, po dve debeli uri na dan po strmeh potu; zvečer se je vračal v grad Allingues prenočevat. Nikdar ni odšel iz gradú, da ne bi bil maševal in se okrepčal z nebeskim kruhom. Ker je bil utrjen in posta navajen, prenašal je v kratkem času lahko lakoto in žejo in druge težave, brez katerih ni nobena apostolska služba, kakoršno je bil prevzel. Obleka njegova je bila priprosta, brez vsake posebnosti; in ker je bila tačas navada nositi kratke škornje, imel jih je navadno tudi on, tako da se je le malo razločeval po vnanjosti od posvetnih, ki so bili nekoliko bolj krepostni, zlasti ker je nosil po tedanji splošni navadi na kratko ostrižene lase in dolgo brado. To mu je tudi odprlo pot do mnogih kalvincev, katere je naposled za cerkev pridobil. Drugi misijonarji, kateri so mu bili sodelavci, niso tako previdno ravnali, da, celó ponašali so se s tem, da niso bili nič postrežljivi, tudi ne v najnavadnejših stvareh nasproti tem ljudem. Zato so pa zadeli na zapreke, katere so z največjo težavo komaj mogli premagati. Zakaj res je, da morejo pri ljudeh, ki imajo polno predsodkov, že majhne stvari zaprečiti velike in najboljše namene. Naš svetnik je navadno ob takih prilikah dejal: „Ni treba vselej trdovratno pobijati nepomenljivih rečij, katere pa ima naš bližnji za važne.“

Ravno tako tudi ni vsled svoje uljudnosti nikdar rabil zaničljivih izrazov, ko je govoril o tako imenovanih reformovancih in njihovem

nauku, vedno je povračal zasramovanje in hudo ravnanje z nepremagljivo ponižnostjo in potrpežljivostjo. Tovariši v misijonstvu v pokrajini Chablais so ga obdolževali prevelike uljudnosti nasproti krivovertcem in mu očitali, da ne uporablja dovolj veljave, katero ima od kneza, ko vendar vsakdo vé, da se nanjo lahko opira. Toda oni sami, ki niso posnemali njegovega ravnanja, zaprečili bi bili skoro veliko delo našega svetnika, da bi namreč združil ta ljudstva s sv. cerkvijo. To se je sicer zgodilo, a v resnici edino le po modrem ravnanju našega svetnika, katerega so tudi zaradi tega slavili.

Prvo, kar je storil, ko je v Thonon došel, je bilo, da je iz uljudnosti obiskal mestno gosposko in ji izročil pisma, katera jim je bil dal baron Hermance. Obsegala so v posnetku, kar je bil njemu samemu vojvoda Savojski pisal; samo pristavil je še, da stavi Frančiška in Ludovika Saleškega, njiju služabnike, kakor tudi one, katere bi tema v prihodnje prideliti mogli, pod njihovo varstvo; nalaga jim tudi skrb za njih osebne potrebe, in da bodo odgovorni za vse spletke zoper nje.

Mestna gosposka v Thonon-u je na videz zelo spoštljivo sprejela te dopise in obljubila, da se bode po njih ravnala; ko pa se je govornica o tem raznesla po mestu in okolici, bilo bi se ljudstvo skoro uprlo. Na glas je klicalo, da treba izgnati te papeževe poslance, ki dohajajo edino motiti jih v njih mirni veri; treba ž njimi tako ravnati, da jih mine veselje z nova priti; prizanesljivost bi bila nevarna ob času, ko lahko izgubé prostost vesti, katero so si tako drago odkupili. (Vedno stara pesem, ki tudi dandanes ni nova: prostost vesti in prepričanja!)

Ko je sveti Frančišek začel uspešno svoje apostolsko delo, bili so prebivalci v kalvinskem mestu Geneva kar razjarjeni, da se kdo drzne kaj takega početi. Trdili so, da je vojvoda Savojski s tem, da je poslal misijonarja, prelomil mirovno pogodbo in da je tudi njim ni treba izpolnjevati; treba je Švicarje na pomoč poklicati, ker imajo pravico, tudi za orožje prijeti; med tem pa da se je treba najprej kakorsibodi iznebiti obeh misijonarjev; da, pravico imajo celó umoriti ja, ako bi ju drugače ne mogli pripraviti, da odideta.

Ko se je raznesla ta novica po Thonon-u, bilo je ljudstvo še bolj razsrjeno na misijonarja. Celó stanovitnost kanonika Ludovika Saleškega, svetnikovega bratranca, se omaja. Vpraša namreč svojega svetega vodnika, kaj pač hoče med tem nemirnim in razburjenim ljudstvom storiti? Kako je mogoče upati, da ja bode ljudstvo poslušalo? Nevarno bi že bilo očitno se pokazati, predrzno pa, kaj več

početi. Pristavi še, da ni njegova misel, tako sveto podjetje popolnoma opustiti; méni pa, da je treba odložiti vse na drug čas, ko bi se vse bolje uredilo; in ako bi se pripetilo, da bi bilo žaljeno v njunih osebah veličanstvo knjezovo in pravica gostoljubnosti, dolžili bi nja, da sta s svojo nepremišljenostjo zanetila v domovini vojsko in da sta ona dva kriva pustošenja in drugih posledic, ki pridejo navadno za vojsko. A svetnik mu odvrne, da žene ljudstvo navadno veliko večji krik, kakor v resnici misli. Ako ostane človek stanoviten ter se ne dá oplahiti, navadi se ljudstvo počasi na take stvari, naj so se mu v začetku še tako čudne zdele. Poleg tega treba pomisliti, da je Bog rešil svoje služabnike še večjih nevarnostij; in dokler bode Bog njun zaščitnik, nimata se bati ljutosti človeške: saj je vedno brez moči, ako se hoče upreti Bogu.

Res je šlo iz prva trdo. Kalvinci so ostro prepovedali ljudem, da ne smejo poslušati misijonarjev, in to prepoved je ljudstvo tako točno izpolnjevalo, da je bil Frančišek v sredi Thonona tako zapuščen in osamljen, kakor bi prebival v najodljudnejši puščavi. Vendar se je vračal vsak dan tako točno iz Allingues-a v to mesto, kakor bi imel ondi najsilnejše opravke; šel je celó mnogokrat v tako slabem in grdem vremenu, v katerem bi se niti najmočnejši kmeti ne drznili napotiti se. Niti dež, niti sneg, niti led, niti najstrašnejši vetrovi, še celó noč ga ni mogla zadržati, da ne bi šel na pot. Tako ga je včasih mraz prevzel, da je skoro popolnoma otrpnil in bil v nevarnosti, da zmrzne. Toda nič ni moglo zadržati njegove gorečnosti, nič je ne zmanjšati. Tudi ako so mu še tako opisovali nevarnosti, katere so ga skoro gotovo čakale, vedno je odgovarjal z besedami božjega Očeta: „Ali ne veste, da moram biti v tem, kar je mojega Očeta?“

Zima je bila v onem letu tako nenavadno huda, da so mu roke in noge zeló razpokale. Pripetilo pa se mu je o istem času še nekaj hujšega, kar bi bilo marsikoga, manj gorečega, kakor je bil on, gotovo ohladilo. Ko je nekaj precej pozno odšel iz Thonona, da bi se vrnil v Allingues, dohiti ga noč, in on zgreši pot. Zemlja je bila s snegom pokrita in mraz tako hud, da so bili kmetje celó čez dan prisiljeni ostati pri svojih ognjiščih. Potrkal je na vsake duri in rotil prebivalce pri vsem, kar bi jih moglo ganiti, naj ga ne pusté od mraza umreti. Toda ti mu niso nikakor hoteli odpreti; bili so vsi kalvinci; in da je bilo še več nesreče, imenoval ga je njegov služabnik po imenu, ker je mislil, da se bodo zaradi tega spoštljiveje obnašali proti njemu. Bog pa ne zapusti nikdar svojih služabnikov in poskrbel je tako, da sta našla v tej hudi stiski vaško krušno peč.

Tam sta prenočila, kakor sta mogla; in to jima je rešilo življenje, katero bi bila sicer gotovo izgubila.

Tudi drugikrat bi bil skoro končal zavoljo trdosrčnosti prebivalcev neke vasi. Prišel je tje po noči v velikem dežju. Nikjer pa ni mogel dobiti prenočišča; vse njegove prošnje so bile brezuspešne. Prisiljen je bil torej celo noč močiti se na dežju. In hvalil je Boga enako apostelnom, ker ga je bil storil vrednega, da trpi v čast njegovega svetega imena.

Ko je odšel nekega dne iz Thonona, da bi se vrnil v grad Allingues, naletel je na kalvinca, ki ga je pričakoval. Ta mu reče, da so ga globoko ganili njegovi dobri vzgledi, njegova potrpežljivost, njegova krotkost in njegov neverjetni trud dan za dnevom, s katerim hoče pospešiti rešenje ljudstva. Ako primerja njegovo življenje z življenjem kalvinskih duhovnikov, mora spoznati čisti nauk v katoliški cerkvi, ker le v njej vidi čisto нравno življenje. Zato se obrača nanj, naj bi ga učil v tej veri, in roti ga pri krvi Jezusa Kristusa, ki je bila tudi v blagor njegove duše prelita, da se ga usmili in se ne obotavlja.

Med tem se je bližala noč, in bilo je nevarno za svetega misijonarja odložiti pot, ker je moral iti skozi gozd. Zdelo se je torej najboljše, da prične poučevati tega moža še-le prihodnji dan; tako je menil tudi Ludovik, in celó zvesti služabnik ga je tega prosil. On pa je odgovoril, da se nikdo ne more zanašati na prihodnji dan; celo življenje bi ne imel miru, ako bi iz strahú zanemaril izveličanje te duše. In česar se je Ludovik bal, to se je zgodilo. Francišek se je toliko časa pogovarjal s kalvincem, da jih je noč prehitela; tako je bilo tema, da ni bilo mogoče najti poti. Čulo se je že rujojenje divjih zverij, ki so prihajale z gôr. Služabnik je medlel od strahú, in težko, da bi bilo Ludoviku drugače pri sre. Le svetnik ni izgubil zaupanja na Boga. Tolažil ja je in jima obetal, da ja bode Bog rešil, kakor Danijela iz levnjaka. Ko je še govoril, pretrga mesec oblake, in v njegovi svetlobi zapazijo, da niso daleč od razrušenega poslopja, kjer bi mogli za silo ostati in se ogniti nevihti. Tu so torej prenočili. Ali svetnik niti sedaj ni mogel mirovati. Mesec je vedno svetlejše svetil in mu pokazal, da so to podrtine neke cerkve, katero so krivoverci porušili. Ta pogled ga je spomnil žalostnega verskega stanja v pokrajini Chablais.

Tudi med vojaki je pridno deloval. Tri hude napake so se zlasti nahajale v onem času pri vojakih, in tako tudi pri posadki v Allinguesu. Sveti misijonar je sklenil pomoči, in uspeh je presegal njegove nade.

Zgodovina nam pripoveduje, da je to posadko na tako lepo pot spravil, da so bili častniki in vojaki bolj podobni redovnikom kakor pa vjakom. Prepričal jih je, da v čim večjih nevarnostih za življenje so kot vojaki, tembolj se morajo truditi tako živeti, da se jim ne bode treba bati nesrečne smrti.

Dva plemiča sta se prav ob onem času dvobojevala, ko je bil Frančišek v tistem kraju. Ko izvé, kaj se godi, hiti k njima ter ja pomiri. Eden je bil tako ginen, da je začel pobožno živeti.

Uspehi so bili čim dalje lepši in številnejši. Vsled tega je prišel sveti misijonar imeti v Allingues-u redne nauke o katoliški veri. Precej v začetku je govor tako zasukal, da so mu morali vsi pritrditi: „Razkol je ena izmed največjih nesreč, katere morejo zadeti cerkev; zato mora začetnike razkolov in njih privržence zadeti časna in večna poguba. Ako pa so oni, ki so najprej zapustili naročje svete cerkve, storili veliko krivico, dolžni so oni, kakor tudi njih privrženci povrniti se nazaj v pravo cerkev.“

Ko se je raznesel glas o teh naukih v Genevi, v Thononu in po celem Chablaisu, bila so mnenja zelo različna, kako je razlagal Frančišek Saleški katoliško vero. Kalvinski pridigarji niso hoteli priznati, da je ta nauk katoliški nauk, jasen dokaz, da prepirljivost, predsodki in razdraženost so najbolj krivi takih razporov, vsled katerih smo ločeni, in da bi bili kmalu edini, ako bi nasprotniki svete katoliške cerkve ljubili mir in pa resnico.

Ko je svetnik sam zvedel o tem čudnem mnenju ali bolje zavijanju, izdal je spis o istih naukih, katere je učil ustmeno.

Čitatelja mora res ganiti pripovedovanje o vseh uspehih, katere je tukaj dosegel sv. Frančišek. Kjer se je preje šopirila kriva vera, tam se je začelo pravo krščansko življenje, življenje prav po veri, cvetoče v dobrih delih.

Zelo zanimivo bi tudi bilo pokazati, kako je hotel sv. Frančišek spreobrniti celó načelnika krivoverstva v Genevi, Th. Beza, kako ga je resnobno in ljubeznivo opominjal, a prostor ne dopušča: naj je dosti te slike*) apostolskega moža, apostolskega poguma, apostolske previdnosti, a tudi apostolske zmernosti, kjer je bila treba! Umevamo lahko, da nam vsem velja: Pojdi in tudi ti tako stori!

Prav s tem vzgledom pa tudi menim, da sem pokazal, česa nam je najbolj treba za uspešno bojevanje. Najuspešneje se bojujemo, če si priborimo slavno zmago. Pač ni vselej v naši moči zmagati.

*) Povzeto iz knjige: »Leben des hl. Franz von Sales«. I. Band. Wien 1835.

Bog pripušča mnogokrat, da zmagajo nasprotniki in nas tako vadijo v ponižnosti in udanosti. A neki pomoček imamo, ki nas varuje vsake rane, ki nam hrani življenje in zdravje, ki nam pridobiva notranjo zmago, ako smo tudi zunanje premagani: ta pomoček je vera in dobra vest.

O da bi mi gledali vsi v duhu vere, kako drugače bi se nam zdelo naše in drugih delovanje, kako drugače bi se nam kazali razni ugodni in neugodni dogodki! Sedanjost bi dobila nekako drugo lice, ako bi jo obsevala luč sv. vere in prihodnjost bi se nam smehljala v prijazni milobi. A vera in zopet vera je potrebna! Kaj stori vse vera? „Po veri je Noe razodenje prejel o tem, kar se še ni videlo, in bogaboječ je naredil barko v ohranjenje svoje hiše; po nji je obsodil svet in je bil postavljen deležnik pravice, katera je po veri . . . Po veri se Mojzes, ko je bil velik vzrastel, ni hotel imenovati sinu Faraonove hčere, temveč je raje izvolil trpeti z božjim ljudstvom, ko časno veselje greha imeti; ker je zasramovanje Kristusovo za večje bogastvo imel, ko zaklad Egipčanov; gledal je namreč na plačilo. Po veri je zapustil Egipet in se ni bal kraljeve srditosti, zakaj držal se je nevidljivega (Boga), kakor da bi ga videl . . . Po veri so šli skozi rudeče morje kakor po suhi zemlji, in ko so poskušali Egipčani, bili so požrti. Po veri je jerihunsko zidovje razpadlo, po obhoji sedmerih dnij . . . In čemu bi dalje govoril? Časa bi mi namreč zmanjkalo, ko bi pripovedoval o Gedeonu, Baraku, Samsonu, Jeftetu, Davidu, Samuelu in o prerokih, kateri so po veri premagali kraljestva, delali pravico, dosegli obljube, zamašili levom žrela, ugasili silne ognje, ubežali ostremu nožu, ozdravili se od slabosti, bili močni v boju in odgnali zunanjih vojske . . . Eni so pa zasramovanje in tepenje trpeli, zraven tudi železje in ječo; bili so kamnjani, prežagani, izkušeni, z mečem umorjeni; okrog so hodili v kožuhih in kozjih kožah, ubožni, stiskani, zatirani, katerih svet ni bil vreden; in so se potikali po puščavah, po gorah in brlogih in podzemeljskih jamah.“ (Hebr. 11.) Tem besedam pač ni treba mnogo dostavljati, ako hočem pokazati moč in pomen sv. vere za boj krščanski. Da, prava vera nam bode donašala ono orožje, katero rabimo v boju: pogum, zupanje v Boga, previdnost, stanovitnost, potrpežljivost; vera, vera močna, živa in velika, nam bode dala posebno zmožnost, da bodemo druge tudi prepričali o razodetih resnicah, zakaj zmaga naša mora biti notranja, duševna, moralna, zmaga v prepričanju, ne samo zunanje, na videz, ne, kakor bi hoteli nasprotnika le tlačiti ali ga ponižati. Vera zmaguje, kakor nobena druga moč, zakaj vera tudi pridobiva

nasprotnika za-se, premeni ga v prijatelja, zagovornika, branitelja. Zato mora torej bojevnikom katoliškim — duhovnikom živeti močna vera v srečo: s to in v tej je zmaga.

A nič manj ni važna dobra vest. Boji katoliške cerkve z nasprotniki so nravni ali moralni, duševni; le posredno so ti boji tudi zunanji, kadar se namreč bori cerkev za svoje zunanje pravice, za svojo veljavo, svobodo. Tako je prelivala zaradi tega v prvih, kakor tudi v vseh poznejših časih kri za svoje prepričanje in za svojo svobodo. V teh bojih je pa treba, da gremo zdravi proti nasprotniku, ne oslabljeni s stotero ranami, ne po vseh mestih svojega značaja in svojega imena pokriti z obvezami notranjih ran. Te rane bi bile: slaba naša dela, grehi, napake, slabosti, krivice, strasti, s kratka: nravni pregreški, ki bi težili vest in omadeževali naše ime. Prav to ime — in sicer dobro — je še, s katerim se moremo braniti tudi v najhujših napadih, ta ščit more odbiti vse sulice, vsako kopje, vse napade, to je: ako imamo dobro ime, moremo odbiti vse, karkoli se meče in zaganja v nas ali v naše prepričanje. Kdor nas sodi ugodno, tisti je prepričan, da delamo vse z dobrim in čistim namenom, tisti vé, da nas vodi edino le volja božja, in ako bi se tudi hotel boriti proti nam, premagan je skoro, predno se mi v bran postavimo. Dobro ime je podobno močnemu zidu, ki nas brani tudi od zadej in na strani. Ako nam hoče nasprotnik naše prijatelje odtegniti, trudi se brez uspeha, dobro naše ime jih veže in družuje z nami in jih ohranja zveste. In kaj bi še dalje pravil, kako potrebno je dobro ime katoliškemu duhovniku, ki hoče uspešno delovati? Zlasti dandanes je to brezpogojno potrebno, ko se spravi vsaka, tudi najmanjša stvarca, v javnost, ali se obeša na veliki zvon. To delajo časopisi. Pomisliti treba, da je pravo bistvo nekaterih časopisov, da izvobajo tudi najmanjšo malenkost o duhovnikih in jo potem razširjajo pred občinstvom kričeč na ves glas: „Taki so, tako delajo!“ Dobro ime rodi neprenehoma in daleč na okoli najlepši sad spoštovanja. Spoštovanje do duhovnika je neprecenljiv pomoček v duhovskem službovanju in delovanju. In naj ima duhovnik tudi neštevilno nasprotnikov, naj ga sovražijo, a vendar ga v srečo cenijo, ako ima dobro ime. Zaradi tega hoče Bog sam, da ima duhovnik dobro ime. O škofu in mašniku sploh piše sv. Pavel (I. Tim. 3, 7): „Mora pa tudi dobro pričevanje imeti od njih, kateri so zunaj, da ne pade v zasramovanje in zadrege hudičeve.“ Sv. Peter pa pravi kristijanom, seveda duhovnikom še posebej (I. Petr. 2, 12): „Imejte lepo življenje med neverniki, da, ko vas obrekujejo kakor hudodelnike, vaša

dobra dela vidijo in Boga časté dan obiskanja.“ Vedno mora torej duhovniku zveniti po ušesih, naj pazi vestno na svoje dobro ime, „ut non blasphemetur verbum Dei“ (Petr. 2, 5.).

Vendar ni dobro ime neobhodno potrebno, niti za naše, niti za drugih izveličanje. Gospod naš sam je umrl obložen z obilno sramoto, mučeniki in svetniki sploh so izgubili pogostokrat svoje dobro ime. Dobro ime je namreč samo časna dobrotá. Tudi duhovnik izgubi mnogokrat dobro ime brez krivde, bodisi zaradi hudobije, ali pa tudi zaradi nevednosti ljudij. Ali naj to duhovnika potare, naj ga potisne v kót in mu zdrobi orožje za boj? Nikakor! Apostelj ne pravi, da naj ohrani Timotej dobro ime, ampak dobro vest. To je poglavitno: imeti dobro, čisto in mirno zavest, da nismo storili nič hudega, ampak se trudili samo za dobro. Ako je tako v naši duši, ne more nam nič škoditi, nič nas ne vznemiriti, nič nas ne ostrašiti. Kaj pa je hudega, ako mislijo slabo o nas, mi pa smo nedolžni? Kaj bi se bal stopiti med ljudi, ako mi srce pravi: pošten človek si, kakor vsakdo drugi! Ako je tak mir v našem sreju, ne bode nas prehajala rudečica, ampak trdno in odločno bode mo stali ter govorili po prepričanju svojem.

Ne dá se lahko povedati, koliko moč in vstrajnost daje človeku mirna vest, koliko potrpežljivost! In naj bi se naposled gore valile na nas in naj bi nas zagrinjali hribje: „impavidum ferient ruinae“, ako smo res „integri vitae scelerisque puri“. Nasproti pa zavira roko, temni glavo in stiska srce slaba zavest. Spremlja ga vedno: ob vsakem koraku ga zbađa, ž njim omahuje, ž njim obupuje, ž njim beži, ž njim prepušča zmago nasprotniku. Tako dela slaba vest. Duhovnik, ki ima slabo vest, podoben je gnilemu jabolku, ki je zunaj morebiti še rudeče, podoben lepi posodi, ki ima razpokline, podoben soli, ki nima okusa, res „sal infatuatum“. Torej, ali naj solé s tako soljo? „Si sal infatuatum fuerit, in quo salietur?“

Ako imamo torej slovenski duhovniki dobro zavest, da delamo za dobro stvar in za edino pravo blaginjo narodovo in po edino pravi poti, kdo nas more ostrašiti, kdo nas more odgnati od našega pravičnega dela? Kdo nam more zastaviti pot, kdo nas more odvrniti od namenov, kdo nas more zmagati? Nihče: in naj bi naša trupla pokrivalo bojišče, zmaga, pravna zmaga je vendar naša.

Tako naj bode dandanes v sedanjih bojih: imejmo vero in dobro vest in ne bojmo se boja! Nasprotniki bodo šumeli in vršeli ob desni in levi, delalo se bode proti nam, kakor bi bili mi sami Pesoglavci

ali še kaj hujšega: pa vse to naj nas nič bolj ne straši, kakor dežek, ki pada na zemljo.

A le tistemu velja to, ki se hoče z nami bojevati, ki hoče delati. Onemu, ki se ne briga za Kristusovo stvar, onemu so sploh te besede neumljive, ako ne celó neumnost.

Torej spoznajmo natančno, kakšno je versko stanje med narodom, ne prikrivajmo si nevarnostij, ako jih najdemo, pa jih tudi ne pustimo v nemar, ampak delujmo, prilično ali neprilično, bodi komu ljubo ali neljubo: spolnimo službo, dolžnost: ministerium tuum imple! Ne glejmo, ali je ta zadeva kje zapisana in razložena v kakšnem „casus-u“, glejmo, da ne bodemo mi vsi žalosten „casus“ svojim potomcem! Dandanes se svet ne briga za stare navade, pravice, sporočila; sedanjega močnega zgodovinskega toka ne more vzdrževati in uravnavati dosedanja struga: ta tok razganja že tu pa tam bregove in jeze, podira nasipe in preplavlja tudi planjave. Treba misliti o pravem času, kako se nam je vesti.

Tako nas more to apostolsko pravilo storiti prav apostolske vojščake: „To zapoved ti priporočam . . . : da se dobro vojskuj v vojski, in ohrani vero in dobro vest“.

III. Govor.

Slovenskim rodoljubom.

Expedit vobis, ut unus moriatur
homo pro populo, et non tota gens
pereat. Ioann. 11, 50.

Boljše je za vas, da umrje en človek
za ljudstvo, in da ves narod ni po-
končan. Jan. 11, 50.

Besede, katere navajam tukaj, je govoril veliki duhoven Kajfa, ko so se farizeji posvetovali, kaj bi zoper Jezusa ukrenili. Delal je namreč Izveličar proti koncu svojega življenja veliko čudežev in naposled je še Lazarja obudil, ki je ležal že štiri dni v grobu. Farizeji niso imeli pokoja; peklo jih je in grizlo, da ima ta človek vedno več privržencev, da ima povsodi veliko več uspeha, nego oni sami. Ako ide tako dalje, imel bode naposled veliko stranko, in ne vemo, kaj se utegne zgoditi. Najverjetnejše je, da pridejo Rimljani, ki bodo lahko vzeli našo deželo in naš narod.

Tako so govorili najgorečnejši izmed farizejev. Vedeli so, da ni pošteno na skrivnem delati zoper moža, ki ni storil nič hudega, ampak imel (zanje) le to napako, da je bil dober, da je govoril resnico. Zato je bilo treba podpreti nasvet s prav krepkim razlogom. Nasvet je bil: Uničimo, umorimo ga; razlog pa: narod mora sicer poginiti. Tukaj nečem preiskovati, koliko so bili farizeji o tem prepričani, da bode res narod moral poginiti; pravega vzroka nikakor ni bilo za to, saj je bila vsa Gospodova politika ta: dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega. Gotovo je pa, da je takrat ta razlog premagal vse omahljivce, da so pritrdili: Narod bode poginil, ako ta človek tako deluje dalje. Tu izpregovori še Kajfa svojo veljavno besedo, zakaj bil je veliki duhovnik, zato ga je vse poslušalo. On pa se naredi jako modrega, češ, da vsi nič ne vedó in ne razumejo, zakaj naj Jezus umrje. Pravi razlog je: „Boljše je za vas, da umrje en človek za ljudstvo, in da ves narod ni pokončan.“ Kajfa je govoril sicer resnico, ker je bil veliki duhoven tistega leta in je govoril Duh božji v njem, a sam iz sebe ni nameraval tako govoriti, marveč povedati je hotel, da bode za farizeje boljše, ako umrje Jezus, kakor pa živi.

Gotovo je bilo torej mnogo pomena v Kajfovih besedah in lahko najdemo tudi mi mnogo resnice za svoj namen. Eden — trpi — umrje za vse. Da, tako je storil Izveličar; ne samo za narod judovski je umrl, ampak za celi svet. In tako je bil in je največji dobrotnik judovskega naroda, kakor tudi vesoljnega sveta — torej v najlepšem in vzvišenejšem pomenu pravi rodoljub. On torej — za narod, za svet! Ni pa svet, ni pa narod umiral zanj, za njegov dobiček. On je osrečil narod, osrečil ga v resnici in za večnost, ni pa iskal sreče od naroda ali sveta. On se je imel za žrtvo sveta, ne pa sveta za svojo žrtvo. Tudi veliki Napoleon je bil rodoljub, pa kakšen? Smrt milijona vojakov mu ni bila dosti za njegovo častihlepnost, nesreča sto milijonov mirnih ljudij mu ni bila dovolj za njegovo vladoželjnost.

V tem imamo pač pravilo in vodilo za pravo rodoljubje. Dandanes je rodoljubje — kar je hvalevredno — zelo čislano in ima veliko veljavo. Skoro bi rekel, da je vsemogočno in da se je okrasilo pred ljudmi z nekakim nebeškim žarom. To je pravo in hvalevredno, tudi popolnoma krščansko, zakaj pravo rodoljubje ne more biti kaj drugega, nego posebna vrsta ljubezni do bližnjega, in to je vsakemu kristijanu za božjo ljubeznijo najvišja dolžnost.

A z imeni in njih pomenom je mnogokrat tako, kakor z denarjem. Pravi denar ima povsodi veljavo. Denar pa ima določeno podobo in nekatera znamenja, po katerih ga spoznavamo. Vendar nima vselej (n. pr. v kovanem srebrnem in zlatem denarju) samo znamenje prave cene, ampak snov. Čim boljša je snov, tem boljši je denar. A marsikoga je pohlepnost zapeljala, da je denar ponaredil, to je: malovredni snovi je dal obliko pravega denarja, da bi ljudi s tem preslepil. Tako lazi pod obliko pravega denarja od človeka do človeka nič vredna tvarina ter prizadene marsikomu veliko škodo. Prav tako je z besedami. Vsaka beseda pomeni nekaj, izraža neki pojem, kakor denar neko vrednost. Ako je pojem, ako je stvar, katero zaznamuje beseda, veliko vredna, tedaj ima tudi beseda veliko veljavo. A primeri se lahko, da tista stvar izgubi veljavo med ljudmi, potem je tudi beseda več nima. Dandanes n. pr. ne velja niti najvišje bitje, Bog, nič pri mnogih ljudeh. Zato je tudi ta beseda izgubila svojo čast in moč, zato se je sramujejo mnogi. Utegne se pa primeriti še kaj drugega. Ker bi imeli radi ljudje čast tudi za malovredne stvari in za taka dejanja, ki so ravno njim ljuba, zato podtaknejo veljavni besedi mnogo manj vreden pomen, da mora zaznamovati stvar ali dejanje — mnogo manj vredno, nego zaznamuje beseda v resnici.

Tako je n. pr. z besedo omika. Stvar je dosti znana in mi ni treba o njej govoriti. Le toliko naj rečem, da mora beseda omika zaznamovati večkrat najostudnejšo surovost. Nasproti pa imenujejo pravo omiko duha in srca mnogokrat omejenost, mračnjaštvo. Enako je z besedami: napredek, narod, svoboda, blagostanje — in recimo naravnost — rodoljubje. Kaj velja dandanes vse za rodoljubje! Ne samo da ni vselej rodoljubja v „rodoljubnih činih“, mnogokrat se celó velika škoda dela narodu pod napačno zastavo rodoljubja. A vendar vse kriči in vpije: rodoljubje — in vsako ugovarjanje proti temu vpitju mora ponehati, stvar je nedotakljiva.

A nerad grajam, ker nečem nikogar žaliti in ker bi se tako grajanje morebiti umevalo kot strankarstvo ali kot osebni napad. Moj namen je drug. Salustij pravi nekje, da so ob njegovem času in že davno poprej izgubile besede svoj pravi pomen in da je treba besedam pravi pomen zopet vrniti. Enako delo bomo tudi tukaj izvršili in poiskali pravi pomen rodoljubja. Ko ga najdemo, potem bomo zahtevali, naj ta beseda vselej tudi ima oni pravi pomen. Prav tako bi pa tudi lahko rekli, da bomo določili pravo rodoljubje, pokazali njegove lastnosti, pokazali njegove zahteve, popisali pravo rodoljubno delovanje. Tako bode spoznal vsakdo, kaj naj stori, ako hoče ne samo veljati pri nekaterih za rodoljuba, ampak res biti pred Bogom in tudi pred ljudmi, ko ga bodo po smrti sodili. Seveda bode treba pokazati, katero rodoljubje ni pravo, ker poleg zmote se resnica lepše vidi, in svetloba je močnejša poleg temote.

I.

Rodoljubje ne more biti nič drugega nego ljubezen. In ker je ljubezen, zato mora o njem veljati vse, kar učimo o ljubezni do bližnjega. Pa rodoljubje ni ljubezen sploh, ampak ljubezen do rodú; pri tem moramo umevati: svojega rodú, zakaj oni rod imamo v mislih, kateremu pripadamo sami. Seveda ima tudi ta beseda več pomenov, kakor mnoge druge; rod je lahko ožji in širši. Ako pravimo: rodoljubje, naznanjamo ljubezen do roda v širšem pomenu, to je, do vseh tistih, ki govore isti jezik in imajo iste plemenske znake — kakor pravijo etnologi. Vendar se dandanes ljudje ne ozirajo na nič drugega, kakor samo na jezik in če bi se naučil trd Nемеc slovenskega jezika in bi ga prav gladko govoril, imeli bi ga takoj za domačina, dasi se ne more razlika rodú nikdar izbrisati. Ako bi govorili popolnoma dosledno in določno o rodoljubju, morali bi reči, da se ozira na rod, na one, ki so istega rodú, ne pa na vse, ki so

istega jezika. Potemtakem bi morali ljubiti tudi ponemčene in poitalijančene Slovence, ker so vendar le istega rodú. Dalje pravi že beseda rodoljubje, da se morajo ljubiti vsi istega roda, ako bi tudi bili v kaki stvari naši nasprotniki.

A tako natančni ne moremo že tukaj biti. Prav je sicer, da si zapomnimo, kar smo do sedaj popolnoma dosledno našli in rekli, a sedaj glejmo, kak pomen dadó besedi v obče ljudje, ki to besedo rabijo. Rod ni sicer nič družega nego skupina vseh onih ljudij, ki so od istega praočeta, vendar ne imenujejo rodoljubja ljubezni do posameznikov, ampak do vseh sploh, ali še bolje, ne do ljudij, ampak do nekega abstraktnega bitja ali do nekega pojma, ki si ga pa mislijo kot nekako živo ali morebiti celo osebno bitje. Tako n. pr. ne imenujejo rodoljuba tistega, ki dá mnogo za domače reveže, ki obriše solze mnogim nesrečnežem z duševnimi in telesnimi dobrotami: takega bi utegnili imenovati dobrega človeka, ali rodoljuba ga ne imenujejo. Nasproti pa velja za velikega rodoljuba, kdor ne dá sicer za uboge in potrebne rojake nič, a vpisan je v razna narodna društva, tam govori o vsaki priliki, govori o narodu in o njegovih pravicah, govori s srdom proti narodovim nasprotnikom, ima kot odbornik ali celó predsednik veljavno besedo, poudarja večkrat svoje veliko rodoljubje in narodnjaštvo: tak bi pa veljal za velikega rodoljuba, dasi prav v istini in po krščansko nikake ljubezni ne kaže.

Sploh se vidi že iz tega, da se vsakdanji pomen besede rodoljubje ne vjema z onim, ki bi ga kdo izvajal iz besede same. Večnoma velja, da je treba — ako hoče kdo med ljudmi veljati za rodoljuba, — le bolj z besedo, le na ves glas oznanjati rodoljubje, ni pa tako potrebno, da bi se kdo odlikoval s krščanskimi deli in s temi kazal ljubezen.

A prav v tem smo zadeli na to, kar smo omenjali že poprej, da je namreč beseda rodoljubje izgubila svoj pravi pomen in da so ji podtaknili drugega, neresničnega in nepravega. Zato se ne smemo in ne moremo toliko ozirati na vsakdanji pomen, ampak prav po pameti in po naukih svete vere moramo določiti, kaj je in kaj mora biti pravo rodoljubje. Tak pojem bode za rabo in nam kazal pot do dolžnostij rodoljubja, nikakor pa ne vsakdanji pojem, ki je naši besedi le podtaknen.

Pamet in vera nam pravita, da smo dolžni ljubiti svojega bližnjega, ker je človek kakor mi, ustvarjen od Boga, ker ima zmognosti kakor mi, in ima tudi namen priti v nebesa kakor mi. In ta naš „bližnji človek“ je vsak človek brez razločka, ker to velja o vsakem

kar smo rekli. Naš Izveličar je ta nauk učil popolnoma jasno in nedvomno ter ga razložil v priliki o usmiljenem Samaritanu. Pa že narava sama ga uči. Vsi ljudje so si bistveno enaki, bodisi po duši, bodisi po telesu. Vsi ljudje smo pravna bitja in imamo pravni namen, kakor tudi pravno nalogo. Zato se moramo družiti, drug drugemu moramo priznavati pravice, drug drugemu pomagati. To nam pravi pamet popolnoma jasno in nikogar ni, ki bi temu ugovarjal. Znano je, da je krščanska vera najlepše podala ta nauk človeštvu in hoče vesoljno človeštvo zanj pridobiti. Ta vera uči, da ni razločka med Judom in Grkom, med domačinom in barbarom, ta vera — vera v Kristusu razdira one stene, ki so med posameznimi narodi.

Vsakdo čuti in priznava, da je ta nauk res veličasten, kakor tudi resničen. Vendar je pa enako jasno in izvestno, da ne moremo imeti do vseh ljudij enake ljubezni. Kako bi mogel enako ljubiti tujca, ki ga danes vidim v prvič, kakor prijatelja, ki ga poznam in cenim že leta in leta? Kako bi mogel enako ljubiti narod, ki tlači mene in moje rojake, kakor te rojake same, ki so z mano v isti sreči in nesreči, s katerimi skupaj žijem in dijem! Zato mi pač velela naravni zakon, naj imam ljubezen do vseh ljudij, a ne do vseh ljudij enake. Marveč, kakor so mi nekateri ljudje bližji od drugih, tako moram tudi imeti do nekaterih večjo ljubezen kakor do drugih. Kdo ne vé, da smo dolžni imeti največjo ljubezen izmed ljudij do roditeljev, da jo mora imeti soprog do soproge in narobe? Čim dalje se razširja ta krog, tem bolj se manjša moč ljubezni. Tako nam velela tudi vera, naj imamo skrb za svojece, sicer bi bili kot odpadniki od vere ali še slabši.

Iz tega moremo tudi povzeti, zakaj moramo imeti ljubezen do svojega rodu in katero ljubezen. Ljubezen moramo imeti ne samo sploh, ker so ljudje naš rod ali narod, ampak še posebno, ker so naš rod, ker so nam bližji kakor drugi rodovi. Večjo ljubezen smo dolžni rojakom svojim kakor nerojakom — to je nedvomno. Tako smo dolžni po nauku sv. aposteljna Pavla posebno ljubezen tistim, ki so naše vere ali domačini po veri. In prav o tej večji — krepkejši ljubezni govorimo, kadar govorimo o rodoljubju. Ljubezen do lastnega roda ne izločuje ljubezni do drugih ljudij, pač pa pomenja večje in odločnejše nagnenje do rojakov kakor do nerojakov. Tudi krščanska vera se s tem vjema do cela. Da se ne oziramo na Izveličarja, oglejmo si rodoljubje sv. aposteljna Pavla, ki je bilo toliko, da je pisal: „Želel sem jaz sam proklet biti, ločen od Kristusa, za svoje brate, kateri so moji rojaki po mesu; kateri so Izraelci . . .“

(Rim. 9, 3. 4.) Tolika je bila njegova ljubezen, da bi bil rad vse pretrpel za Izraelce, za brate svoje. In vemo tudi, koliko je dejanjsko zanje storil, kako jim je lajšal bedo z milimi darovi, katere je nabiral drugodi, kako jih je tolažil, kako jih je poučeval. Res ta apostelj bi se mogel postaviti vsem za vzgled delavnega rodoljubja!

Pa prav v tem dokazu je treba še globlje seči, zakaj že od nekdaj so očitali krščanski veri in njenim spoznovalcem, da je breznarodna, celo protin narodna. In dandanes ne nehajo enako očitati, da, tudi v slovenskih listih se je čitalo nekaj enakega. Ker je prav dandanes narodnost v toliki veljavi, zato hočejo prav s tem očitanjem izpodkopavati veljavo veri. A takó delajo popolnoma po krivici. Prava vera in pravi vernik nista nikdar zatajila ljubezni do naroda, ako jo je bilo možno kazati po božji volji. Kaj vera krščanska uči, to smo slišali. In da je pravi vernik ne zataji, da prav on kaže rodoljubje v najvišji meri, to kaže jasno zgodovina, ki je zapisala junaška dejanja dobrih vernikov z zlatimi črkami. Le čitajte zgodovino Makabejcev in občudujte junaštvo onih mož, katere je prešinjala živa vera, ljubezen do domovine in do domovinskih zakonov! Tudi prvi kristijani so se odlikovali v ljubezni do domovine, dasi so hrepeneli po drugi, nebeški domovini, dasi so jih neprestano preganjali brezsrčni rimski oblastniki. Izvrševali so natančno vse dolžnosti do domovine, dajali davek, pomagali rojakom v sili, ko jim nihče drugi ni hotel pomagati, tudi v največji nevarnosti, ko je v Afriki grozno morila kuga. Tudi v vojsko so šli radi kakor drugi, ko jih je klicala dolžnost, v vojski so se vedli hrabro in so z veseljem umirali za domovino, ker so umirali v Bogu. Pač je res, da niso hoteli in tudi niso delati mogli proti svojemu prepričanju, a kdo more to tirjati? In prav zato so jih dolžili, da ne ljubijo domovine, ker niso ljubili paganske vere in niso častili malikov in tudi ne cesarja po božje. Znamenito je n. pr. kaj se je godilo s tebajsko legijo. Ta legija je bila krščanska. Cesar Maksimijan je bil zapovedal, da morajo vsi žrtvovati malikom. A tebajska legija ni hotela tega storiti. Zaradi tega je dal cesar povelje, naj se usmrti vsak deseti mož. A drugi niso bili oplašeni, ampak so pogumno govorili cesarju: „Cesar, mi smo vojaki, a smo tudi služabniki pravega Boga. Tebi smo dolžni služiti v vojski, Bogu pa moramo ohraniti nedolžnost in zvestobo. Radi se bojujemo s sovražnikom, bojevali smo se doslej za domovino in pravico pogumno, zvestobe proti tebi nismo prelomili: kako bi bili zvesti proti tebi, ako bi bili nezvesti Bogu?“ Tudi v poznejših časih nahajamo pri vseh res krščanskih narodih živo in močno rodoljubje. Krščanska

vera jim ni nikdar jemala rodoljubja. Ali so bili nekdanji verni Francozi manj rodoljubni, nego so sedanji brezbožneži? Ali niso nekdanji verni in pošteni Lahi neizrekljivo več storili za svojo domovino, nego storé sedanji nikdar nasitljivi in oholi zedinjenci? Ali Španci ne ljubijo naroda svojega, ker so dobri katoličani? Kako lep vzgled rodoljubja in zvestobe do domovine so dobri Tiroleci! V kakih stiskah so bili v l. 1809, in vendar se nisi upognili sili! Andrej Hofer bode veljal vselej in povsod za junaka, kjer spoštujejo še lepa in vrla dejanja. In Hofer ni bil brezbožnež. Imel je s seboj mašnika, da je mogel biti vsak dan pri sv. daritvi, molil je vsak dan rožni venec, vspodbujal je svoje sobojevalce, naj se zanašajo na pomoč Marije. Od kod je zajemal tako junaško ljubezen do domovine, ako ne iz katoliške vere? Da, le vera daje pravo ljubezen, vnema za pravo navdušenost. Brezverstvo uči sovraštvo, uči zavist, uči sebičnost, ne pa take ljubezni. In tudi dandanes, ali niso dobri katoličani tudi rodoljubi? Pa o tem še pozneje. Tu smo hoteli le pokazati, da uči tudi krščanska vera rodoljubje in da je torej rodoljubje res tudi krščanska dolžnost. Videli smo, da krščanstvo ni breznarodno in da je krivično kakor tudi nespametno očitati vernikom, da so rodoljubju nasprotni.

Prav tako važno pa je, da spoznamo lastnosti in dolžnosti pravega rodoljubja. Vsaka ljubezen je namreč najprej v srcu; ako je prava, kazati se mora tudi v dejanju. Tako mora biti tudi rodoljubje najprej

1. res v srcu, to se pravi, ljubezen moramo čutiti, ali vsaj voljo imeti tako, kakoršna je v ljubezni. Ni treba mnogo razkladati, da mora biti res rodoljubje v srcu, saj ga tu ustvarja in učinja, ako ne zatajimo naravnost svojega srca, naša narava sama, ali po naravi Bog sam — stvarnik. Kdo bi ne ljubil domačih tal, domačih krajev, domačih ljudi, domače besede, domačih šeg in navad? Vse, kar je domače, zraste z našim srcem in se ž njim spoji, zato se ni treba kar nič truditi za to srčno ljubezen do svojega roda, ta pride sama ob sebi. Vendar, ako bi je ne imeli v srcu, težko bi jo imeli v dejanju: po mislih in po srčnih željah se ravna človeško delovanje. Da se pa ta ljubezen vnema, treba včasih

2. premisliti dobrote, katere smo prejeli med svojim rodom, med domačini: vzgojo, varnost v dosedanjem življenju, mir, imetje naše ali naših roditeljev, ali sorodnikov, posebno še duševno izobraženost, dosedanjo ljubezen, katero smo uživali med svojimi rojaki. Zares, kdor na to misli, ne more odtrgati svojega srca od svojih

rojakov, s katerimi ga je stvarnik sklenil s tako milimi in ljubimi sponami.

3. Ni dosti, da bi imeli rodoljubje samó v sreú, treba ga je tudi izražati in kazati. Izražamo je pač lahko v besedah, ko svoj rod tudi spoznavamo kot svoj, ko se zanj potegujemo proti obrekovalcem, ko ga hvalimo, povzdigujemo njegove vrline in prednosti, ko izražamo svoje veselje nad njegovo srečo in ljubezen do njega. In prav to nam pravi, da moramo čislati tudi jezik svojega rodú, radi ga govoriti in ga gojiti, ker jezik je last narodova, pa tudi velika njegova čast. Kdor bi zaničeval jezik svojega rodú, ta bi delal res grdo in nehvaležno, zaničeval bi tudi samega sebe.

4. Pa tudi v dejanju se mora kazati rodoljubje. Prava ljubezen se kaže v delih. Tudi rodoljubje se kaže v delih. Od rodú svojega moramo odvrčati nesrečo, pripomagati mu moramo do sreče. Pač umevamo lahko, da moramo storiti najprej to, kar tirjajo od nas zakoni naše domovine. Pa tudi, ako je sicer kaj mogoče in celo lahko storiti v prid domovine, ne smemo se odtegovati, marveč z umom in dlanjo moramo podpirati svoj rod. Seveda se ne dá to natančneje popisati, ampak vsakdo mora presoditi po svoji pameti.

5. Posebno nas kliče rodoljubje, da delamo za pravi in stalni napredek svojega naroda. Narodi tekmujejo med seboj duševno in gmotno. Ako ne bi se enako tudi naš narod trudil za napredek, trpel bi veliko škodo in tlačili bi ga preje ali sleje tuji narodi. Treba torej vsakemu po njegovih zmožnostih in po pravi poti delovati za napredek, za povzdigo, za izboljševanje in krepljenje lastnega rodú. Nobena moč ni za to prešlaba, vsaka učini nekoliko, in kjer se druží veliko posameznih močij, tam so uspehi veliki.

6. Velevažna dolžnost vsakega rodoljuba je, da se trudi ohraniti v narodu ono soglasje, ono edinost in skupnost, ki je potrebna za narodovo srečo. Nič ne škodi narodu tako kakor razdori. V razdorih se obračajo tiste moči, ki bi sicer bile narodu v prid, prav narobe narodu v propast. Ako bi se armada razdrla v dva dela in bi se oba borila drug proti drugemu, tedaj bi ne imel sovražnik kar nič truda za zmago, zmago bi mu pridobili prepiralci. Pravo rodoljubje druží vse moči v prosep domovine.

7. Rodoljubje veleva, naj ne išče nikdo svojega dobička, ako je narodu v škodo, naj se ne poteguje le za svojo osebo, naj ne žrtvuje naroda, njegovega miru in njegove sreče svoji častihlepnosti, ampak naj se žrtvuje samega sebe, ako zahteva narodova sreča, naj odstopi z onega mesta, kjer je narodu v kvar in v nadlogo. Tako

so delali celó pagansko véliki mo¿je: ko so rešili domovini hude nevarnosti, odtegnili so se javnosti in šli zopet v mirno in pohlevno svojo domačijo. Tako je storil Aristid, tako L. Qu. Cincinat, tako je hotel storiti tudi Washington, ako bi ga ne bili zadržali rojaki in ga postavili na čelo novi državi.

8. Vseskozi pa mora gledati rodoljub, da dela za pravo blaginjo svojega roda, da hodi po pravi, narodu koristni poti, ne pa po tisti, ki morebiti samemu najbolj ugaja. Kar je komu všeč, to pač ni vselej tudi res dobro in pravo, in kar je prijetno enemu, to je lahko neljubo drugemu. Povsodi torej treba samega sebe zatajevati in le na narod se ozirati, ker vedno in vselej velja, da je treba ljubiti rod svoj, ne pa samega sebe.

Na te strani se mora ozirati rodoljub, take lastnosti mora imeti pravo čisto rodoljubje.

Pa s tem še nismo vsega potrebnega razložili. Na podlagi dosedanjega razkladanja, na podlagi zgodovine oglejmo si sedaj tudi razna pota, po katerih naj bi hodilo pravo rodoljubje in napačna pota, po katerih pogostoma v škodo narodu hodi nepristno rodoljubje.

II.

Vsaki živi stvari je Bog dal ljubezen do življenja, vsaka ima nagon, da živi in se hrani. Tako tudi posamezni človek, ki po naravi ljubi samega sebe. Reči smemo, da ne samo posamezni človek, ampak tudi večje skupine ljudij, družbe, družine, rodovi, plemena imajo že po naravi ljubezen do samih sebe in imajo nagon, da se ohranijo. Tudi take družbe so enote, nekake osebe — npravne osebe. Vsak posameznik, ki pripada taki skupini, čuti v sebi nagon, da bi pomagal po svoje celi družbi. Kadar se pa godi družbi kaj nepovoljnega, boli tudi posameznika to, kar je zadelo celo družbo.

Ako pogledamo temu nagonu bolj do dna, ako se vprašamo, zakaj se trudi posameznik za celo družbo, vidimo, da je vzrok temu le lastna ljubezen. Ako ima družba veljavo, tedaj imam tudi jaz del te veljave, ker sem jaz del družbe. Ako je srečna družba, srečen je tudi ud, ker pripada sam vanjo. Ako je pa celota v škodi ali v nesreči ali v sramoti, tedaj čuti vse to tudi posameznik, ker je del celote. To se izraža dovolj že v govorjenju. „Mi smo to storili, mi smo zmagali, mi smo padli, mi smo izgubili, to je naše itd.“ Ko pripoveduje vojak, kako je zmagala domača vojna, dela se, kakor bi bil on sam premagal sovražnika, ali bi bilo vsaj pol zmage njegove.

Vendar tu nahajamo že razpotje, s katerega more rodoljubje kreniti ali na pravo ali napačno pot. Kdor je rodoljub edino zato, ker njemu to ugaja, ker je narodova slava tudi njegova slava, ta utegne sicer marsikaj storiti za svoj rod, vendar to rodoljubje nikakor ni čisto. Marveč za rod treba imeti ljubezen kot za nekaj, kar je tudi samo na sebi vredno naše ljubezni. Naj to pojasnim. Ako se trudi oče za blagostanje in za imetje svoje družine, kaže pač ljubezen do nje. Toda ta ljubezen ima lahko namen, da bi najprej njemu samemu dobro bilo, — ali pa se na-se kar nič ne ozira, ampak edino le na srečo svoje žene in svoje dece. Poslednja ljubezen je čista, nesebična ljubezen; prva je sebična. Rodoljubje največ ljudij spada v prvo vrsto. Največ jih hoče, da bi njihov narod bil velik, in tako menijo, da so sami veliki. Od tod izvira ona grda napaka rodoljubja, ki sega čez mejo pravice in hoče tudi tuje narode ali vsaj posameznike pridobiti za svojo narodnost, da bi vsled tega bil narod večji in bi se oni sami mogli veseliti te velikosti. Poslednja ljubezen pa gleda samo na srečo narodovo, ker mu dobro hoče, ker je prepričana, da bode prav to in to njeno delo narodu pomoglo do sreče. Aristid je prišel v odločilnem trenutku pomagat svojim rojakom pri Salamini, dasi je bil pregnan in bi mu bilo moglo to dejanje nakopati novo kazen. — Kdor pozna slabo človeško naravo, vé, da je jako redka taka ljubezen do naroda in da se skriva največkrat za njo sebičnost, samoljubje. Le tam, kjer navdihuje rodoljube živa vera, raste tudi čisto rodoljubje, — ki je res ljubezen zaradi Boga in bližnjega rojaka.

Največja nevarnost za rodoljubje pa je pretirovanje. Rekli smo, da se moramo v ljubezni ravnati po pravem redu. Ta red veleva, da ljubimo rojake bolj nego druge. A ljubezen nikdar ne pripušča, da bi ali kar nič ne ljubili tujca, ali ga celo še sovražili. Čim bolj pa se kratkovidno oko rodoljubovo zagleda v eno stran, čim bolj pozabi, da živé poleg nas drugi narodi z enakimi pravicami, tem bolj se začinja namestu pravega rodoljubja košatiti brezmejna in neplodna napetost, ki strašno gromi in z orožjem v roki napada prijatelja in neprijatelja in ki je vzrok, da nikdar nima narod onega mirú, ki mu je potreben za razvijanje in napredovanje. Tudi se vidi iz tega, da ljubezen do lastnega rodú ne sme biti nikdar absolutna, ampak relativna. Kdor imenuje ljubezen do naroda absolutno, ta ne misli na to, kar govori, ali kaj pomeni beseda: absoluten. Le ljubezen do Boga je (a samo v nekem pomenu) absolutna, ker tako ne smemo ničesar ljubiti, kakor ljubimo Boga. Sicer pa, ali more človek, ki je

vsestransko omejeno bitje, imeti absolutno, t. j. tako ljubezen, ki ne more biti boljša in močnejša, ki je dospela do najvišje stopinje? To je za tukajšnje življenje nemogoče. In prav za prav ima samo Bog, ki je neskončno bitje in pozna svojo popolnost v najvišji meri, res absolutno ljubezen. Vsa druga bitja imajo le slabo, nepopolno ljubezen. Kaj hočete torej z absolutno ljubeznijo do naroda? In ako kdo pravi, da jo ima, laže se ali pa krati ono ljubezen, katero je dolžan samo Bogu. Tudi do drugih narodov moramo imeti ljubezen, zakaj — to smo že slišali. Kdor v tem smislu pretiruje svoje rodoljubje, ta dela drugim veliko krivico. Kako neprimerne sadove rodi dandanes večkrat to napačno rodoljubje! Hujskanje, zatiranje, grdenje drugih narodnostij, a obožavanje svojega naroda. Tako mišljenje narod samo slepi in ga rado zaziblje v napuh in lenobo. Tako rodoljubje ni pravo rodoljubje, tudi ne koristi nikomur, škodi pa mnogim. Tako navidezno rodoljubje je že samo na sebi, kakoršno je, prikrit fanatizem, ki ne prizanaša nikomur, kdor ne trobi v rog najhujših kričačev. Ako pridejo taki do oblasti, gospodarijo z domovino, kakor z drugim blagom.

Domovinska ljubezen mora izvirati iz ljubezni do Boga in do vsega, kar je dobro, izvirati iz trdnega značaja, iz trdnega prepričanja o nravnem redu. Kjer ne izvira od todi, tam mora zaiti na napačno pot. Najraje se premeni na prav nasprotno stran, da ni več ljubezen do domovine, ampak samo neka dobrohotnost ali prijaznost do somišljencev in sovraštvo do onih, ki se ne vjemajo ž njimi. Ako se namreč ozremo dandanes po svetu, ako čitamo liste, v katerih se toliko piše o domovinski ljubezni, nahajamo pač veliko več izrazov, ki pričajo o sovraštvu, nego o ljubezni. In sovraštvo ne samo do onih, ki niso iste narodnosti kot pisatelj, marveč tudi do pravih narodnjakov. Kako grozni izrazi pridejo takim pisateljem iz peresa, to smo sami slišali v drugem govoru. In zakaj? Ne zaradi tega, kakor bi jim mogli očitati premalo domoljubja, ali kako nepoštenost, marveč zgolj zaradi tega, ker se vsi nečejo klanjati prenapetim nazorom ali bolje sanjarijam, ker nečejo vsi plesati, kakor oni godejo, ravnati, kakor oni zahtevajo. Povsodi vidimo tako sovraštvo, ali kakor sami pravijo, „rodoljubje“, kjer ni katoliškega prepričanja in mišljenja. Sami se zovejo in drugi jim navadno pravijo liberalci, češ, da ljubijo svobodo. A v resnici tirjajo le zase vso svobodo, drugim jo pa kratijo. To ni domoljubje, ampak narobe: škodovanje, ki se godi domovini. Saj spadajo tudi oni k domovini, ki se ne vjemajo z omenjenimi ljudmi. Pa prav v tem se vidi, kako se dá svet slepiti z besedami in praznim govorjenjem. Treba torej besedam povrniti

pravi pomen: oni, ki kričé, ki narod motijo, mirne ljudi nadlegujejo, ki hočejo povsodi vse po svoje ravnati, taki naj tudi javno veljajo, kar so, namreč kričáci in širokoustneži, imena „rodoljub“ pa naj nikar ne onečaščujejo. In kar je treznih in pravih rodoljubov, naj se ne dadó nikakor motiti, ako nasprotniki kričé, da je táko delo greh proti narodnosti. Táko delo je dobro delo v prid narodu, ker narod je treba tudi očiščevati, kakor ga je treba krepčati.

Posebno nevarno utegne biti napačno rodoljubje, kadar začne prezirati višje dolžnosti. In važna dolžnost je, da smo pokorni svetni gosposki, svojemu vladarju. Ako pa kdo deluje proti gosposki, proti vladi in hoče s tem narodu koristiti, ako deluje kdo za tujega vladarja, ako misli, da bi tuja vlada bila boljša za njegov narod, ako hoče svoj narod vneti za ljubezen do tujega vladarja, potem je tako rodoljubje popolnoma krivo in napačno. In prav dandanes je velika nevarnost, da bi zašlo rodoljubje na to pot. Dandanes namreč velja mnogim skupna vez jezika veliko več, kakor pa državna vez. Zaradi tega hočejo n. pr. Lahi z italijansko vlado združiti še Lahe naše države itd., kar je naravnost proti božji in človeški pravici.

Enako nima nikakega rodoljubja, kdor hoče narod pripraviti ob nravnost in vero, češ, da ga tako popelje do višje omike. In koliko hoče biti takih rodoljubov! Sami so zapravili dar sv. vere, morebiti tudi nravnost, potem pa hočejo tudi druge potegovati za sabo. In vendar kako grozno krivico delajo narodu! Vera — nevera, življenje — smrt, to so nasprotja, izmed katerih ne smé izbirati, kakor bi se mu ljubilo, marveč prva dolžnost, kakor tudi glavni nagon naše narave nam veleva skrbeti za svojo srečo. In ta je edino le v pravi veri. Ako pa ima narod vero, katera oblast, katera veljava mu jo sme odvzeti? Kdo sme svojim strastem cel narod žrtvovati, kakor je storil n. pr. Luther in vsak drug krivoverec? Rodoljub, ki praviš, da ljubiš svoj rod, ljubi tudi njegovo najlepšo svetinjo in edino blaginjo, ljubi vero! To velja zlasti o našem slovenskem narodu, ki je bil vedno, do novejših časov, zares veren. Kaj pa moreš dati narodu, ako mu odvzameš njegovo vero! Ali ga moreš ti sam na veke osrečiti? Narod pripraviti ob vero je prav tako, kakor zapeljati nedolžno osebo, potem pa jo pahnuti v obupanje in nesrečno smrt. Zapeljivec si ugrabi nesrečno žrtev, on si prisvaja pravico do nje, kakor bi bila kaka mrtva stvar: enako nejeverec, ki trosi med narod nejevero, ugrabi neumrljive duše, vzame jim sedanjo in bodočo srečo in to imenujemo rodoljubje! Tako tudi pisatelj ali sploh umetelnik, ki širi nenraavnost s svojimi izdelki. On ugrabi narodu nedolžnost, zadovoljnost in srečo,

torej najvišje in najboljše, kar mu more odvzeti. In vendar hoče biti narodnjak, to je narodov prijatelj! In da govorimo splošno: Kdo daje pravico predrznežem, da se lotijo naroda in mu vsiljujejo svoje spačnosti? Ako se njih mišljenje ne vjema z mišljenjem naroda, ako se njih delovanje ne vjema z delovanjem in koristmi naroda, kako se drzne človek narod zavésti na drugo, na neznano, na krivo pot? Kajpada tu res ni ljubezni do naroda, tu je grda sebičnost, skrivajoča se v plašč ljubezni, voléja narava v ovéji obleki.

Kaj bi govoril o oni napačni domovinski ljubezni, katero vsakdo zná po pravici ceniti in obsojevati, o oni, ki išče od nje le velikega dobička? Tudi taka se nahaja pogostoma. Nečemo pretirovati. Vsak delavec je vreden plačila in vsak delavec za narodno stvar tudi ni tako srečen, da bi sipal na svoj narod iz obilice svojega bogastva in svojih zaslug. Torej ni rečeno, da bi nihče ne smel nikakega plačila prejeti za svoje delo. Toda zahtevamo po pravici, naj se tak človek ne imenuje narodov dobrotnik, tak bodi ponižen in pohleven, jej kruh svojega naroda — in molči! Še bolj smešno bi bilo, ako bi kdo zaradi narodnosti zahteval takih stvari, ki iz narodnosti nikakor ne izvirajo. Trgovce narodnjak naj ne tirja, da mora obogateti zaradi narodnjaštva; odvetnik narodnjak, da se mora zaradi njegovega narodnjaštva vse pravdoželjno ljudstvo shajati v njegovi pisarni! Vsakdo naj izpolnjuje vestno svojo dolžnost, naj bode vrl delavec v svojem poklicu, in na to naj se zanaša, ne na narodnost! Narodnosti ne moremo trgovcem plačevati, in zaradi narodnosti ne moremo dovoliti rokodelcem, da bi slabo izdelovali svoja dela. A velikokrat se prav tako godi. Ako se take strani le preveč poudarjajo, rodi in goji se mnogo licemerstva in pripravlja se ob veljavo pravo narodnjaštvo.

Tako bi se dale naštetí še mnoge napačne poti, po katerih utegne zaiti rodoljub, tako je mnogo napačnih vrst rodoljubja poleg edino prave krščanske ljubezni do očetnjave, ki izvira iz ljubezni do Boga in do bližnjega in je v resnici prava in čista ljubezen do bližnjega. Iz tega vidimo, da moramo ločiti rodoljubje od rodoljubja in varovati se, da nam z geslom rodoljubja in z nepoštenim delovanjem nihče ne zapelje naroda na krivo pot. Nasproti pa častimo in posnemajmo prave rodoljube kot dobrotnike svoje. Sodimo rodoljubje vselej le po dejanjih, po požrtvovalnosti, po plemenitih delih, po čistih namenih! Pravi rodoljub rad trpi za narod in največkrat je še najboljše znamenje čistega rodoljubja tako trpljenje, katero si je nakopal domoljub s svojim delovanjem. Ta vzgled nam je zapustil največji domoljub vseh časov, Kristus. Za narod je gotovo bolje, ako eden

trpi namestu vsega naroda, in tista ljubezen je gotovo najboljša, s katero eden trpi namestu vsega naroda. Zato smo postavili oni izrek Pilatov za geslo temu govoru.

Kdor se zaveda pravega rodoljubja, naj se nikar ne plaši, ako mora tu pa tam trpeti. Naposled je vendar le zmaga na njegovi strani. Kdor hrepeni po časti pravega rodoljubja, ta naj ne tava v temi zmot in napačnosti, naj ne vznemirja narodov, ampak naj hodi po ravni poti resnice in pravice. Na podlagi takega rodoljubja bi se mogli vsi družiti, ki so sicer toliki nasprotniki, kakor je tudi Izveličar dva nasprotnika združil: Heroda in Pilata. Ali ne bi mogli tudi mi Slovenci doseči take sprave? Da, moremo jo in sicer na podlagi pravega rodoljubja po nauku nebeškega Izveličarja. Kdor se temu nauku ne udá in takega rodoljubja ne pripozna, ž njim seveda ne more biti nikake sprave.

III.

Da bodete pa še boljše spoznali, kako sodi katoliški duhovnik o „ljubezni do domovine“, o rodoljubju, poslušajte najslavnejšega govornika sedanjega časa, laškega redovnika p. Avgustina da Montefeltro. Imel je prekrasen govor o tem predmetu v Milanu v cerkvi sv. Marka v letošnjem postu. In iz tega govora*) podam toliko, kolikor je za naš namen potrebno ali se z načrtom vjema.

... Kaj pa je torej ona domovina ali očetnjava, katero moramo ljubiti? Kaj je ona domovina, ki vzbuja v nas tako sladka čustva? Katero je ono skrivnostno bitje, katero vsakdo spoštuje? Ali je izraz kake misli, ali je zemljepisni pojem? O ne! Nikdo ne dá svojega življenja za prazne domišljije! Domovina je vse kaj drugega.

Očetnjava znači v prvi vrsti deželo naših očetov; deželo, kjer so prednamci živeli in umrli; deželo, katero so močili s svojim potom, s svojim delom napravili rodovitno, s svojo ljubeznijo posvetili; deželo, v kateri oni počivajo, kjer nam govori vse o njihovi slavi, o njihovi veri. Domovina je dežela, ki je nosila našo zibelko, ki je gledala naše prve dneve, kjer nas je oče prvokrat na čelo poljubil, mati se nam prvokrat smehljala; dežela je, v kateri je domače ognjišče, dragi, blaženi kraj, kjer smo uživali s svojimi brati in sestrami ve-

*) Povzeto iz: P. Agostino da Montefeltro. Glaube und Liebe oder die Heilung der Schäden der modernen Gesellschaft. Predigten, gehalten in der St. Marcus Kirche zu Mailand während der heiligen Fastenzeit 1890. Aus dem Italienischen von Dr. Jos. Drammer. Mit bischöfl. Approb. Mainz. Verlag von Franz Kirchheim. 1890. 8°. Str. 190. Cena 90 kr. — IX. Govor ima v tem prevodu nadpis: »Die Liebe zum Vaterlande«.

selje, kakoršnega nam ne more noben drug kraj pripraviti, niti v najvzvišenejših trenutkih našega življenja.

Ali je sploh kaj dražjega, nego je rodbina? In domovina je širša domača rodbina! Vidite, izrazi so umljivi in jasni: domovina, dežela očetov, dežela pradedov, spominov, svetih sporočil, domače rodbine!

Toda od domačega ognjišča, kjer smo preživeli svoja prva leta, razprostira se domovina čez domači svet, katerega so si osvojili naši očetje s svojim orožjem in s svojo krvjo, ki so ga močili s potom in večkrat, le prevečkrat s solzami; to je kraj, ki združuje različna ognjišča enega naroda; domovina je celota postav in uravnav, ki nas za danes brani, za jutri varuje nevarnostij; zastava je, okrog katere se zbira narod na bojnem polju in za katero se bojuje med smodnikovim dimom in smrtjo.

Domovina je nadalje, če mi dovolite to prisodobno, ono ozvezdje, v katerem se blišče, kakor na nebu narodov, naši govorniki, naši umetniki, naši modroslovci, naši učenjaki, naši vojskovodje, naši državniki in legija naših svetnikov in naših mučenikov.

Slednjič je domovina dolga veriga sporočil o narodovi slavi, o zgodovinskih spominih.

To je domovina!

Čuli ste že ono besedo in se je še spominjate, katero je izrekel pesnik: „Pepel pradedov je, ki ustvarja domovino.“ Toda, ako tudi že zadostuje pepel prednikov, da napravi domovino, vendar imamo še spomenike prednikov. Zavreči domovino bi se torej reklo, zavreči očete, zavreči zgodovino.

Domovina je razven tega misel, ki vzbuja ljubezen, veselje, ki giblje in vabi srce izgnanca; ona je kraj, ki ga ljubimo, in ako je ta kraj tudi majhen, ako je tudi nesrečen, ako je tudi izdan in izgubljen, mi ga ljubimo, kakor mati, in ljubezen naša raste, kakor raste njegova boleost, njegovo trpljenje.

Toda, motim se; domovina ni vse to; nad temi stvarmi so druge stvari; biva nekaj, česar žalibog ne poštevali oni, ki hočejo dandanes ljudstvo voditi, in to je Oni, ki je dal narodu jezik, zgovornost in pesništvo, v čemer se odlikuje pred drugimi narodi, to je Bog. Da, Bog je podstav domovini; in kdor hoče svetišče domovine sezidati brez Boga, trudi se zastonj. Ako ni več Boga, tudi ni več domovine. Razlog za to je lahek in jasen, skoro bi ga prijeli z rokami.

Človek je ustvarjen za Boga, in domovina obstoji iz duš. Nemogoče pa je, da bi sestava imela drug namen, kakor stvari, iz katerih je sestavljena. Ker je pa Bog podstav našemu obstanku, mora biti tudi podstav naši domovini. Kdor torej Boga ljubi, ljubi tudi domovino.

Zakaj pa mi je tako drag oni del zemlje, kjer sem stopil v življenje? Zakaj mi je najdražji spomin vsega mojega življenja spomin na mater? Zakaj poljubujem v spoštovanju čelo svojega očeta? Ker se kaže v vsem tem namera božja; ker odseva v tej ljubezni nebo. In ko poljublja mati svojega otroka, ne kaže samo svoje ljubezni, ampak tudi svojo hvaležnost do Boga, katero vliva v srce otrokovo; to hvaležnost zbira v šopek materinskega blagoslova, materinske molitve in s to povrača Bogu, kar je prišlo od Boga. Vsled tega je popolnoma nemogoče ločiti ljubezen do domovine od ljubezni do Boga. Pred našim stoletjem tudi ni izkušal nikdo te strašne, nenaravne drznosti, ljubezen do domovine ločiti od vere.

Le poslušajte, le poslušajte, kako je rekla hči Moabska onemu, katerega so ji bili dali za soproga: „Kamor pojdeš ti, tje grem tudi jaz, tvoje ljudstvo je moje ljudstvo; tvoj Bog je moj Bog!“ Glejte, to je izraz naravnega čustva!

Ideja Boga je bistveno zvezana z idejo domovine; češčenje božanstva je podlaga za javna opravila. Zato si je izbralo domoljubje starih ono geslo, ki se glasi: *Pro aris et focis!* Za oltarje in ognjišče! Ta stavek je bil zapisan tudi na zastavo naših očetov, bil je zapisan v njih srce.

Glejte to je domovina! *Pro aris et focis!* In nikdar ne bode noben narod mogel svoje domovine ljubiti, ne da bi ljubil h krati Boga. Ako pa je združena v njem dvojna ljubezen, potem je nepremagljiv. Le ozrite se na Atene in Rim! Dokler so ohranjale Atene svojo vero, bila je tudi njih narodnost nepremagljiva, odbijale so vse napade. Toda komaj so se udale dvomom, bilo je dovolj nekaj tisoč mož, da so jih podvrgli, z vero so izgubili svojo neodvisnost. Rim je poznal svojo moč v veri in to v toliki meri, da si ni upal noben Rimljan v starem veku o tem dvomiti, in celo Horacij, ki je bil postal brezverec, zaničevalec oltarjev, kakor sam pravi, zaklical je: O Rimljani, ne zapustite oltarjev, zakaj misel na Boga navdušuje bojevalce! Rim je bil tako prepričan o tem, da domovina ne more obstati brez oltarjev, da ni porušil nikdar oltarjev podjarmljenih narodov: naj bi se ne zdelo, da jim hoče vzeti domovino. In zakaj so pač preganjali prve kristijane? Ker niso molili državnih malikov in ker so mislili Rimljani, da ti nikakor ne morejo biti dobri domoljubi.

To je tako očitna resnica, da jo je nemogoče tajiti. Povsodi sta domovina in vera v isti misli združeni; in ako bi ji hoteli ločiti, kaj bi nastalo potem iz domoljubja? Kako bi mogel ohraniti vojak, ta blagodušni branitelj domačih tal, do svoje zastave ono spoštovanje, ki je vendar podlaga vojaštvu? In ali niso imele vse one zastave, katere so nosili na bojiščih, verskega pomena? Ali je kje od rimskega orla do labaruma cesarja Konstantina, od labaruma Konstantinovega do praporja naših ljudovlad (držav), do bander naših občin kaka zastava, katere bi ne bili nesli nikdar k oltarju, katera bi ne bila nikdar blagoslavljana? In ako bi postala zastava popolnoma posvetna, ako bi hoteli postaviti namesto verne domovine materijališko in brezversko, kako hočete, da vzbuja ta zastava ono hrabrost in ono veličastno navdušenje, katero zahteva domoljubje?

Toda morebiti pravite: „Uprav vaša vera se ne sklada z ljubeznijo do domovine.“ — Kako? Naša vera naj bi se ne skladala z ljubeznijo do domovine? Brez dvoma se ne sklada, ako umete v ljubezni do domovine duha spletkarij, častihlepnosti in upornosti, ako umete v ljubezni do domovine strastno željo po nespametnih stvareh: potem vas obsoja vsekako naša vera. Toda, ako umete v ljubezni do domovine živo, vročo in resnično željo, služiti domovini z znanostjo, umetelnostjo in krepostjo; ako imenujete ljubezen do domovine plemeniti sklep, lastno življenje, da, vse žrtvovati, da bi se zboljšala osoda domovine, in da bi postala domovina srečna, da bi njeno neodvisnost in njene meje branili, povejte mi, ali je vera to le enkrat obsodila?

V resnici imamo mi prava izročila o domovinski ljubezni. Ta sporočila smo prejeli iz roke Izraelove, ki ni napravil iz domovine nobenega božanstva, kakor klasični narodi, kakor Atene in Rim, ki pa je molil v domovini Boga, Boga zmagovitih bojnih vrst. Kateri rimljanski domoljub, kateri grški državnik se more pač meriti z Davidom? Kateri poveljnik se more primerjati z Makabejci? Nadkriljujeta morda Leonida in Regul v Kartagini v velikodušnosti starega Eleazarja, ki gre raje v smrt, kakor bi prelomil postavo? Ali se spominjate matere, ki je dala raje svoje sinove v smrt, kakor da bi videla svoj rod omadeževan? Iščem take matere v zgodovini španski, pa ne najdem takega zaničevanja smrti. In ko se je prikazal Jezus Kristus na zemlji, ali nam ni podal tu vzgleda največjega rodoljubja? Glejte, najprej posveti svoje življenje in svojo bliščečo zgovernost svoji domovini; v svoji domovini dela čudeže svoje vsegamogočnosti. Sin božji joka zaradi nesreče svoje domovine. Da, ljubezen do do-

movine je v njem tako močna, da pozabi na poti na Kalvarijo svoje lastne bolečine in pravi žalujočim ženam: „Ne jokajte nad menoj, ampak jokajte nad seboj in svojimi otroki.“ In naj vpričo križa še o tem dvomimo, da je ljubil Jezus svojo domovino? Ako pa je on svojo domovino ljubil, kako bi se mogli imenovati mi njegovi nasledniki, ako ne ljubimo svoje domovine?

Cerkev je vedno priporočala ljubezen do domovine in ni nikdar malo hvalila onih, ki so jo branili. Ob času preganjanja kristijanov so prelili mučeniki svojo kri pač za svojo vero, a ob istem času so molili za svojega cesarja. Rimska država ni imela boljših vojakov, kakor so bili krščanski, ki so se vedno odlikovali v boju z barbari; njih srčnost je bila tolika, kakor mučenikov.

Sedaj pa poslušajte nauk svetnikov o tem vprašanju. Mož, ki je bil cesarski mestni prefekt, povzdignjen je bil na škofijski sedež; le poslušajte, kaj je dejal ljudstvu: „Prva dolžnost kristijana se nanaša na Boga, druga na domovino, tretja na družino, četrta na človeštvo“. In nadalje pravi določno: „Vi iščete sreče, blagodušnosti, časti; jaz ne poznam večje sreče, kakor je sreča onega, ki služi svoji domovini; ni je večje časti, kakor je čast onega, ki pozabi samega sebe in svojo družino, da daruje svoje srce domovini“. In kdo je bil ta svetnik? Vi to veste, zakaj njegov uk vam je zapisan v srce: bil je sveti Ambrož.

Poslušajte drugega svetnika: „Med čini zvestobe, katere od nas zahtevajo, ne poznam dražjega, kakor je ljubezen do domovine. Ljubiti morate Boga, ker nam je dal življenje in nas vzdržuje; toda tudi domovino morate ljubiti, zakaj, ako bi je ne bilo, da vas brani, nehali bi vi biti to, kar ste.“ Kdo je bil, ki je tako govoril? Bil je Tomaž Akvinski.

Da, vidim: uresničena je beseda Lacordaire-jeva, ki je nekdaj dejal: „Jezus Kristus je v istem času vse povzdignil, ko je vse oznanjeval“.

Mi kristijani pa ne ljubimo samo domovinskih tal, ne samo krvi, ki je nam občna, ne samo narodnega duha: mi ljubimo v domovini tudi mir evangelija, krstni kamen, oni oltar, pri katerem smo prejeli svoje prvo sv. obhajilo; mi ljubimo križe na gomilah, ostanke svetnikov, spomine na preteklost, upanje v prihodnost, vse nahajamo v domovini, kakor nahajamo v domovini glas božji, ki kliče narode k njih dolžnostim in vodi njih osodo.

Kaj je bila neki poganska domovina, ako jo primerjate z domovino, po krščanstvu prerajeno? Res, v oni ni bilo premalo niti

duha vednosti, niti luči modroslovja, niti blišča mečevega, niti besed, tudi ne slave umetelnostij — z eno besedo ni bilo premalo gmotne zločnosti. Toda, pod to bliščečo vnanjostjo se je skrivala bol, tu so bile solze; vsled tega se niso mogle razširiti meje domovinske, zakaj, ako se je razširilo gospodarstvo meča, razširilo se je tudi gospodarstvo pravne propasti. Celó v srcih zmagovitih narodov se je naselila sebičnost ter je zožila meje domovinske; zakaj, kaj je mogla biti domovina izven vrste mogočnežev in oblastnikov, kaj je mogla biti ubogemu ljudstvu, kaj množici sužnikov? In ko se je usula nekega dne čreda barbarjev kakor plaz na stari svet: kdo je bil, ki je sezidal iznova narodnostno poslopje, kdo je napravil krščanske narode s tem, da je podelil vsakemu veliko in spoštovano domovino? Pač le vera.

Nedvomno, tudi ob času krščanske vere so se vršili zločini, in kdaj se ne bodo? Toda ni-li res, ali ni sedaj vsakdo prepričan o časti človekovi? Ali se ne priznavajo povsodi pravice človeštva? Ali ne občudujejo povsodi, kakó se svoboda upira despotizmu? Ali se ne oživlja povsodi duh, ali se ne oživlja trdnost značajnosti, nezmagljiva moč duše, na kratko, vse to, kar dela velike narode in ljudstva?

Ozrite se tje na Špansko! Premagana od sovražnika, ki je pridrl, umakne se v astursko pogorje, in pod zastavo vere pridobi zopet polagoma domovinska tla ter razpošlje svoje ladije, da osvoje novi svet.

Glejte Ogersko in Poljsko! Ljubezen do domovine in vere ji povzdiguje in navdaja z neustrašno hrabrostjo.

In Angleška! Tolika je vera Irske, da jo imenujejo otok svetnikov. Pod krilom vere si je ustvarila Anglija tako izvrstno ustavo, da si svoboda narodova in oblast kraljeva složno segata v roke.

In kaj naj rečem o naši Italiji? Ali niso ravno v nji, v naši domovini, pod zastavo vere cvetle in se razvijale velike države in ljudovlade? Ali se ni razvilo znanstvo, slovstvo in umetelništvo, prešino od vere, do najvišje popolnosti, tako da je slišala pesni Dantejeve, govore Savonaroline in občudovaje zrla stvore Michel-Angela in Rafaela?

Obrnite se na Francosko! Saj je še celo neki protestant rekel, da je ta dežela delo škofov in menihov.

In tudi o Švici lahko rečem, da jo je ustvarila vera; saj le pod zastavo vere je najlepša in najljubša domovina. In saj je tudi njeno geslo: Bog in svoboda!

Neresnično je torej, da se naša vera ne strinja z ljubeznijo do domovine. Nasprotno, naša vera nas uči ljubezen do domovine; kaže

nam Kristusa, ki ni hotel sprejeti krone od ljudstva, ampak je sam nase pozabil in na križu izdihnil svoje življenje. Po veri — dobro pomnite — po veri še le postane ljubezen do domovine krepost. To je naše veroizpovedanje!

Kakor domovino, tako moramo ljubiti tudi svoje brate. Ta ljubezen je neobhodno potrebna k domovinski ljubezni, ona je vez, ki nas veže z domovino. Ali morete trditi, da je tudi ona veri nasprotna? Saj je vera, ki nam jo vliva in goji. Dobro veste, da ni vedno lahko, ljubiti svoje brate; veste, da se je treba včasih premagovati, da ljubimo; da je težko zatajiti se, razžaljenje odpustiti in obrekovalcu reči: „Odpuščam ti,“ da je težavno premagati sovraštvo in dospeti do najvišje kreposti. In kdo nam daje moč, da odvrnemo, kar nas ovira, in zmagamo v teh bojih? Vera. Saj vera vam pravi, da ljubite Boga, svojega gospoda, čez vse in bližnjega zaradi Boga. Vera vam kaže s svetim Janezom Izveličarja, na križu umirajočega, in vam pravi: „Mi smo poznali tega Jezusa, ki nas je tako ljubil. On je dal svoje življenje za nas, in mi je moramo dati za brate svoje.“ A če odvezmete vero, odvzeli ste najmočnejši nagon k ljubezni do bližnjega, in potem vas naganja k nji samo dvoje: ali korist, ali pa veselje.

Kje je moč, kje so žrtve, kje so oni, ki zasmehujejo našo vero? Žrtve, da, žrtve darujejo, lahko rečemo, da je vse njihovo življenje žrtva. A nikar ne zahtevajte od njih za to odgovora! Bogu ne darujejo svojih mislij, ampak do cela se pogrezajo v strasti. One, ki se posveté Bogu, zasmehujejo, sami pa se posvečujejo grdim, ostudnim malikom. Onega, ki ljubi Boga, zasramujejo in dajejo svoje in svojih otrók imetje takim ljudem, katerih še imenovati ne morem. In od kod naj jim pride moč, da bi premagali sovraštvo? Saj so smešni sužniki svojega sovraštva. Zaničujejo vas in sicer ne samo iz osebnih vzrokov, ampak že zato, ker niste ž njimi enakega mišljenja, ker niste od njihove stranke. Kaj še! Sovražijo že barvo vaše obleke. Če se hočejo peljati z vozom ali z vlakom, in vidijo v njem meniha, duhovnika, oj kako hitro se stresnejo in zbežé, kot bi bili srečali hudodelca. In taki ljudje govoré še o prostosti in o nrvavnosti! Saj je vendar to prava prostost, ako vse enako spoštujemo.

In kako jim je težko pozabiti razžaljenje! Le berite časnike, in v dno srca vas bode užalilo veliko število dvobojev, izzivanj in nečastnih maščevanj; sedaj so gadje, ki grenijo življenje kakega nesrečnega, sedaj kače, ki trgajo kako ubogo srce.

In kaj morem reči o njihovem junaštvu? Ne govorite pri teh ljudeh o junaštvu, ampak o sebičnosti, najgrši sebičnosti, katera si

natančno izračuna svojo korist! Koliko ljudi se uda obupu, ker niso mogli premagati svojih nasprotnikov! Junaki so svoje stranke, a junaki z žolčem v sreču in kletvino v ustih; junaki so, kadar se morejo prav grdo maščevati. Glejte, to je ljubezen do bližnjega brez vere!

K tej dolžnosti pridajte sedaj še drugo, namreč dolžnost, domovini služiti; zakaj kogar zares ljubimo, temu moramo tudi služiti. Tudi tu lahko ponosno vzdignem čelo in se ne bojim, ker moja vera me podpira. Le poslušajte pravi glas vere: „Državljan, ti imaš dolžnosti proti domovini, kakor imaš dolžnosti proti materi, proti družini svoji! Zanamariti to dolžnost bi bilo tako hudodelstvo, kakor svojega očeta umoriti, svete, imenitne dolžnosti ne storiti. Oče, ti imaš dolžnosti do soproge, do otrok, od katerih te ne more nikdo odvezati! Državljan, ti imaš do domovine dolžnosti, od katerih te enako ne more nikdo odvezati! Če ne izpolniš teh dolžnostij, zagrešiš se s tem hudo pred Bogom in pred ljudmi; in ako te ljudje ne obsodijo, moramo ti mi reči v imenu božje postave: Človek, v imenu vere, v imenu krščanskega nauka te rotim, posveti se sreči, slavi, prostosti, neodvisnosti svoje domovine!“ To je glas vere.

„To je vse lepo, pater“, utegneta mi ugovarjati, „a kdor hoče domovini služiti, mora biti srčen, in vaša vera, ki ukazuje dobrotljivost in krotkost, slabi dušo in dela ljudi strašljive in nerabne.“ Tako so pogani napadali našo vero. Pogani, videči, da si je Kristus izvolil križ za svojo zastavo, so kričali, da je to neumnost in slabost; a v treh stoletjih je vzrastlo iz te neumnosti dvanajst milijonov mučnikov; ako nam podaje neumnost toliko junakov, potem res ne vem, kje naj iščem junaštva. Poglejte v zgodovino! Kje najdete zaščitnika zatirancem, protivnika nasilcem, kakor je bil sv. Tomaž Canterburyški, kateri se je dolgo junaško boril za brate svoje Sakse in naposled slavno kot mučenec umrl? Kdo se more meriti s sv. Janezom Krizostomom, ki se ni bal pokarati cesarice Evdoksije pred vsem dvorom, ker je tlačila neko vdovo? Kje najdete ljudskega tribuna, ki bi tako gorel za pravico, kakor sv. Ambrož, ki je zadržal cesarja Teodozija ob tempeljskih vratih, ker se ga je še držala kri, prelita v Solunu? Kateri prijatelj ljudstva je bil tako vnet za pravico, kakor sv. Anton Paduvanski, ki se je ustavljal celó jezi divjega Ezzelina?

Vi hvalite po pravici srčnost mučnikov za prostost in neodvisnost. Pa, je-li srčnost mučnikov za resnico manjša? Je-li Katon, ki je umrl za svobodo rimsko večji kakor Sosistrat, ki se je dal umoriti iz ljubezni do sobratov?

„Kaj pa, pater, če je domovina že v nevarnosti, s čim nas more potem vera navdihniti?“ Odgovor na to bi lahko tu med vami preskočil, tudi ne smem navajati dogodeb iz sedanjosti; saj pozna vsakdo zgodovino svoje domovine. S čim nas navdaja vera? Spomnite se tebaiške legije, spomnite se zmage pri Lepantu, mislite na branitelje Famagoste, Malte, Rhoda in Dunaja; spomnite se vojakov lombardske zaveze! Kdor tako vprašuje, ne pozna zgodovine svoje domovine; če bi jo poznal, vedel bi pač, da so bili Genovčani v vojski proti Kreti le zato tako vrlji, ker jim je vera navdihnila srčnost. Vedel bi, da so v cerkvi pri svetem Križu v Florenci zadobili Florenčani srčnost za boj proti Karlu VIII. Vedel bi, da je neka devica, sveta Rosa Viterbska, krščanska junakinja, vodila vojake; da je Johana Arška, polna svete srčnosti, navduševala ljudstvo proti Henriku VI., tlačitelju Francije. In kdo ne pozna slavnih imen Andrej Doria, Peter Capponi, Ferruccio, Peter Mika in Farinata? Kdo ni čutil v sebi svete sile navdušenja, če je stal pred ono zastavo, katero je iztrgal Colonna Mohamedancem? Glejte, s tem nas navdihuje vera! Ali morda ti junaki niso bili katoličani?

Ne, krotkost krščanske duše ne slabi, ampak jo povzdiga, kakor pravi gospa pl. Staelova, ker je človek ustvarjen po podobi božji. Kar dušo slabi, kar dela ljudi strahopetne in zaničljive, to je materijalizem, nevera, ki ne more nikdar, nikdar pospeševati domovinske ljubezni; zakaj oni, ki ničesar ne veruje, le težko kaj žrtvuje, in kdor ne upa ničesar od prihodnjega življenja, hoče si napraviti sedanjost kolikor mogoče prijetno. Ali morete nasproti krščanskim junakom imenovati toliko število nevercev in materijalistov? Saj so ti v nam sorodnem narodu jasno pokazali, kam merijo njihove želje.

Narod, ki se stresne, če sliši ime domovine, je gotovo francoski. Nekdaj so prekoračili sovražniki njegove meje, vzeli mu glavno mesto in ga hoteli podjarmiti. In v tem narodu so bili možje, materijalisti, neverci, ki so cerkve pustošili, a niso šli, da bi izgnali tujce; možje, ki so svojo moč uporabljali proti someščanom, a ne proti nasilnikom; možje, ki niso prelivali svoje krvi za domovino, ampak kri svojih bratov. Da, kadar peša v narodu vera, takrat se začinja krutost; in reči smem, da je bilo vedno tako. Ko so Atenčani poslušali puhlost svojih modrijanov, uklenil jih je Aleksander v sužnost. Ko Rim ni več molil svojih bogov, klanjal je kolena pred Helijogabalom. Ko so se Grki odpovedali veri svojih očetov in se udali razuzdanosti, pridrl je Turek in potopil njih prostost v Bosporu. Ko je zapustila Francija vero, mesarila jo je krutost krvavih trinogov. Zato je rekel oni veliki

mož, ki je oprostil združene države amerikanske: „Le kreposten narod more biti prost.“ Zato je pisal Benjamin Constant: „Kadar opešata v narodu vera in nravnost, takrat se mu bliža sužnost.“

Zato vas prosim in rotim z vso močjo svoje duše, z vso močjo svojega srca: Vi, ki imate še vero, širite jo med narodno mladino, širite jo po domovini, ker veren narod je umetnejši, je vrlejši in hrabrejši, če pride do tega, da naj brani svojo moč!

Kako naj tu izpustim dogodbo, ki je vsem srce tako ganila in nas še sedaj navdušuje? Kako naj zabim onih mladeničev, ki so padli daleč od mile domovine v peščeni Afriki, boreči se za domovinsko zastavo? Ubogi, junaški mladeniči, vi ste še več kot junaki, vi ste mučeniki! Od vseh strani obkoljeni, podajali so si v hrabrem boju zastavo in niso se prej nehali bítí, predno niso ne premagani, ampak le zadušeni, padli na tla, posvečena po njihovi častni smrti. Vprašam vas: Ali so bili ti mladeniči materijalisti, ali so bili neverci? Vprašajte njih matere, njih sestre, vprašajte ves narod, ki je po vsi deželi v cerkvah, kjer so oni junaki prejeli krst in prvo sv. obhajilo, pel črne maše — in vsi vam porekó: To so bili katoličani, vera jim je vlila tako junaštvo, in iz njihove zastave se je svetil napis: Veri in domovini!

Sedaj mi ostaja še ena dolžnost: podariti vam nekak spomin. A v tej preveliki ginenosti morem dati le ljudstvu in mladini nekaj svetov. —

Mladeniči, vi ste up vere in domovine, zato vas hočejo preslepiti z idejo znanosti in svobode. Ljubite znanost, da, ljubite jo! A pomislite, da prava znanost ni nikdar brez strahú božjega, brez vere. Ljubite znanost, ki se klanja pred Bogom, ki moli, ki poljubljuje noge Vsegamogočnega, in odvracajte od sebe one teorije, ki nasprotujejo pravi znanosti in ki hočejo ponižati domovino in rodbino! Prostost mora imeti svoje pravilo, in to pravilo je resnica. Spominjajte se, da ni prostosti brez dolžnosti.

In sedaj svet, ki ga dajem ljudstvu. Ubogo ljudstvo! Vsi se imenujejo tvoje prijatelje in vendar imaš tako malo prijateljev! Glej, oni je tvoj največji sovražnik, ki te hoče ločiti od Jezusa Kristusa; ker Kristus te povzdiguje, brez njega izgubiš svobodo. Le Jezus tolaži, le on nam more dati pravo srečo.

Pomislite, da morete storiti veliko dobrega, a ne s filantropijo, ampak z ljubeznijo; filantropija je sebična, a ljubezen zatajuje sama sebe. Res ponižuje miloščina, a če s sreem darujemo, miloščina ne ponižuje, ampak povzdiguje.

Ne sodite ostro imovitih in bodite milosrčni proti ubožcem! Le ljubezen vódi k resnici.

Še en dober svet: Če hočete biti dobri državljani, bodite prej dobri kristijani! Da, izpolnjujmo evangelij; le v njem najdemo postavo enakopravnosti in pobratimstva, te dve sveti reči, ki imata tolik vpliv na naše srce.

* * *

Tem vnetim besedam ni treba dostavljati še drugih. Zares, le naša katoliška vera nas uči domovino prav ljubiti in oni, ki so se te vere trdno oklepali, ljubili so vedno tudi svojo domovino. Nasproti pa zavije tudi domoljubje rado na napačno stran, ako se je omajalo versko stališče.

Da bi pač tudi slovenski rodoljubje to dobro premislili! Da bi pač ne hoteli naroda voditi na drugo stran, nego je dosedaj hodil po poti prave pobožnosti.

Da bi pač rodoljubi znali zatajevati se in ne hoteli vsega tega trositi med narod, kar jim je morebiti ostalo iz tujine, iz slabih knjig, iz slabih časopisov. Bolje, da se kaka stvar dvomljive vrednosti pozabi ali izgubi, kakor da trpi škodo ves narod. Bolji, da se kdo čisto izloči iz javnega življenja, kakor da bi po njem moral trpeti večno ali časno škodo narod. S kratka, tako naj ravna rodoljubje, da bode res vredno imena ljubezni, prave, čiste krščanske ljubezni.

IV. Govor.

Narodnost slovenske duhovščine.

Dajte cesarju, kar je cesarjevega,
in Bogu, kar je božjega. Mat. 22, 21.

Nobeno očitanje se ni letošnje leto tolikokrat ponavljalo po listih, nobeno se tolikrat ne sliši v družbah in shodih, in nobeno ni tako neopravičeno, kakor to, da je slovenska duhovščina breznarodna ali protinarodna. Res je, da se v istini težko zvé, kaj neki hočejo reči s takimi besedami. Da bi duhovščina ne ljubila svojega naroda, tega ne rekó naravnost; ali da bi ne delovala za narod, za njegov napredek, njegovo omiko, tudi tega ne rekó — vsaj naravnost ne. Torej pomeni to očitanje, da duhovniki ne umevajo rodoljubja in narodnosti tako, kakor jo umevajo neprijatelji duhovščine. In to je tudi resnično: duhovščina ne umeva narodnosti in rodoljubja tako, kakor nekateri „rodoljubi“. Govorili smo v prejšnjem govoru o tej stvari. Tam smo slišali, katero rodoljubje je pravo in katero ni. Duhovnik ne more zatajiti svojega prepričanja v tem vprašanju, ampak mora tudi o narodnosti soditi tako, kakor ga uči vera. Vera ni duhovniku samo prazna zunanost, ampak je notranja vez, ki ga veže z Bogom, vera mu je najvišja stvar tukaj na zemlji, vera mu je nekak svet, v katerem živi in deluje, in zaradi tega ima vera zanj najvišjo veljavo. Nekateri narodnjaki pa hočejo vedeti, da trpi narodnost in rodoljubje, ako se prideva veri tolika veljava, zato stavijo narodnost pred vero. A duhovnik seveda stavi vero mnogo, mnogo pred narodnostjo gledé na nju vrednost ali ceno, ako tudi vé in tako deluje, da naj bodeta vera in narodnost v pravem kristijanuu lepo spojeni. Táko je nasprotje med duhovnikom in „narodnjakom“, in zato sipljejo na prvega očitanja in grožnje.

Ne bode nam težko dokazati, da je slovenska duhovščina vrlo narodna, toliko narodna, kolikor more zahtevati od nje naravni in božji zakon, da pa dela popolnoma prav, ako ne stavi narodnosti više od vere. Pokazali bodemo, kaj smo dolžni veri, kaj narodnosti, primerjali bodemo obe, in tako se bode razvidelo, kako sme misliti in ravnati katoliški duhovnik, kako bi moral misliti in ravnati vsakdo drugi. Božji naš Zveličar nam je povedal to razmerje in nam nannil te dolžnosti dovolj umljivo, ko je rekel: „Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu, kar je božjega.“

I.

Neki dober in imovit oče je imel štiri sinove. Ker je bil skrben mož, dal jih je učiti koristnih vednostij, da bi mogli pošteno in častno živeti. Ko so se izšolali, lotil se je prvi pravdnništva, bil imeniten pravdnik in dospel do visokih državnih služb. Drugi je bil vojak in je imel veliko veljavo pri kralju. Tretji je bil bogat trgovec in si pridobil mnogo imetja. A četrti, najmlajši, je ostal pri ostarelem očetu, pridno mu stregel, lajšal mu težave v njegovi starosti in mu naposled zatisnil oči. Pridobil si ni svojega nič, tudi ni dosegel nikakoršne službe; ko umre oče, ni imel drugega, kakor dobro vest, da je izpolnil dolžnost proti očetu, in pa pravico do dedščine po očetu. Ko zvedó drugi sinovi o smrti očetovi, potegnejo se vsi trije za dedščino, zlasti hočejo imeti vsi rojstveno hišo. Prvi jo hoče dobiti, ker je prvorojenec; tudi mu njegovo pravdnništvo in njegova služba mnogo pomagata. Sodnik se mu boji zameriti se. Drugi, vojak, nosi se silno oblastno in žuga z orožjem, ako mu ne dadó rojstvene hiše. Tretji pa rožlja in se ponaša s svojimi zlati, tako, da sodniku kar vid jemlje in ga v ušesih šegače, ker mu trgovec obeta veliko plačilo, ako prisodi njemu rojstveno hišo. A poslednji — nima nikake pomoči, nikakega zagovornika, kakor svojo pravico, ker je za očeta trpel in le zanj živel. — Sodnik je bil v veliki zadregi; pravda je dolgo tekla in še dandanes ni končana.

Enako, kakor v tej priliki oče, ima domovina naša več sinov, več stanov, več vrst rodoljubov, ki se vsi prepirajo, kdo ima več pravice do domovja, to je: kdo ima več rodoljubja, kdo je boljši narodnjak. Moško se nosijo pravdniki, mogočno govoré, prvaki hočejo biti v vseh rečeh, narod hočejo „zastopati“ ob vsaki priliki. Drugi imajo v rokah oblast in moč, bojé se jih vsi, ne marajo se jim zameriti. Zato se jim ne drzne nihče ugovarjati, ako hočejo veljati za narodnjake prve vrste. Tretji so bogataši: kdo bi jim mogel oporekati, ako trdé, da so prvi ali celó edini narodnjaki! Naposled se oglašajo duhovniki. Trdé sicer odločno, da so pravi sinovi svoje domovine, da jo ljubijo in zanjo delajo, a nihče se za to ne zmeni. Oni nimajo tistega prvaštva, kakor pravdniki in drugi veljaki, ne govoré mogočno; tudi nimajo nikake svetne oblasti, da bi se jih drugi bali; prav tako ne morejo in ne smejo prvaštva si kupovati z imetjem, z denarjem: a nekaj imajo, s čimer se morejo ponašati in biti v vrsti rodoljubov, to je, dobra zavest in pravica.

Dobra zavest, pravim, da delajo za narod, kakor noben drug stan, in pravica, ker so pravi sinovi svojega naroda, kateremu

zvesto služijo, za katerega se trudijo, katerega nikdar ne zapusté, da bi šli za svojim dobičkom, samo za svojo srečo. To imajo slovenski duhovniki in zaradi tega jim gre dedščina očetova, zaradi tega se smejo nazivljati sinovi svojega naroda, da, celó bolj nego mnogi drugi „rodoljubi“. Duhovščina deluje tiho in skrito za svoj narod; kakor streže dober sin svojemu očetu, tako streže slovenski duhovnik svojemu narodu v veselih, pa še več v hudih in nevarnih dneh. Da se pa zapreči sumničenje, treba si je vendar še določneje predočiti, kakšno je to rodoljubje, kakšna je ta narodnost slovenske duhovščine.

Rodoljubje mora biti najprej srčna ljubezen do naroda, to je, do onih svojih bratov, ki so iste plemenske krvi in istega jezika. Slovenska duhovščina ima to ljubezen v sreú, in izjavlja jo ob vsaki priliki. Bodisi, da se je bilo treba pokazati nasprotnikom našega naroda, bodisi, da je bila duhovščina izzvana od rodnih bratov, vselej je proglašala svoje narodnjaštvo. In godilo se je to v javnih govorih, godilo se je v knjigi, godilo se je v časopisih. Kdo ne pozna rodoljubnih pesnikov-duhovnikov, od Vodnika sem do Virka in do sedaj živečih, ki se odlikujejo vsi s posebno navdušenostjo za domovino! Kdo ne pozna rodoljubnih spisov pred kratkim umrlih in sedaj živečih duhovnikov! Reči se sme, da skoro noben spis, nobena večja knjiga iz rok kakega duhovnika ni brez opominov in vnemanja za gorko rodoljubje. Pokojni škof Slomšek sme se imenovati prvak in voditelj vse slovenske duhovščine. Po svojih spisih jo še vedno vodi in ni ga duhovnika, kateri ne bi priznal besede Slomškove za svojo vodnico in svetovalko. In vsem slovenskim duhovnikom preveva srca, kar je pisal: „Kaj ima tedaj storiti, kdor domovino ljubi? Kdor svojo domovino ljubi, se bo vsega veselil, kar srečo domovine povišuje, srce ga bo bolelo, če jo nadloga in nesreča zadene; vse njene prigodke bo v sreú občutil. Prerok Jeremija je v sreú občutil vse nadloge svoje domovine, in je žaloval nad njenim razdjanjem v svojih žalostnih pesmih. Jezus se je jokal nad Jeruzalemom. Kdor svojo domovino ljubi, ji iz srca vse želi, kar je za njo dobrega in koristnega. Svojo domovinsko ljubezen tedaj tudi s tem skazujemo, da ji vse dobro in koristno iz srca želimo.“ (Slomšek, zbrani spisi, IV., str. 187.) Enako misli in čuti vsak duhovnik, ki se zaveda svojega poklica in svojih dolžnostij. Saj je po svojem poklicu on najtesneje zvezan z ljudstvom. Kar je pisano o Izveličarju, da je namreč ljubil cerkev in da se je zanjo izročil v smrt¹⁾, to mora biti veljavno

¹⁾ Efez. 5, 25.

vsakemu njegovemu učencu. Kaj pa more lože in bolje ljubiti kakor čedo svojo — najdražje bitje, katero je mogel prejeti v skrb in varstvo iz božjih rok! In prav med slovenskim narodom smo videli do najnovejšega časa in še vidimo najlepše dokaze, da navdaja ljubezen do svoje čede srce vsakega pravega duhovnika. Narod namreč skazuje ob vsaki priliki svojo ljubezen, spoštovanje in hvaležnost svojim dušnim pastirjem. Ne bi pa imeli verniki te ljubezni do svojih pastirjev, ako bi ti ne imeli ljubezni do čede; le ljubezen vzbudi nasprotno ljubezen. In dalje: kako se rada ponaša slovenska duhovščina s svojimi čedami, s svojimi verniki! Kako rada jih hvali, kako rada raznaša njihove dobre strani po širnem svetu! Slovenski duhovnik pozna eno najpobožnejše ljudstvo: to je njegovo slovensko. Slovenski duhovnik pozna eno deželo, katero je Bog najbolj blagoslovil in katera je pred Bogom najljubša: to je slovenska dežela. Slovenski duhovnik pozna eno deželo, v kateri živi najsrečnejše, najzadovoljnejše: to je slovenska dežela. Slovenski duhovnik pozna en jezik, v katerem mu najglaje in najslaje teče beseda, ki je privrela iz srca: in ta je slovenski jezik. Slovenski duhovnik pozna eno zemeljsko srečo in čast, in ta je, da poslušajo njegovi dobri verniki njegov glas, in da potem, ko krije domača gomila njegove kosti, prihaja ubogi starček, uboga ženica prebirat tu sem molek spominjajoč se duše rajnega „dobrega gospoda“. To je slovenskega duhovnika in pastirja poezija in sreča. Da, slovenski njegov dom je njegova ljubezen, najiskrenejša, najgorkejša. In ko potuje v daljne dežele, ter vidi tuje narode, opazuje tuje šege, gleda lepa mesta, ne moti ga vse to: domača cerkevica mu je vedno pred očmi in domači zvon mu zvoní v največji daljavi. Pride v tuje družbe in v tujem jeziku se oglašá tudi on naznanjajoč, da je deležen svetovne omike: tu govori o svojem malem narodu tako, kakor bi boljšega in znamenitejšega ne bilo na svetu. Občuduje velikanski napredek drugih narodov, bavi se ž njihovim slovstvom, uči se njih véde: a ko stopi v nedeljo na prižnico in vidi domači svoj narod pred seboj, tu mu je srce polno ljubezni, saj to je njegov narod, njegova čeda, njegovo veselje, njegova ljubezen. Francoz se kar navduši, ko sliši ime svoje domovine, pretrese ga, ko mu udari na ušesa beseda „France“ ali „patrie“: enako je slovenskemu duhovniku ime domovine častitljivo, navdušujoče, lepo, mило, skratka: ime je njegove zemeljske ljubezni. On ne ljubi niti žene, niti svoje dece: vsemu temu se je takrat odpovedal, ko si je izbral drugo ljubezen, ljubezen do Boga in do čede svoje. On ne ljubi pretirano svojih sorodnikov, dobro vedoč, da se je tudi njim odpovedal, ko se je zaročil s cerkvijo

božjo. A tembolj ljubi svoje ovčice, svoje duhovne otroke, ljubi svoj rod, svoj dragi slovenski rod. Nekaj mora že po naravi človek ljubiti tu na svetu; njemu ne more ostati srce prazno, ki je ustvarjeno za ljubezen: kaj more duhovniku biti bolj v sreču, kakor prav ona ljubezen, katero mu nakladata stan in narava sama, to je ljubezen do svojih rojakov.

Zlasti je pa treba nekaj opomniti, kar je za naš dokaz velevažno: duhovnik ima ljubezen do svojega naroda v svojem sreču in to ljubezen on Bogu daruje, krepča in oživlja v molitvi za svoj narod. Da, to je najlepši in najboljši izraz njegove ljubezni: molitev. Saj ljubezen ni kakor mrtvi kamen brez življenja; ljubezen je močan plamen, ki plapolja kvišku; ljubezen do naroda teži proti nebu, proti Bogu — očetu vseh narodov. Duhovnikova dolžnost je moliti in Bogu darovati, moliti in darovati za čedo svojo. Ali se ne dviga moč njegove molitve pred božji prestol prav za njegov narod? In ko opravlja sveto daritev: ali ne prosi Boga milosti, sreče in vseh dobrot za svoj ubožni narod? To je njegova ljubezen, tiha in skrita, svetu in ljudem nepoznana, a znana v nebesih. Iz male sobice duhovnikove, izpred oltarja se dviga ljubezen kvišku, in tej ljubezni se ne dá primerjati nič na zemlji. Pa tudi mora tako ravnati, da izpolni pred Bogom svojo mašniško dolžnost. Seveda svet tega ne vidi in največkrat tudi ničesar ne slutí. Zakaj svet pozna drugačne izraze čistega rodoljubja. Narodu v čast ali kakemu veljaku v slavo se napravi slovesnost, napravi krasna gostija: gosti se blišče v krasnih opravah, mize se šibé zaradi posod, napolnjenih z najbolj izbrano vsebino. Pojedina je, da ni take. In dvigne se govornik, natoči si čašo, in natočijo si jo drugi, drago vino šumi in se razliva v podložene posodice; tudi govornikovo srce se tako zliva v šumeče besede, in „Živela domovina!“ zaori po sobani. Izvrstna narodna veselica! In govornik v tej izborni družbi se obrne na duhovščino. Duhovnika tu ne vidiš nobenega: groza! tako nenarodna, tako brez-narodna je duhovščina! In zabavljuje leté od ust do ust, kakor bi vršale ostre puščice. A kaj duhovnik? Morebiti prihajajo zamolkli glasovi od šumeče veselice i v njegovo sobo: tu opravlja svojo večerno molitev, tu opravlja svoje jutranjice, tu kleči in dokončava svoje premišljevanje. In ko odpira pred Bogom svoje srce, tu se mu odtrga iz sreča — prav iz dna sreča — pogostoma vzdih: Bog obvaruj, Bog blagoslovi mili moj slovenski narod! Molitev pa predira oblake, Bog usliši molitev svojih služabnikov. Sedaj naj odgovoré rodoljubi katerikoli: kdo ima rodoljubje v sreču? kdo narodu več pomaga? No,

naj očitajo duhovniku nenarodnost! To očitanje lahko prenaša in se tolaži: Ne vedó, kaj delajo.

II.

„Ali ne bilo bi dosti, vse vesele in žalostne prigodke svoje domovine v srečú čutiti, in ji vse dobro in koristno iz srca želeti; dober deželan je tudi pripravljen, z besedo in z dejanjem v potrebi svoji domovini po moči pomagati, in skrbi, da se odvrne vse in obvaruje vsega, kar bi ji bilo škodljivo in nevarno. Tudi s tem skazujemo domovinsko ljubezen, da radi in radovoljno vse storimo, kar srečo domovine povišuje, in si prizadevamo, vso škodo od nje odvrniti.“ Tako piše naš voditelj Slomšek in taka načela priznava vsak slovenski duhovnik za svoja načela. Da, tudi delati je treba za narod in sicer za pravo njegovo srečo. Duhovnikov posel je ta, da neposredno deluje za narodovo srečo. Poudarjam: njegov posel je to, njegov stan mu veleva tako ravnati, za to je odločen in izbran. Ako ima vrhu tega še sam gorečnost, potem živi do cela samo za bližnjega. In sedaj si oglejmo to rodoljubno delovanje slovenske duhovščine in presodimo, koliko je vredno njeno rodoljubje!

Težko, da bi kdo hotel ceniti duhovnikovo delovanje, ako bi omenjal njegovo delovanje na prižnici in v šoli. To je dolžnostno opravilo, rekó, katero opravlja, ker mora, in tako opravlja, kakor se mu zdi primerno. Pa recimo, da hoče duhovnik goreč biti na obeh krajih: ali nima tu najboljše prilike, — skoro bi rekel — ali ni primoran uspešno delovati tukaj za svoj narod? Kateri drugi stan deluje enako, sploh, kateri pač more enako delovati? Učitelj deluje, pa samo za otroke; zdravnik deluje, pa samo v prid nekaterih: duhovnik pa deluje vedno za vse. Na prižnici je za vse, v spovednici je za vse, vsem mora biti vse. Oglejmo si sicer najbolj skrito, vendar najuspešnejše duhovnikovo delovanje za narod svoj v spovednici. Nihče ne more reči, koliko je dolžan duhovnik storiti na tem svetem mestu kot sodnik in zdravnik, zato je njegovi gorečnosti izročeno širno, širno polje, da uči, da zdravi, da pomaga, da tolaži, da otima. Lahko rečemo, da nobeno delovanje ne sega tako globoko narodu v življenje ali v sree, kakor goreče oskrbovanje tega svetega zakramenta. Koliko zmot se odpravi, koliko sovraštva se poravna, koliko škode se povrne, kolikokrat se ohrani domači mir, koliko zakonskim ljudem se pomaga do edinosti, koliko se jih otmè obupu in popolnemu propadu! Zlasti še, ako je vernik na smrti postelji. Pač mu je na strani tudi zdravnik, toda koliko premore njegova vednost? Čez prag našega življenja ne sega. Tu pa pomore duhovnik s svojo oblastjo in s svojim

srcem. Kakor vzame mati bolno dete na svoje roke, pritiska je k sebi ter mu hoče navdihniti iz svojega srca življenja in moči, tako se tudi duhovnik prisloni k bolniku, njegovo sree vzame v svoje roke, da je ozdravi, utrdi in okreпча. Ko ruje smrtna sila v žilah bolnikovih, ko ga pretresa in davi smrtna koščena roka, tu vzdržuje duhovnik bolnikovo nado in bolnikovo ljubezen do Boga s svojo tolažbo in svojo molitvijo. Tako je duhovnik narodu podpora v najhujših trenutkih. Kolikokrat pride duhovnik obiskat bolnika, kolikokrat se trudi, da bi mu vdahnil poguma in novega upanja, bolnik pa ga pričakuje željno in zveseli se njegovega pozdrava. Z ženo in otroci govori mož ljubeznivo in skrbno: a kar mu je v duši, tega ne zve nihče, to zve poslanec božji. S svojeci govori o svetnih in časnih, o minljivih vsakdanjih stvaréh: o sebi, o svojih potrebah in težavah govori le duhovniku. In tak človek, ki nosi — da tako rečem — srce in dušo svojega naroda v svojih rokah, tak človek, da bi bil breznaroden? Kdor to pravi, kaže, da duhovnikovega dela kar nič ne pozna. Le glejte duhovnika slovenskega, kako spremlja narod svoj na vseh potih, od mladosti do starosti, v nevarnosti in v zložnosti: povsodi ga spremlja duhovnik in živi ž njim, ž njim čuti, misli, želi. Breznaroden je duhovnik, ki novorojenčka kot novega uda božjega kraljestva prerodi in ga na svetem kraju pozdravi? In on da ne bi imel ljubezni do roda domačega, ki kliče blagoslov božji nad zaročenca?

Pa čemu bi to dalje razkazoval, kar je vsem dobro znano! Le malo še poglejmo onega duhovnika, na katerem leži peza duhovnega pastirstva, duhovnika zunaj na deželi, recimo, kje v hribih, oddaljenega od človeškega gibanja, pehanja in letanja. Tu v sredi svoje čede nima drugega zanimanja, drugega teženja, kakor srečo svojih ovčie. Vse, kar se godi v fari, kar jo tlači, kar jo osrečuje, vse se steka v njegovem srcu. Vse prihaja k njemu: prvi vprašat, drugi naznanjat, tretji tožit, četrti iskat pomoči v telesnih boleznih, peti v dušnih itd. Tako je on duša v soseski: in tak mož da ne bi vedel, kaj je narod in ne poznal ljubezni do njega? Da, vém kaj govorim, in govorim zavestno, s ponosom: Res je, da kaže skoro vsak korak duhovskega delovanja njegovo ljubezen do naroda.

Kakó je v istini s slovensko duhovščino, to vedó vsi. Kar sem govoril tudi sploh o duhovniku, to velja tem popolneje o slovenskem, kjer je vsaj sedaj še življenje dobrega naroda najtesneje spojeno z duhovnikom. Zato je pa po naši domovini toliko zanimanje za novega župnika: kdo bode, kakšen je, kdaj pride? tako se poprašujejo dolgo,

predno pride. Ako bi ne bila župnikova osebnost tako važna za življenje in delovanje naroda, gotovo bi ne bilo ljudem toliko na tem, marveč vse eno, bodi kdor koli. — Preveč nečem tega poudarjati, ne, kakor da bi ne bilo resnično, ampak ker bi utegnilo žaliti druge stanove. A nihče ne more zameriti, ako poudarjam d o m o l j u b n a d e j a n j a duhovnikov, katera se bodo ohranila v spominu poznih potomcev. Kakšen pomen ima duhovščina v slovenskem slovstvu, to je bilo že mnogokrat razloženo: nikomur ni neznano, da je bila velika večina naših pisateljev in je še vedno duhovskega stanu. Pa tudi v ustanovah, v dobredelnih napravah so duhovniki na čelu drugim stanovom. Koliko dijaških, koliko farnih ubožnih ustanov je od duhovnikov! Ako bi našteval naše slovenske dobredelne zavode, našel bi, da so večinoma delo duhovnikov. Vsakdo se lahko prepriča, da večina izmed današnjih podpornikov dobredelnih naprav so prav duhovniki. Namen naš ni ta, da bi našteval imena, ker marsikoga to žali, a istino radi in z veseljem poudarjamo. Nikakor pa ne zaničujemo s tem posvetnih ljudi, ampak le pokazati hočemo, da živi naša duhovščina res za narod. Več ne more od nje po pravici nihče tirjati.

III.

A nekje drugodi je najhujši kamen izpodtike, in sicer v tem, da cenijo duhovniki vero više od narodnosti. V tem se vidi — pravijo — da jim je narodnost le postranska stvar. Vprašajmo se: kako je neki z vero in narodnostjo skupaj?

Narodnjaki v „absolutnem“ pomenu imajo narodnost za prvo stvar. Sklepajo pa tako: Prvo in najvažnejše je, da smo rojeni. Rojeni pa smo kot Slovenci. Torej smo poprej Slovenci, kakor kaj drugega. Vera pa se podá človeku še le pozneje; človek je lahko kristijan, ali mohamedan, ali kaj drugega. Torej je vera še le na drugem mestu, za narodnostjo. — Tako učé narodnjaki te vrste. Pa tako sklepanje je napačno. Res je, najprej smo rojeni; a da bi Slovenci bili, to ni prvo v naši naravi. Od starišev ima novorojenček človeško naravo in nič drugega, nikakega slovenstva, niti nemštva. Slovenski otrok se izredi lahko po nemško in bo zagrizen Nemeč. Nobena govornica nam ni prirojena, treba se je je navaditi. Drugače je z vero. Vero sprejmemo takoj s svetim krstom, torej smo takoj po krstu kristijani, imajoči milost božjo, tri božje čednosti in darove sv. Duha. Pa ako se na to tudi ne oziramo, pomislimo to: Otrok se rodi najprej kot s t v a r božja, ker Bog ima do nas prvo pravico, potem še le smo državljani, ker svet ima do nas pravico na drugem mestu. Prvo dolž-

nost ima človek do Boga, drugo do ljudij, torej je tudi vez človekova z Bogom prva, potem še le vez z ljudmi. Vera pa ni nič drugega, kakor nravna vez človekova z Bogom. Narodnost pred vero staviti je prav tako, kakor staviti stvari pred Boga. In ne moremo si kaj, da povémo naravnost: Narodnost staviti pred vero je res nekako obževanje naroda in zaničevanje Boga, torej gotovo že po naravnem zakonu jako pregrešno.

Ako bi se potrudili pretirani narodnjaki, da bi natančno premislili, kaj je vera, sodili bi vse drugače. Prav jasno more vsakdo razvideti, kaj smo dolžni veri in kaj narodnosti, ako si mislimo posebne vzglede ali slučaje. Recimo, da bi zapovedovala kaka druga vera, naj nimamo nikake brige za svoje rojake, vsak naj skrbi edino le zase . . . : ali bi ne potisnila taka vera narodnosti popolnoma v kót? Ali bi ne bila taka vera poprej nego narodnost? Ako bi pa sprejeli načelo nekaterih narodnjakov in ako bi rekli: „Za vero se ni treba brigati, ampak samo za narodnost“: kaj bi bil ta nauk drugega, kakor nekak verski (bolje neverski) nauk, pripadajoč med verske, ne pa narodnostne stvari? Za Boga! vprašam vas vse take narodnjake, ki tako govorite: Ali ne vidite, da je tako misliti — nespamet? Vera se mora staviti po svoji naravi — ker smo ljudje — v prvo vrsto, ne za narodnostjo. Če pa kdo pravi: „Jaz vere ne cenim nič, pač pa cenim narodnost jako“, tedaj ni on pokazal drugega, kakor da ima napačno vero, napačno mišljenje. Kristijan n. pr. vé, da mu veleva njegova vera ljubiti narod svoj, in ljubi ga zaradi Boga. Kaj pa narodnost veleva in uči? Pa recimo, da tudi narodnost uči, in sicer ljubiti narod ter njegovo last. Potemtakem mora Turek ljubiti mohamedansko vero, Dahomejec dahomejsko, Laponec laponsko . . . nikakor ne zato, ker je prva ali druga prava, ampak ker je narodna. In vsa pregreha ter vsa spridenost kakega naroda bi se morala tudi ljubiti, ker je narodna last. Ali ni to dosledno? Absolutna narodnost ne pozna ne resnice, ne pravice, pozna le samo sebe in ta (nestvor) naj bi bil občno in prvo načelo za mišljenje in delovanje naše? Zares, pameti se pravi bítí v obraz, ako kdo govori o narodnosti kot prvi stvari in o veri kot drugi. Vera, to je naše mišljenje, želenje in hotenje, narodnost pa je samo eden izmed mnogih predmetov, na katere moramo misliti, ozirati se, ljubiti jih in gojiti. Oni nauk je prav tak, kakor ko bi kdo rekel: Tvoji lepo počesani lasje, ki se tako lepo usipljejo po tilniku, to je prva stvar tvoje glave, druga pa so možgani.

To kratko premissljanje je popolnoma dovelj za vsakega, ki hoče spoznati resnico in se ravnati po svoji pameti. Kako sme torej mi-

sliti in ravnati slovenski duhovnik? Ali naj svojo pamet kot noj skrije in kriči le: narodnost, narodnost, vero pa naj pusti pri miru, da ne splaši nikakega slaboverca, da mu ne vzbudi hude vesti, da mu ne prežene napuha?

Le eno ravnanje je pravo, kakor je le ena resnica: Bog nam mora biti pred stvarmi, vera pred narodnostjo!

In še to! Kričati javno „narodnost“ — v srcu pa ne imeti vere in ljubezni do Boga, to se pravi slepiti ljudi in sebe. Narodnost naklada dolžnosti in med temi je prva ta, da ohranimo narodu njegovo najdragocenejše duševno imetje — njegovo vero. Pustite narodu srečo: srečo svojo je imel do sedaj v svojem srcu, ko je hranil v njem živo vero. Vera mu je odpirala pot do Boga, in Bog je bil narodov zaklad. Ne jemljite narodu Boga! Pa tudi ne jemljite naroda Bogu! Bogu je narod last, Bogu mora služiti: kdor odvrča narod od vere, odvrča ga od Boga in grozna pregreha je proti božjemu veličastvu, ako kdo jemlje Bogu, kar je njegovega. Prelepo in pa kratko nam je povedal Izveličar, kako naj ravnamo: kar smo dolžni Bogu, to mu dajmo vestno in radi, kar smo dolžni svoji veri, to izpolnjujmo; a kar smejo tirjati od nas ljudje, tega jim ne odrekajmo; dajmo narodu, kar je narodovega. Izvestno pa je, da nihče ne izpolnjuje stalno in vestno dolžnostij do naroda, ako jih ne izpolnjuje do Boga. Pravica je podlaga vsemu dobremu v človeški družbi: pravico torej proti Bogu in pravico proti ljudem! Naj dokaže kdo, da smo se pregrešili nad to pravico, potem naj nas obsodi. Tako umeva slovenska duhovščina svojo narodnost in tako jo hoče i nadalje izvrševati.

V. Govor.

Z a k a j s e g r e.

Jaz sem pot, resnica in življenje.

Joan. 14, 6.

Kdor se ozira v današnje boje v človeški družbi, čuditi se mora, zakaj si neki daje človeštvo toliko opraviti za nekatere stvari. Čuditi se mora opazovalec, zakaj so povsodi na vseh straneh ljudje razdeljeni na stranke. Naj začne v velikih državnih družbah, takoj najde n. pr. v naši Evropi in zunaj nje razdore. Pa to naj bi še bilo, a hujše je, da so družbe v državah samih razcepljene. Tu imamo v državnem zboru posebno dve veliki stranki: konservativno in liberalno. Isto je v deželnih zborih. Časopisje se tudi urejuje v dveh taborih: v verskem in v liberalnem. Naše družbe imajo prvi ali drugi značaj: pečajo se ali s krščanskimi načeli in z njih praktično stranjo, ali pa se protivijo neprenehoma veri in cerkvi. Enako je največkrat tudi v soseskah: ena stranka je konservativna, drži se rada starih načel in tega, kar so od nekdanj ljudje spoznavali in rabili kot dobro; druga pa hoče vse podreti, kar je bilo nekdanj, in same novotarije stavi na njih mesto. Celó v družino se je zajedla ta razdvojenost: žena ljubi in ceni vero, mož pa jo zaničuje; izmed otrok so nekateri verni in ljubijo cerkvena opravila, drugi pa ne marajo za to, in veliko prepиров, veliko needinosti je vsled tega med njimi. Kaj bi rekel: celó med posle sega ta razdvojenost in Bog vedi, kako daleč bi prišli, ko bi se ozirali, kam se je neki zaril ta črv razpora in needinosti.

Zanimivo je pri tem še nekaj drugega. Ako se prepirata ti dve stranki med seboj, hoče vsaka dokazati svojo pravico. Pa s kakšnimi malenkostmi! Vsaka hoče kako posebno ali posamezno stvar izpričati, recimo, da je ta ali ona oseba poštena, da ono-le dejanje ni bilo napačno, da so ti-le nameni najboljši itd. Tako n. pr. v politiki: konservativna stranka trdi, da le ona zna pametno gospodariti in narode osrečevati, liberalna zopet trdi, da le ona skrbi za pravi napredek, torej tudi za pravo narodovo srečo. In vendar je možno, da se godi narobe: da konservativna stranka *A* slabo gospodari in da slučajno liberalna stranka *B* dobro gospodari. Pa zaradi tega more še vedno stranka *A* boljša, poštenejša in prava stranka biti, a stranka *B* na-

pačna in malovredna. Torej tu velja vprašanje: Za kaj se neki gre v teh bojih in v teh raznih naporih? Odgovarjam, da ne za malenkosti, ampak tu se gre 1. ali za Kristusa ali proti Kristusu, 2. ali pripozna človek gospodarja nad seboj in se mu ponižno, pokorno ukloni, ali pa ga ne pripozna. Za te reči se gre in za nič drugega. Kristus je rekel: Jaz sem pot, resnica in življenje, in s tem je izrečeno, da imamo le eno pot, le eno resnico in eno življenje — Kristusa, kdor ni ž njim, je proti njemu. Zanj se torej gre in za našo pokorščino proti njemu.

I.

Prav lahko se zgodi, da si izbere ob volitvah — recimo — konservativna stranka moža, ki pri mnogih volilcih nima zaupanja. Kdo neki pozná vse ljudi? Tako se lahko zgodi tudi pri izbiranju kandidatov, da se urine kak mož dvomljive vrednosti. Zaradi tega se vzbudi mnogo nevolje: ne samo, da delujejo mnogi proti temu možu in sicer tudi dobri, pošteni volilci, marveč tudi proti stranki sami se sliši mnogo nepovoljnih glasov. Stvar se zanese tudi v liste in tukaj se bije hud boj za tega moža in proti njemu. Nasproti pa se primeri lahko, da je druga stranka izbrala moža, ki je v marsikaterem oziru dober in ima mnogo volilcev zase. Tudi okrog njega se suče boj in sicer ga pobivajo mnogokrat zaradi drugih vzrokov, kakor je potrebno, pa tudi potegujejo se zanj zaradi vzrokov, ki nimajo z osebo sólo ničesar opraviti. Kaj odločuje tedaj v boju? Največ stranka, katere se je kdo oklenil. In tako je v sto drugih slučajih. Mnogo prepira za malenkostne stvari, a redkokdaj se vprašajo, zakaj je pravo za pravo boj med nami. Ko bi hoteli misliti, spoznali bi, da se gré za vse kaj drugega. Za kaj neki? Pravijo največkrat, da se gré za stranko in za njen dobiček. Ne tajimo, da je mnogokrat res to vzrok, a naposled je vendar težko, da bi imela pri kaki stvari kar cela stranka gmotni dobiček. Še manj more biti vzrok oseba: navadno se zaradi ene osebe ne brigajo ljudje dolgo časa. Torej ne more biti vzrok nič drugega, kakor načelo; to veže in druží ljudi med seboj. Neko skupno načelo mora torej družiti konservativce in enako druží le načelo liberalce. Družba mora imeti neko skupno podlago — enako prepričanje — na kateri sloni, imeti mora tudi enake ali skupne težnje in namene. Le oni se more družiti z drugimi v take družbe, ki stoji na istem prepričanju in le oni se more oklepiti trdno kake družbe, ki hoče doseči v njej isti namen, kakor ga hoče doseči družba. Kako bi moglo biti drugače? Prepričanje pravih konservativnih družb mora biti versko, ako je sploh kako prepričanje.

Prepričanje liberalnih družb ne more biti drugačno, kakor cerkvi sovražno, ker sicer bi ne bilo nobenega vzroka, zakaj bi se ob vsaki priliki ustavljali cerkvi in njenim željam. — Posebno oster je dandanes politični boj med konservativno in liberalno stranko. Nasprotje med obema je toliko, da ne morem nobenega drugega primerjati ž njim. Nasprotje med narodi je dandanes veliko, a izkušnja je pokazala, da je še večje med konservativci in liberalci. Liberalni Francoz sovraži Nemca, še bolj sovraži domačega vernega katoličana. Tudi drugodi je tako. Torej pravimo po pravici, da je to nasprotje največje. Ne-prenehoma imajo liberalci kak povod, da se zadevajo ob konservativce, niti las ni dober na njih. Ako bi hoteli verjeti liberalnim časopisom, morali bi misliti, da ni bolj neumnih ali bolj hudobnih ljudij na svetu, kakor so verni konservativci. In vendar je prav gotovo, da so dobri in pošteni ljudje, vsaj večinoma; le eno napako imajo, to namreč, da so verni. Kako lahko bi pustili časnikarji one praske in bi rekli samo: Vi ste verni, vi ste cerkveni, zato ste nam groza in gnusoba. Vsaj jaz bi naravnost tako povedal: Spoštujem Vašo osebo, a Vaša nevera mi je groza. Tako je n. pr. tudi pri nas na Slovenskem. Koliko preprirov in prask je bilo pred nekolikim časom! Časniki so kar pihali in vzburljali ljudi ter vzbujali politične strasti. A vse te prepire bi bil vsakdo lahko spravil v dva stavka: Ti si veren in cerkven, jaz nisem; zato ni med nama mirú in sprave. Zakaj vsakdo je mogel izprevideti, da se ne gré za ničvredne besede ali vsakdanje šale, ampak za važnejša vprašanja, in ta so verska.

Kjer se to nasprotje zajé v narod, kjer so dobri verniki in tudi hudi neverniki, tam prevzame to nasprotje človeka popolnoma. Proti-verski človek n. pr. ne more nikakor trpeti vernega. Morebiti ga zaničuje, ker se mu zdí nizek in slab zaradi vere; ali ga pa sovraži, ker mu je v nekako očitanje, češ, da je sam že zapravlil vero svojo. Nasproti pa tudi verni človek ne more trpeti neverca. Zakaj verniku je vera najvišja stvar; kdor zaničuje vero, ta greši jako po njegovih mislih, on je velik sovražnik sreče človeške, ker jo pokončuje ne samo za tukajšnje življenje, ampak tudi za prihodnji svet. Ako je storil kdo kaj proti narodnosti, delal je res napačno, a vendar je ta stvar samo časna. Kdor pa dela proti veri, dela proti večnosti. Zaradi tega je prav versko nasprotje tako veliko. Lahko se iz tega vidi, da ni vera malenkostna, ampak neizrekljivo važna stvar, da jo imajo vsi zavažno, bodisi prijatelji, bodisi nasprotniki. Malenkostim nikdo ne nasprotuje ostro, drugače pa imenitnim naukom.

Za kaj se torej gre? Ali ne za vero in nevero? Vera in nevera — to je znamenje velikih strank v celotni državi; vera in nevera cepita može istega naroda, časopise, knjige — vsega razdora je kriva nevera, prikrita ali očita. Tudi pri nas Slovencih se gre za isto stvar. Mnogi trdé, da jim je vera nad vse; drugi jo sicer ne pobivajo povsodi in naravnost, a večkrat pokažejo, da bi jo radi odrinili na poslednje mesto. Ob vsaki priliki šine ta razlika na površino, ni je moči prikrivati.

Vera je pa le ena prava: Kristusova. Kdor ima vero, ta se druží s Kristusom in hoče biti njegov prijatelj. Zaupanje ima do njega, tudi ljubi ga ali ga ima v srcu. Kdor ima vero, ima nekako Kristusa v sebi, njegovo življenje, njegove nauke in vzglede. In prav Kristus nam je tako važen, da nas popolnoma prevzema, ako vanj verujemo.

Kristus je nam reč pot, ki vodi v življenje; to se pravi: on nam kaže pot do življenja; in ne samo to, on je pot sama, po njem — z njegovimi pomočki moramo hoditi in edino le njega se oklepati. Nihče ne sme Kristusa zanemarjati, ako neče zapraviti večnega življenja. Kdor ni hodil po tej poti, kdor ne vstopi v večnost skozi njega kot vrata, ne pride v življenje.

Kristus je resnica. On ni le učil resnico, ampak je tudi živa in bistvena resnica, ki se je v njem razodela. On je prišel na svet in ž njim je prišla resnica. Nihče nima resnice, nihče je ne spoznava, kdor njega ne spoznava. Kdor zanemarija vero, zametuje resnico, Kristusa. Kakor pravijo ljudje, da delujejo za resnico, tako rečemo lahko mi, da delujemo za Kristusa.

Kristus je tudi življenje. Smrt pomeni veliko zlo, veliko nesrečo, včasih pogubo; življenje je naša največja dobrota tukaj na zemlji. Kdo pa ne vé, da nimamo življenja sami iz sebe, ampak iz Boga! Še bolj pa imamo pravo nadnaravno življenje iz Boga. To nam je dal Kristus. Kdor hoče imeti pravo življenje tukaj, zlasti pa v večnosti, mora je zajemati iz Kristusa, ki je živa vinska trta, verni ljudje pa so njegove žive mladike. Kdor izgubi Kristusa, izgubi to življenje in tako izgubi svojo prvo in edino srečo.

Pot, resnica, življenje — to pa obsega vse naše svetne in duševne stvari tukaj na zemlji in v večnosti. Kjer se torej suče boj za vero in proti njej, tam se bíje boj za Kristusa in proti Kristusu. Enako je tudi v vseh drugih naših bojih. Nekateri ljudje so prijatelji Kristusovi in razodevajo to ob vsaki priliki, drugi pa niso; eni delajo vedno zanj, drugi pa vedno proti njemu.

Čemu bi se torej prepirali zaradi nepotrebnih, malih rečij? Zakaj ne povemo naravnost, da smo Kristusovi prijatelji ali pa njemu nasprotniki!

Ko bi bili ljudje odkritosrčnejši, bilo bi mnogo manj prepиров, manj besedovanja med njimi. Kdor je Kristusov, tisti se oklepa njega, kdor je Kristusu nasprotnik, on sovraži njegove služabnike. Oba sta ločena. Med Kristusovimi prijatelji in nasprotniki ne bode nikdar prijateljstva. To je Izveličar sam napovedal. Kdor zahteva med dobrimi in slabimi verniki prijateljstvo, ne vé, kaj zahteva. Kdor misli, da more obveljati popolna edinost in ljubezen med sinovi istega naroda, naj imajo katero koli versko prepričanje, ta ne vé, kaj govori, kaj zahteva ali pričakuje. Tak človek prezira, za kaj se gre. Torej za vero in za Kristusa se gré v naših družabnih in posameznih bojih. Kjer je predmet boju ali prepiru tako velik, tako imeniten, tam izginejo in se poizgubé vsi drugi oziri. Naj bi se v tem čim dalje bolj zjasnilo!

II.

A zakaj bi se ne oklenili vsi Gospoda, zakaj bi ne verovali vsi vanj in zakaj bi ga ne ljubili: saj je že po svoji človeški natori bil največji dobrotnik in prijatelj človeštva! Gospod ne odvrča nikogar od sebe, ampak vse kliče in vsem ponuja svoje prijetnosti in sladkosti. Nihče ne more Gospoda sovražiti zaradi kakega vzroka, povsodi bi mu morali povračevati ljubezen z ljubeznijo. Vzrok mora biti torej notranji, mora biti v naravi človeški. In res nas uči vsakdanja izkušnja popolnoma jasno, da je v človeškem sreju vzrok, da se ustavlja Kristusu.

Prav gori smo povedali, kaj je Kristus: on je pot, človek naj bi se njega oklepal. A narava naša hoče sama hoditi, samostojna ali samosvoja hoče biti in se neče uklanjati božji oblasti. Recimo kratko: n a p u h človeka zadržuje in ga odvrča od Kristusa. O koliko bi jih imelo vero, koliko bi jih hodilo za Kristusom, ko bi ne vladal napuh v njih sreih. Kako dobri prijatelji bi bili cerkvi, kako vneti za sveto stvar božjo, a napuh jih odganja od Kristusa. Za drugim nečejo hoditi. „Ne bodem služil“, kličejo! Koliko narodnjakov se ogiblje svetih zakramentov — zaradi napuha! Kolikokrat se zapletejo v boje z duhovniki, koliko jim nasprotujejo, koliko jih zaničujejo in zaradi njih tudi v obče vero — zaradi napuha! Kolikokrat opusté božjo službo in se odtegujejo cerkvenim opravilom, zato, ker so napuhneni in jih je sram z navadnimi ljudmi častiti Boga. Da, Kristusa in njegove poti se sramujejo, zaradi tega se mu upirajo in bojujejo se proti

njegovim zvestim spoznavalcem. O, ko bi izginil napuh iz srč omikancev, koliko lože in preje bi se oklenili svete vere! Seveda Gospod pravi: „Kdor hoče moj učenec biti, naj zataji sam sebe, naj vzame svoj križ na rame —“, s tem se ne vjema napuh. In prav ta je največji nasprotnik veri. Resnico bi še marsikdo pripoznal, a ponižati se ne mara. Kdor se ne ozira na to stran človeškega srca, ta ne umeva, kako je z vero pri sedanjih omikancih. Ne sme si misliti, da je ta ovira majhna. Napuh je mnogokrat brezmeren. O, kaj bi raji mnogokrat pretrpel človek, kakor se le malo udal v svojem ponosu! Da, naj bi mu sam pekel grozil pogubo, ne bi se udal. Tako globoko je zabredla naša narava v napuh. Čim bolj človek napreduje v nekaterih ozirih, tem večji je v obče napuh. Pametna vzgoja bi v tem mnogo pomagala: sedanja pa vzgaja navadno ne samo v obče zavedne ljudi, ampak žal le preveč samozavedne, ponosne in ošabne.

Pamet nam je dana, da spoznamo resnico. Resnica je neprecenljiv dar za človeka. Iz v e l i č a r sam se je imenoval resnico, ker je bil v istini razodeta resnica sama. Mnogi ljudje imajo močen nagon po resnici, večina je pa malomarna. „Bodi tako, bodi drugače — vse eno je,“ tako sklepajo. A toliko več jim je na tem, da imajo kaj drugega: imetje, bogastvo itd. Njih duševne oči se ne veselé, da bi gledale resnico in njeno lepoto, tembolj se veselé njih telesne oči, da bi gledale zunanjo, tvarinsko lepoto in krasoto. Nimajo poželenja po znanju, pač pa po imetju. Resnici se upira p o ž e l e n j e o č i j. In kakor se upira poželenje očij resnici v obče, tako tudi posebej še razodeti božji resnici, upira se K r i s t u s u. Zakaj je dandanes tako malo zanimanja za vzvišene predmete, za modroslovje, za vero, za umetnost, zlasti za krščanske vzore in predmete? Ljudje težé po gmotnem bogastvu, duševno jim ne zadostuje. Zaradi tega je toliko govorjenja in pisanja o narodnem imetju, o narodnem gospodarstvu, o raznih pomočkih, da kdo hitro obogati. Tako se naučé ljudje že zgodaj težiti edino le po gmotnem pridobivanju: vrednost resnice, vrednost spoznavanja jim je nepoznana. Kristus ni imel ničesar, s čimer bi bil mogel in hotel obogatiti svoje učence, kakor z resnico. In ta resnica se ponuja vsakemu, kdor zanjo mara. Kristus sam se ljudem ponuja. O, ko bi ljubili resnico, ne bilo bi toliko zadržkov proti veri, kakor jih je.

Kristus je tudi ž i v l j e n j e l j u d i j, ž i v l j e n j e s v e t a. On vliva življenje v vsakega človeka po zakramentih, sploh po nebeških dobrotah, darovih. To življenje se začne tukaj in se dovršuje v večnosti. To življenje nam daje nepopisno srečo, napolnjuje nas z ne-

izrekljivim veseljem, sploh blaži našo plemenito naravo. A vsakemu ne ugaja táko veselje; zanjo nima čuta, zdi se mu prazno, ničvredno. Le eno veselje mu res nekaj velja, in to je veselje čutno, ono, ki draži živce, ki te prijema in razvnema, veselje za grlo in želodec, veselje v mesenosti. Tisto veselje mu nekaj velja, po katerem vsa telesnost hrepeni in za katerim teži z veliko silo. Kdo ne vé, da čutno vživanje in veselje zares odvrta človeka od vere in Kristusa? Že sv. pismo pravi, da živalski človek ne umeva tega, kar je duhovno. Izkušnja potrjuje, da nobena stvar tako ne oslepi človeka v verskih rečeh, kakor čutno uživanje. Kdor se mu vdá, on žrtvuje vse, in večnost mu ni mari. Niti umeva ne tak človek, kako morejo drugi še imeti skrbi in misli za take reči. Tako n. pr. je dandanes. Čutno uživanje napreduje od dne do dne, vedno se dobivajo in razlagajo novi načini, po katerih se pride do uživanja. Vsak letni čas, vsaka doba, vsak kraj hoče imeti svoje posebno uživanje. Kako se trudijo tudi mnogi, da bi pridobili vedno več drugih za uživanje! — Nekdaj n. pr. so imeli naši dobri kmetje svoje veselje, kadar je bila kakšna lepa cerkvena slovesnost. Na to so se pripravljali, o tej so dolgo poprej govorili in zopet so se o njej pogovarjali, ko je minula. A sedaj se nekaterim zdi, da naj se navadijo javnih veselí, iger, zabav, lepih govorov, petja, sladkega vina in česar je še treba. Kam mora priti narod po tej poti? Praviš: narod se mora vzbuditi, mora se zavedati, kdo in kaj je, narod je treba privaditi takega življenja, treba mu je vlti v pamet in v srce oliko. Táko delovanje je mnogim narodno delovanje. A kaj se s tem doseže? Izkušnja uči, da taki ljudje nimajo veselja za cerkev in molitev, tudi ne za resno delo, zlasti ne za težko delo svojega stanú ali poklica. O, ko bi pomislili! S takim ravnanjem navadite ljudi uživati, razveseljevati se in čas kratiti in denar zapravljati, vadite jih polagoma vero zaničevati, Kristusa prezirati, za njegov nauk in za njegovo izveličanje se ne brigati. Táko delovanje ni težko: za táko stvar je lahko ljudi pridobiti. Toda s tem se niso ljudje povzdignili, ampak pokvarili. Oni pa, ki so nasprotniki Kristusovi, umevajo kaj dobro, da se z uživanjem in razveseljevanjem človek najbolje odtrga od vere.

Kako jasno se vidi iz tega, za kaj se gre! Nikakor ne v resnici za osebo, nikakor ne za ničvredne besede, nikakor ne za druge malenkosti. Res se zdi, kakor bi se bojevale stranke za razne vsakdanje stvari, a v resnici je vzrok bojov vera — nevera, Kristus — nekrščanstvo. Tu naj se zjasni, tu delajmo, tu zmagajmo, in strank ter preprirov bo konec.

VI. Govor.

Mir in sprava.

Ako je mogoče, kolikor je pri vas,
imejte mir z vsemi ljudmi.

Rim. 12, 18.

Velika sreča za ljudi je mir, velika nesreča pa je nemir. Zato je Izveličar prišel oznanjat nam mir, in imenoval se je tudi kralja mirú.

Mirú si želé in so potrebni posamezni ljudje, kakor tudi celi narodi. V miru se vrši napredovanje, nemir pa razdira. Mir imenujem — slogo, nemir pa — neslogo in razdor. Mir uživam takrat, kadar me nikdo ne moti in zavira, kadar delujem brez izpodtike po svojih načrtih. Nemir mi napravljajo drugi, ki hočejo zavirati moje delo, ki se mi ustavljajo ali mi hočejo celó škodovati. Sloboda in mir sta v tesni zvezi. Ni pa že takrat nemir, kadar se ljudje jako trudijo za kak predmet, kadar drug drugega opominjajo, svaré ali vsaj poučujejo; ni takrat nemir, kadar se kaj slabega odvráčuje in zavira. Nemir izvira iz slabih ljudij: slabi imajo nemir v srcu in delajo nemir tudi drugim; dobri pa imajo mir z ljudmi in z Bogom.

Slovinci potrebujemo neobhodno za napredovanje notranjega mirú. Ako se cepimo v razne stranke, slabimo se, ker razkosavamo moč narodovo. Zlasti pa se slabimo, ako sta si stranki nasprotni. Ako gresta dva bojna oddelka v boj in se borita skupno, ima sovražnik hudega in nevarnega nasprotnika; ako se pa bijeta ona oddelka sama med seboj, ni se treba truditi sovražniku za zmago. Ako bodemo Slovenci vedno tako razcepljeni, kakor smo bili poslednji čas, prišli bodemo tujcu pod péto. Ali naj se le za to trudimo, da se med seboj bojujemo, rane sekamo in zdravimo, a duševni in gmotni napredek pustimo v nemar?

A kakó naj pridemo do mirú? Oni gnili mir nam nič ne pomaga, ki je nekaternikom posebno pri sreu, ta namreč, da bi vedno le molčali in povsodi to odobraval, kar vidimo in slišimo, bodisi dobro ali slabo. Priti moramo do pravega mirú. Pa kako? Ali smo mi, slovenski duhovniki, pripravljani skleniti mir? Da, vselej in jako radi. Saj nas tako opominja apostelj, kakor smo slišali preje. Ne samo to, tudi želimo in prosimo mirú, pravega mirú. Kakó naj sklenemo oni mir?

V tem-le govoru, ki je poslednji v tej vrsti, bomo razpravljali pogoje, možnost in koristi miru, pravega in stalnega miru, da se tem bolj vsi zanj ogrejemo in si ga zaželimo.

I.

Najprej treba pojasniti, kakó si želimo miru duhovniki. Nikakor ne kot stranka. Slovenska duhovščina ni nobena stranka. Napačna politika nekaterih narodnjakov in kratkovidnost ali pa hudobnost nekaterih časnika je kriva, da imajo v resnici mnogi duhovnike samo za neko stranko med drugimi strankami. A zopet in zopet je treba poudarjati, da duhovništvo ni nobena stranka, duhovništvo je za vse katoličane, za katere naj dela in se trudi, kolikor more. Razširjali so prej omenjeni časnika zato ono mnenje, da bi potem duhovništvo tem lažje napadali. Ako je namreč duhovništvo stranka, sme se ž njo ravnati kakor z vsako drugo stranko. Ako so se tu pa tam ozirali na duhovništvo, delali so tako, ker je „za njim vendar le znatna stranka, s katero je treba računati.“ Duhovništvo samo na sebi je ustanovljeno za dobre in slabe ljudi, za omikane in neomikane, za trdnoverne in maloverne, za vse „stranke“, za vse razlike, za vsa nasprotja, za vse stanove. Duhovništvo je naravnost od Boga postavljeno in poslano med svet. Kakor mu je Gospod zapovedal, tako mora ravnati: učiti mora vse narode in vse ljudi, učiti jih, naj izpolnjujejo vse, kar je on sam naročil.

Ali more torej kdaj duhovščina drugače učiti, kakor je učila dosedaj, ali more drugačne pogoje za mir staviti, kakor jih ji narekuje božji nauk? Nikdar: zakaj ona ne stavi svojih pogojev, ampak tiste, katere narekuje božji nauk. Da bi pač hoteli izprevideti, da nam ni za svoje mnenje, ampak za božji nauk! Kolikokrat očitajo nam duhovnikom, da smo trdi, da se nič ne udamo, da z nami se ni mōči pogovoriti, da zahtevamo nepotrebne in neopravičene reči! In tem huje prijemajo zaradi tega duhovnike, ker jim podtikajo, da delajo tako po svoji glavi, da so trdovratni, vladoželjni, tudi trdosrčni. A nikdar nečejo pomisliti, od kod izvira — ne trdovratnost, ampak — stanovitnost duhovnikov. Ali smemo odstopiti le za las od tega, kar nam veleva zakon božji? Ali smemo olajševati tam, kjer ni nobene olajšave? Ali bi se ne reklo to slepariti? Ali bi se ne hlinili ljudem, Boga pa zanemarjali? V starem zakonu je Bog silno ostro prijemal in kaznoval take preroke, ki so preveč lahko razlagali božjo postavo in se tako ljudem sladkali. Prav tako tudi one preroke in

duhovnike, ki so molčali, kadar bi bili morali govoriti. Take imenuje sv. pismo „mutaste pse“. Torej naj pomislijo, more-li duhovnik slovenski drugače učiti, drugače z ljudmi ravnati, kakor mu veleva zapoved božja? Oni, ki vedno zahtevajo, naj duhovniki le milo in popustljivo ravnajo, kažejo, da nimajo prave vere, da se jim zdi vera le človeška stvar, katero sme človek zasukati, kakor hoče. Ne tako, dragi moji! Poglejte v sv. pismo, pogledajte v ustno izročilo in prepričajte se, da prav tako učimo in take reči zahtevamo, kakor je Bog sam ukazal.

A prav v tem oziru slišim tukaj ugovor svojih nasprotnikov: „Saj duhovniki sami niso edini med seboj, ne učé in ne ravnajo vsi enako. Nekateri so tako ostri, da so prav „fanatični“, drugi pa so mirni in blagi, da je kaj lahko ž njimi se pogajati. To se vidi posebno jasno pri slovenski duhovščini. Nekateri mladi kranjski duhovniki so silno trdi, bojaželjni in prepirljivi. A starejši so mirni in dobri. Štajarski in koroški duhovniki so vse drugačni: niso prenapeti, niso trdi, niso tako ločeni od posvetnih ljudij, kakor tesnoprсна kranjska duhovščina. Torej se jasno vidi iz tega, da so le nekateri prenapeti in da je treba tiste z vso silo pobijati, in jih tudi uničiti.“ Tako ugovarjajo. A razkazati te stvari ni težko. Najprej je izvestno, da smo si v bistvenih vprašanjih edini. V nebistvenih je pa lahko tudi med duhovniki razlika, in čisto naravno je to. Prvi je tršega značaja, drugi je milejši: zato se tudi zdi učenje in ravnanje prvega trše in odurnejše nego drugega. Tudi so v raznih krajih razne razmere in razne potrebe. Drugače je na Koroškem in Štajarskem, drugače je pri Kranjcih. Posebno je med duhovniki tudi ta nebistvena razlika, da se prvemu zdi potrebno delati in upirati se kakemu nasprotnemu počenjanju, drugemu pa ne, celó boljše se mu zdi ne-delati in molčati, kakor pa delati in se ustavljati krepko ter odločno. Kakó bi moglo biti drugače! Saj ne sodijo nikjer ljudje o stvareh popolnoma enako: zakaj bi morali prav duhovniki delati izjemo! Sicer je pa tudi posamezni duhovnik zmotljiv in izvestno je, da se mnogi motijo včasih v nekaterih vprašanjih in hodijo po napačni poti, posebno oni, ki se ne brigajo za glas in vodilo svojega škofa in za večino svojih tovarišev. Tudi v duhovskem stanu se nahajajo posamezniki, ki hočejo delati vse drugače kakor drugi in hočejo bolje umevati kako vprašanje in kaj je treba v kakem slučaju storiti, kakor vsi drugi duhovniki. To so posebneži, in ako se nasprotniki nanje sklicujejo, ne ravnajo modro. Verjetneje je, če pozna večina, kar je dobro, nego kak čudak — posameznik.

Torej pač ni, da bi kdo ugovarjal: duhovniki delajo po svoji glavi. Ne, nič ne delajo po svoji glavi, in zato se tudi pogajati ne morejo tako, da bi prijenjevali. Mir moremo le tako skleniti, da priznate nauke naše vere. Ako se jim pa v srcu vendar le hočete ustavljati, vsaj ne motite drugih, ne dajajte jim slabega vzgleda in ne bodite jim v izpodtiko! Tega pogoja ne moremo izpremeniti za nobeno ceno, ker to ni naš pogoj, ampak pogoj, ki ga stavi nam in vam Bog — najvišji gospod. A kaj vi? Svoje nazore, katere ste nabrali po slabih knjigah, nazore, katerih ne morete dokazati, ampak jih le zato trdite, ker vam ugajajo, ker se dá po njih prijetno živeti — take svoje nazore morate popustiti, dolžni ste jih popustiti, in tudi lahko jih popustite, kadar hočete, zakaj resnica vas ne sili, da bi jih obdržali, marveč, da bi jih zavrgli. Le enega neverca ali slaboverca bi rad našel, ki bi dokazal trdno svoje nazore. In če bi ga iskal po dnevu z lučjo, ne bi ga našel. Ali ni torej prav, da kličemo slabovernim Slovencem: Pustite svoj napuh in svoje prazne nazore, bodite zopet verni kakor nekdanj, potem je mir z nami že sklenen in sprava je dovršena. Ako pa nečete, potem smo dolžni vas opominjati in svariti. Ako hočete celó druge potegniti v nevero, moramo braniti vero in opominjati tiste, ki so v nevarnosti, naj se varujejo, ker ste hudi in napačni ljudje, ki hočete ob vso srečo pripraviti svojega bližnjega. — Tako vidite, s kakšnimi pogoji se dá pridobiti mir in narediti sprava.

II.

Iz tega, kar smo sedaj slišali, lahko spoznate, na kakšni podlagi moramo biti vi in mi, ako hočemo sklepati mir. Edino le tako sklenen mir more biti stalen. Brezuspšno bi bilo truditi se, da bi vero in duhovščino tako potlačili, da bi naposled ne bilo nobenega upora več, da bi torej nasprotniki zasadili svojo pëto na vrat premagani duhovščini. Ako premagate enega, vstalo jih bode pet novih na mesto njega, in boj — nemir bode razgrajal in pustošil domovino.

Pa porečete: „Takega mirú nečemo in ne sklenemo ga nikdar. To bi se reklo, da se vam popolnoma podamo!“ O sancta simplicitas! Vedno stara pesem! Zakaj se n a m podaste? Vi se udaste resnici in pravici. Ali smete zaradi tega trdovratno ostati v hudobiji, ker smo mi tako srečni, da smo na strani resnice in pravice? Proč take neumne in napačne izgovore! Saj ni treba vam iti k nam, saj gremo mi k vam in vas vabimo, da pustite svoje početje, s katerim škodujete sebi in drugim, in da se poprimete pravega dela, ki je koristno ter potrebno vam kakor drugim.

Da, mi smo trdno prepričani, da bi Slovenci mogli živeti v miru, ko bi le hoteli. Nasprotniki naj pusté svoje pogubne težnje, mi pa jim podamo roko in jim obljubimo trdno prijateljstvo. „A prepričanje se ne dá vsiliti, ne dá se premeniti, kakor se premeni obleka.“ Res, ne moremo vas siliti, da bi premenili prepričanje, a pamet in vest vaša vam pravi, da ne smete vsiljevati drugim svojega napačnega prepričanja. Nobene pravice nimate za to. Ako se vi tega prepričanja trdno držite, ako bodete pustili, da hodi vsak po svojih potih, in mu ne motili vere njegove, potem vas smemo imeti k večjemu za grešnike, ako poznamo vašo nevero, ne pa za sovražnike in nasprotnike.

A smete od nas tudi mnogo zahtevati. Po pravici zahtevate, naj se trudimo poleg skrbi za večno življenje tudi za prosveto narodo. Saj je prosveta od Boga; ako smo služabniki božji, zakaj bi ne goreli za napredek narodov in njegov razvoj, to je: pravi in resnični, krščanski razvoj! Radi priznavamo vsakemu svoje: ako bodete za narod in za dobro stvar mnogo storili, slabega pa nič, tedaj vas bomo hvalili in vam bomo hvaležni, zlasti pa bomo Boga prosili, naj bi vam dal milost za preobrnenje. In kaj bi še dalje govoril: služabniki vaši smo in bomo in sicer tem bolj, čim bolj se bodete trudili za vernost. Kaj je duhovnik drugega, kakor služabnik ljudij! Vsi imajo pravico do njega in on mora služiti vsem. Tudi mi vam hočemo služiti, ako bodete dobri katoličani ali ako se bodete vsaj trudili za to. Karkoli bodete zahtevali od nas, storili vam bomo, in sicer brez ugovarjanja in odlašanja.

O kakó nespametno je oponašati duhovnikom, da so le trdi, le vladoželjni! Da bi vedeli nasprotniki duhovnikov, kako bi jim radi služili v vseh rečeh, ki so potrebne za izveličanje, kako se veselimo vsakega, najmanjšega koraka, ki ga storé do sprave z Bogom, ki ga storé na pravi poti: ko bi to vedeli ali vedeti hoteli, ne bi nikdar tako govorili. Jaz sam sem se že stokrat o tem prepričal, in ne morem reči, da bi ne bil nikdar poprej podtikal duhovnikom vladoželjnosti. Ne, vladoželjnosti in nespravljalivosti ni pri naši slovenski duhovščini, še narobe, nekako hlapčevstvo se kaže tu pa tam, kateremu so udani nekateri (pač le nekateri) duhovniki misleč, da s tem najbolj služijo dobri stvari ali da sebi najbolj pomagajo, ako so pokorni hlapci nasprotnikov. Nečejo pa vedeti, da nič ne koristijo in da nimajo pri nikomur nobene veljave, nobenega spoštovanja. A samo v dokaz naj bode to in v pojasnilo,

kako pohleven in poslušen, kako spravljev je slovenski duhovnik. Zakaj bi torej ne bilo možno ž njim sklepati mirú?

Človek ima sicer mnogo slabega nagnenja. Tudi to nagnenje ima, da le prerad zanemari svojo srečo in dela v svojo nesrečo, da moti mir sebi in drugim, ako tudi vé, da mu je v nesrečo. Prav zato je človek sam največji nasprotnik mirú. Gotovo je naša slabost največji nasprotnik mirú in ta nam ga bode vedno hotela kaliti v bodočnosti: toda, ako imamo pravo pamet, trdno voljo in ljubezen do naroda, sklenili in vzdržali bodemo mir. Ako res ljubimo narod, skrbimo za njegovo pravo srečo, povzdignimo ga, da bode močan, spoštovan pri drugih narodih, krepak duševno in gmotno! Na podlagi katoliške vere, katero ima naš narod, ozirajoč se v boljšo nado za bodočnost in v močni ljubezni se združimo! To bode za nas Slovence — vzhajajoče solnce, obetajoče lep in svetel dan.

Pomislite vendar nasprotniki duhovščine in vere: kaj pa bode iz naroda, ako ga dobite vi v svojo oblast, ako ga zapeljete v nevero in nenravnost? Ali si bode tak narod pridobil slavno imé v zgodovini? Ali je bila morebiti takrat slavna Grecija, ko se je valjala v neverstvu in mehkužnosti? Ali si je Rim takrat pletel svoje nevenljive vence, ko se je topil v nenravnosti, ko se je posmehoval svojim bogovom in prav tako kruto preganjal vero v enega samega Boga? — Da, moremo skleniti mir, ker ga moramo, ker ne smemo naroda po svoji krivdi tirati v pogubo. Ali smo si zato pridobili višjo omiko, da se znamo sedaj omikano prepirati? Ali ste nekateri narodovi voditelji zato šli zajemat omike v daljna mesta, da sedaj znate sejati razpor, zaničevati mnoge rojake in jih pobijati? Ne, nikakor nimate pravice, delati zdražeb in motiti naroda, nimate pravice tirati ga za sabo po napačni poti: torej treba, da takoj sklenete mir, pravi, stalni in blagi mir v pravi prid narodu.

III.

Kakšne uspehe ima v slovenskem narodu nemir, razpor in boj, to vidimo le prepogostokrat. Kjer so stranke, tam stranka stranki nasprotuje. Ako hoče katera slovenska stranka podkopavati stebre našega naroda: vernost in nrvnost, moramo se boriti proti njej, ker je pogubna. Ne samo, da ona stranka ničesar ne stori v prid narodu, le škoduje mu. Ne samo da pošteni narodnjaki ne morejo mnogo storiti v prid svojim rojakom, v proslavo svojega naroda, ampak tudi veselje izgubivajo za delo, ker imajo za svoje najboljše namene le nehvaležnost za plačilo. Tako je bilo pri nas poslednji

čas. Koliko narodovih močij se je porabilo v medsebojnem boju! Koliko denarja — torej narodovega blaga — se je potrosilo za ničvredne stvari, katere ne bodo nikdar v srečo narodu! Kolikokrat so napadali nekateri nasprotniki duhovskega stanú prav zaslužne može in jim grenili delovanje za narod! Ali ni bridko, ako ima narodnjak za ves svoj trud to plačilo, da ga nasprotniki krivo sodijo, obsojajo, in o njem lažejo? Ako bi bili šli na cesto kamenje tolči, hvaležen bi jim bil voznik: za delovanje pa v pravi prid narodov naj dobi narodnjak polena in gorjačo?

Kako vse drugače bi bilo v narodnem miru! Drug bi drugemu pomagal, svetoval, napake popravljal; drug bi drugega svaril z milo besedo; radi bi sprejeli tako besedo, po njej se ravnali in izvrševali velika dela. Naj omenjam in popišem še posebej, kake uspehe bi lahko dosegli v miru.

Dasi nam ni tukaj mari politika, vendar pomislimo, da bi nam edinost in složnost pomagala prebiti najhujše boje z nasprotniki naroda in nam pridobila pravice. Ako smo needini, posmehujejo se nam narodni nasprotniki in nam očitajo, da ne vémo, kaj hočemo, da še nismo zreli, da smo državi nevarni itd. Needinost nam v političnem življenju več škodi nego vsi nasprotniki našega razvoja in napredka.

Koliko bi pridobili v miru za omiko narodovo! Omika povspeva samo v miru, nemir pa jo pokončuje. Ali naj se razcvita veda v hudih bojih? Koga more še veseliti delati za omiko naroda, katerega prvaki so slepi za vse, kar ni na njihovi strani! Učenjaki si želé mirú, podpore in priznanja. Gorjé, ako še učenost stopi v službo strankarstva! In kakó naj napreduje v narodnih bojih umetelnost? Kruta sila političnih bojev pokonča tako nežna in mehka bitja, kakoršna so srca umetelnikov. In kdo naj podpira umetelnike? Stranka ne žrtvuje rada ničesar za take namene. — Prava omika je v srcu, v nravi. Nравnost narodova se kviri v bojih, krepi se in žari v složnem delovanju.

Kaj bi rekel posebej o slo v s t v u? Ko divjá narodna nesloga, razgubi se vse slo v s t v o v povodni političnih (sicer potrebnih — malum necessarium) časnikov. Ti časniki nakladajo celemu narodu velik davek. Za znanstveno slo v s t v o se malokdo briga, lepo slo v s t v o pa le prerado stopi s prave poti in se uda strankarskim namenom. Ako hodi po svoji poti, ako se ravna po zakonih božjih in zakonih stroge estetike, tedaj se ne menijo za tako leposlovje. Ako bi pa vladal mir, bil bi kakor solnee, ki sije v lepi pomladi na njive in livade, ogreva mlado cvetje ter je obliva s svojimi svetlimi, milimi žarki. Slovenci smo v

lepem slovstvu res storili že nekaj, a vendar še mnogo, mnogo premalo. Lepa vzajemnost v narodnem življenju in delovanju bode odsevala tudi v slovstvu in mu vtisnila krasno znamenje čistega soglasja.

V miru se bode radoval naš narod svojega življenja, kakor vzdihuje v hudih medsebojnih borbah. Koliko vrlim narodnjakom krvavi srce, ko vidijo, kako nekateri nepoklicani in neznačajni vsiljenci dražijo in strahujejo mirne delavce za narodov napredek, kako se dela pohujšanje, kako se mirni narod moti celó v verskem prepričanju, kako se duhovščina pripravlja ob veljavo! Kako pa jim bode zopet od veselja poskakovalo srce, ako bodo videli nasprotnike podajati si roke. To bi bil narodni praznik, ako bi bil praznik pravega miru! Kdaj bode zaskoval tak dan, tak praznik?

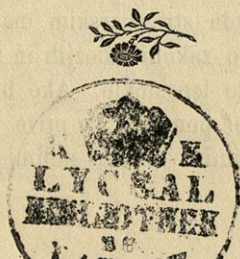
Dobre in odločne volje treba; na pravo stališče treba stopiti, pravo prepričanje si pridobiti, potem bo vse drugo šlo samo ob sebi.

Dosedanja zgodovina nas je poučila, da nam boji sekajo rano za rano. Vsi poskusi, da bi se narod spravil na pot onega napredovanja, ki se imenuje v pravem pomenu, „moderno“, ker je namreč „v modi“, obnesli so se slabo. Vsakdo mora priznati, da nobenega naroda ni še osrečil liberalizem, pravim „osrečil naroda“. Morebiti so imeli nekateri dobiček, a narod ne. Torej tudi nas ne bode. Trudimo se za slobodo, res pravo in odločno slobodo, da bode ves naš narod, kakor tudi vsak posamezni Slovenec užival svoje pravice, a ne razdirajmo! Spoštujmo drug drugega, ljubimo drug drugega, s tem si utrdimo nade, utrdimo srečno bodočnost.

* * *

Tako naj nam velja opomin aposteljnov, da imejmo mir — kolikor je mogoče in kolikor moremo zlasti mi sami — z vsemi ljudmi, tudi s slabimi, tudi z nasprotniki. Zato ne spravljammo vsake reči v javnost, ki se dá obdelati na tihem, ne iščimo povoda za prepir, ampak porabimo vsak povod za mir. A vse to — v pravih mejah! Pomirljivost naj bode pametna, ne popustljivost, ne slabost.

Tako si mislimo, tako želimo Slovencem mir in spravo.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000320626

C000155 #

